

การศึกษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ของเกาะช้าง จังหวัดตราด

ปริญญานิพนธ์

ของ

สุพจน์ ไทยสุริยะ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

มีนาคม 2553

การศึกษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ของเกาะช้าง จังหวัดตราด

ปริญญานิพนธ์

ของ

สุพจน์ ไทยสุริยะ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

มีนาคม 2553

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ของเกาะช้าง จังหวัดตราด

บทคัดย่อ
ของ
สุพจน์ ไทยสุริยะ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
มีนาคม 2553

สุพจน์ ไทยสุริยะ (2553). การศึกษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะช้าง จังหวัดตราด ปริญญาานิพนธ์ วท.ม. (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ดร.พนิต กุลศิริ, รองศาสตราจารย์ สุภาพร สุกสีเหลือง.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเลือกพื้นที่ที่ศึกษา คือเกาะช้าง จังหวัดตราด ทำการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากคนในชุมชน 10 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 415 คน ด้วยวิธีตามสะดวก

ผลการวิจัยพบว่า เกาะช้างมีความโดดเด่นด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ความหลากหลายของธรรมชาติและกิจกรรมการท่องเที่ยว มีชายหาดสวยงาม น้ำทะเลใสสะอาดที่เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเกาะช้างส่วนใหญ่ทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากเพื่อน ญาติ และครอบครัว มักจะมาเป็นหมู่คณะโดยมาเที่ยวกับกลุ่มเพื่อนเพื่อต้องการความพักผ่อนหย่อนใจ เฉลี่ยพักค้าง ครั้งละ 2 คืน และเลือกพักโรงแรม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับมาก ทรัพยากรท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ ชายหาดต่างๆ สิ่งที่นักท่องเที่ยวประทับใจมากที่สุดคือสภาพภูมิทัศน์และทัศนียภาพของเกาะ รูปแบบการบริการ เช่น การท่องเที่ยวดำน้ำดูปะการังโดยต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกในอนาคต

แนวทางในการพัฒนา 1) ความปลอดภัยในบางจุดที่ล่อแหลม 2) เน้นเรื่องการจัดการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) การเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน 4) เพิ่มศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวของภาครัฐและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้มากขึ้นเพื่อแก้ไขการบริการหากมีข้อร้องเรียนจากนักท่องเที่ยว

THE STUDY OF TOURISM RESOURCES AND TOURISM BEHAVIOR FOR ECOTOURISM
DEVELOPMENT OF KOH CHANG, TRAD PROVINCE

AN ABSTRACT
BY
SUPOT THAISURIYA

Presented in Partial Fulfillment of Requirements for the
Master of Science Degree in Ecotourism Planning and Management
at Srinakharinwirot University
March 2010

Supot Thaisuriya. (2010). *The Study of Tourism Resources and Tourism behavior for Ecotourism Development of Koh Chang, Trad Province*

Thesis, M.S. (Ecotourism Planning and Management). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Dr.Panid Kulsiri, Assoc.Prof. Supaporn Suksilerng.

This research aimed to explore tourism resources and ecotourism behavior of tourists and local people to provide a guideline of ecotourism development for Koh Chang in Trad Province. Samples of 10 local people in dept interview technique and 415 Thai tourists were selected by the method of convenience sampling.

Results of the research showed that Koh Chang has outstanding tourism resources, services, facilities, scenery, beautiful beaches and clear blue sea where an attracted tourist from over the world.

Most of the tourists obtained tourism information from their friends, relatives and families. They normally came with group, especially, with friends for relaxation. On average, they stayed two nights at a hotel. Most of the tourists highly know about the ecotourism. The most attractive resource was beaches. They also had utmost impression of the landscapes, the scenery of the island and services. They were impressed with the traveling and intended to revisit the place in the future.

Guidelines for planning to develop ecotourism on Koh Chang Island are 1) Look after the tourists in term of safety especially in black spots and providing more services 2) Educate local people and tourists for environment management 3) Participation local people to development environment 4) Providing more services, information centers of both government and private sectors and the number of security officers in order to improve the services in case of any complains from the tourists

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ของเกาะช้าง จังหวัดตราด

ของ

สุพจน์ ไทยสุริยะ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่.....เดือนมีนาคม พ.ศ.2553

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

.....ประธาน

(ดร.พนิต กุลศิริ)

(ดร.รักษนก โคโต)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์สุภาพร สุกสีเหลือง)

(ดร.พนิต กุลศิริ)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์สุภาพร สุกสีเหลือง)

.....กรรมการ

(ดร.ปิ่นสักก์ สุรัสวดี)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจากท่านอาจารย์ ดร.พนิต กุลศิริ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์สุภาพร สุกสีเหลือง กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาและประธานกรรมการบริหารหลักสูตร ท่านได้เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดทำงานวิจัยนี้ทุกขั้นตอน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้แก่ผู้วิจัยในการศึกษาตามหลักสูตรการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.รักชนก โคโต ประธานการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์และอาจารย์ ดร.ปิ่นศักดิ์ สุรัสวดี ที่ร่วมเป็นกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์และให้คำแนะนำที่ดีในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ ดร.มานพ และ ผศ.กวี วรกวิน ที่ร่วมเป็นกรรมการสอบเค้าโครงปริญญานิพนธ์ ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเกาะช้าง ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในข้อมูลเพื่อการวิจัย และผู้จัดการโคโค้นทปชที่คอยดูแลในเรื่องที่พักและการเดินทาง ตลอดจนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่เกาะช้าง คนในชุมชนเกาะช้างที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทุกท่านที่คอยให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ และขอขอบคุณเพื่อน ๆ นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนพี่ ๆ ที่มีส่วนร่วมและให้คำปรึกษา และเป็นแรงผลักดันให้ผู้วิจัยมีกำลังใจในการทำวิจัย ท้ายที่สุดผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พ่อ แม่ที่คอยเป็นกำลังใจที่ดีตลอดมา

ผลจากการมุ่งมั่นในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับพ่อ แม่ ตลอดจนครูบาอาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาทุก ๆ ท่าน และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ไม่อาจกล่าวถึงได้หมด ณ ที่นี้ ที่มีส่วนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงมาได้ด้วยดี

สุพจน์ ไทยสุริยะ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	2
ความสำคัญของการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	5
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดและทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว.....	7
แนวความคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนและการบูรณาการ.....	39
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว.....	47
บริบทพื้นที่ที่ศึกษา.....	52
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	56
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	57
การสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวและตรวจสอบแหล่งท่องเที่ยว.....	57
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	57
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	58
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	61
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
การนำเสนอข้อมูล.....	62
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
ผลการสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยว.....	64
ผลการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวก.....	75

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
การวิเคราะห์ผลการการสัมภาษณ์ประชากรในชุมชน.....	80
การวิเคราะห์แบบสอบถามของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มายังเกาะช้าง.....	82
การวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง.....	106
แนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	109
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	114
สรุปผลการวิจัย.....	116
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะช้าง.....	118
อภิปรายผล.....	119
ข้อเสนอแนะ.....	121
บรรณานุกรม.....	122
ภาคผนวก.....	124
ภาคผนวก ก.แบบตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว.....	125
ภาคผนวก ข.แบบสัมภาษณ์ประชาชนที่อยู่ในเกาะช้าง.....	128
ภาคผนวก ค.แบบสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทย.....	130
ภาคผนวก ง.จดหมายเชิญคณะกรรมการเพิ่มเติมการสอบปากเปล่าปริญญาโท.....	142
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	144

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 รายละเอียดข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่คือนักท่องเที่ยวและประชาชน ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง จำแนกตามเพศ.....	82
2 รายละเอียดข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่คือนักท่องเที่ยวและประชาชน ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง จำแนกตามอายุ.....	83
3 รายละเอียดข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่คือนักท่องเที่ยวและประชาชน ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง จำแนกตามสถานภาพ.....	84
4 รายละเอียดข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่คือนักท่องเที่ยวและประชาชนที่ อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด.....	85
5 รายละเอียดข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่คือนักท่องเที่ยวและประชาชนที่ อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง จำแนกตามอาชีพ.....	86
6 รายละเอียดข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่คือนักท่องเที่ยวและประชาชนที่ อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน.....	87
7 แสดงความถี่ของการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	88
8 แสดงลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้างกับนักท่องเที่ยวชาวไทยและ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง จำแนกตามลักษณะการเดินทาง.....	88
9 แสดงลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้างกับนักท่องเที่ยวชาวไทยและ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง จำแนกตามประเภทที่พัก.....	89
10 แสดงลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้างกับนักท่องเที่ยวชาวไทยและ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง จำแนกตามจำนวนการค้างคืน.....	90
11 แสดงวัตถุประสงค์การเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้างกับนักท่องเที่ยวชาวไทย และประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง.....	91
12 แสดงสื่อและแหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้างของนักท่องเที่ยวชาวไทย และประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง.....	92
13 แสดงความประทับใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้างของนักท่องเที่ยวชาวไทย และประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง โดยจำแนกตามความต้องการใน การกลับมาเกาะช้างในภายหลัง.....	93

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
14 แสดงจำนวนค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้างของนักท่องเที่ยวชาวไทย และประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง.....	93
15 ผลการวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	95
16 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวใน เกาะช้าง.....	97
17 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง ในด้านศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการพัฒนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และโดยภาพรวม.....	100
18 ผลการวิเคราะห์ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	102
19 ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจเกี่ยวกับการมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง.....	104
20 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านสาธารณูปโภค กิจกรรมการ ท่องเที่ยว การบริการ และความปลอดภัยในเกาะช้าง	105
21. แสดงพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง โดยจำแนกตามเพศ	106
22. แสดงพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง โดยจำแนกตามอายุ	107
23. แสดงพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง โดย จำแนกตามสถานภาพ	107
24. แสดงพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง โดย จำแนกตามระดับการศึกษา	108
25. แสดงพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง โดย จำแนกตามอาชีพ	108
26. แสดงพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง โดย จำแนกตามอาชีพ	109

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
2 กระแสความต้องการการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยว.....	9
3 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	16
4 แผนที่ที่ตั้งอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด.....	54
5 หาดคลองพร้าว.....	65
6 ทางเข้าน้ำตกธารมะยม.....	66
7 น้ำตกธารคลองพลู.....	66
8 หมู่บ้านสลักเพชร	68
9 ร้านค้าที่ให้บริการเช่ามอเตอร์ไซด์.....	70
10 โรงแรมเกาะช้าง.....	71
11 โรงแรมเกาะช้าง.....	71
12 หมู่บ้านโฮมสเตย์สลักเพชร – โรงถ่าน.....	72
13 ท่าเรือเฟอร์รี่เกาะช้าง.....	72
14 เรือเฟอร์รี่และท่าเรือเฟอร์รี่เกาะช้าง.....	73
15 เรือเฟอร์รี่เกาะช้าง.....	73
16 รถสองแถวที่ให้บริการบนเกาะช้าง.....	74
17 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว.....	74
18 โรงพยาบาลเกาะช้าง.....	75
19 ท่าเรือเฟอร์รี่เกาะช้าง.....	76
20 สิ่งบ่งชี้จุดท่องเที่ยว.....	76
21 สุขา.....	77
22 ป้ายให้ข้อมูล น้ำตกคลองพลู.....	78
23 แผนผังภาพรวมของเกาะช้าง.....	78
24 ลานจอดรถฝั่งท่าเรือ.....	79
25 รถขยะ และ ถังขยะ บนเกาะช้าง	80
26 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเพศ.....	82

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
27 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับอายุ.....	83
28 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพ.....	84
29 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับระดับการศึกษา.....	85
30 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับอาชีพ.....	86
31 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับรายได้.....	87
32 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะการท่องเที่ยว.....	89
33 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะการท่องเที่ยวมาพัก.....	90
34 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับจำนวนคืนที่เข้าพัก.....	90
35 แผนภูมิแสดงข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการเดินทาง.....	91
36 แผนภูมิแสดงข้อมูลของการท่องเที่ยว.....	92
37. แผนภูมิแสดงข้อมูลเกี่ยวกับความประทับใจของการเดินทาง.....	93
38. แผนภูมิแสดงข้อมูลค่าใช้จ่ายในการมาเที่ยวที่เกาะช้าง.....	107
39. ทางไปหาดทำน้ำที่ไม่มีไฟส่องทางตอนกลางคืน	110
40. ทางไปหาดทำน้ำที่มีเส้นทางคดเคี้ยว	110

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศเป็นอันมาก ซึ่งทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวของประเทศมีหลายประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรือการท่องเที่ยวเชิงทางธรรมชาติ ซึ่งล้วนแต่ถูกกำหนดให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยวทั่วโลก ได้แก่ ทรัพยากรทางทะเล เกาะ และชายหาด โดยข้อมูลสารสนเทศที่นักท่องเที่ยวต้องการทราบเพื่อใช้ในการตัดสินใจในการเดินทาง ได้แก่ เส้นทาง การเดินทาง สถานที่ท่องเที่ยว สถานที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกและแหล่งบริการ นักท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ชัดเจน

เกาะช้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในจังหวัดตราด โดยถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เมื่อ พ.ศ. 2547 โดยมีคณะกรรมการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ซึ่งประกาศตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2546 ดูแล เกาะช้างห่างจากแหลมงอบประมาณ 8 กิโลเมตร พื้นที่ทอดยาวจากเหนือลงมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 30 กิโลเมตร กว้างประมาณ 14 กิโลเมตร แต่พื้นที่อุทยานแห่งชาติไม่ได้ครอบคลุมเกาะช้างทั้งหมด บางส่วนของกิ่งอำเภอเกาะช้างจะมีราษฎรอาศัยอยู่ และส่วนที่เป็นพื้นดินส่วนใหญ่ของเกาะช้างมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาเกือบตลอดทั้งเกาะ เช่น เขาล้าน เขาจอมปราสาท เขาคลองมะยม เขาสลักเพชร ยอดเขาใหญ่เป็นยอดเขาที่สูงที่สุดมีความสูง 743 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง

โครงสร้างทางธรณีส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นหินอัคนีในยุคไทรแอสซิกมีอายุประมาณ 195-230 ล้านปีมาแล้ว มีที่ราบตามชายฝั่งทะเลในบริเวณหมู่บ้านสลักเพชร หมู่บ้านสลักคอก หมู่บ้านคลองสน และอ่าวคลองพร้าว แม่น้ำลำธารในเกาะช้างเป็นคลองสายสั้น ๆ ที่น้ำทะเลเข้าถึง ต้นคลองเป็นห้วยน้ำจืดไหลมาจากน้ำตก ซึ่งเป็นสภาพภูเขาหลังอ่าวต่าง ๆ ไหลแทรกไปตามบริเวณป่าชายเลนแล้วไหลลงสู่ทะเลรอบ ๆ คลองที่สำคัญได้แก่ คลองสน คลองมะยม คลองค่างควา คลองบางเบ้า คลองพร้าว คลองนนทรี เป็นต้น ลำน้ำเหล่านี้ยังก่อให้เกิดน้ำตกที่สวยงามหลายแห่ง เช่น น้ำตกธารมะยม น้ำตกคลองพลู น้ำตกคลองนนทรี น้ำตกศรีเพชร และน้ำตกคลองหนึ่ง นอกจากนี้ชายฝั่งตะวันออกของเกาะจะมีหาดโคลนและหินเป็นหาดหน้าแคบ ส่วนหาดทางด้านตะวันตก จะเป็นหาดทรายและหิน

จากข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต www.oknation.net เดือน พฤษภาคม 2550 ได้มีการเปิดเผยว่า เกาะช้างมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวปีละกว่าหนึ่งล้านคน ตั้งแต่ปลายปีพ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นต้นมา รัฐบาล

ได้ประกาศนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีการอนุมัติงบประมาณปี ๒๕๔๕ เพื่อพัฒนา วงเงินประมาณ ๕๐๐ ล้านบาท มีการขยายตัวทั้งในด้านปริมาณนักท่องเที่ยวและในด้านการลงทุน สร้างโรงแรม รีสอร์ท ร้านค้าและบริการต่าง ๆ ทำให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ได้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างและองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ รวมทั้งกิ่งอำเภอเกาะช้าง ซึ่งเป็นหน่วยงานกำกับดูแล

แม้จะมีหน่วยงานดูแล แต่ถ้าไม่สามารถปรับตัวรับการขยายตัวทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้ อาจก่อให้เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่สาธารณประโยชน์ การก่อสร้างอาคารที่ไม่ถูกกฎหมาย ไม่ถูกสุขลักษณะและอาจไม่ปลอดภัย ยิ่งถ้ามีปัญหายะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมและสภาพแวดล้อมไม่น่าอยู่ ดังนั้นเพื่อให้เกาะช้างสามารถดำรงสถานภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีศักยภาพ ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องทำงานวิจัยเพื่อหาแนวทางให้กิจกรรมการท่องเที่ยวของเกาะช้างเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งผลการวิจัยน่าจะเป็นประโยชน์และหากสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการวางแผนพัฒนาเกาะช้าง จะทำให้เกาะช้างเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีศักยภาพสูงและน่าท่องเที่ยวต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อสำรวจทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในเกาะช้าง จังหวัดตราด
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวและชุมชนที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความสำคัญของการวิจัย

1. ข้อมูลจากผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเกาะช้าง เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ไปสู่ตลาดคุณภาพ และการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างชัดเจนและเป็นระบบ

2. ทราบถึงแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม รวมทั้งทราบถึงปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยว

3. ผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง และเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงหรือมีปัญหาในการพัฒนาการท่องเที่ยวเช่นเดียวกับเกาะช้าง

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เกาะช้าง จังหวัดตราด

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

กลุ่มที่ 2 นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวใน อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสำรวจแบบสอบถามและสัมภาษณ์ในระหว่างวันที่ 1-31 กรกฎาคม 2552

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง จำนวน 10 ตัวอย่าง และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอเกาะช้าง โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience sampling) เป็นจำนวนทั้งสิ้น 415 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 4 ประเภท 1. แบบสำรวจทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว 2. แบบตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวก 3. แบบสัมภาษณ์ประชาชนที่อยู่ในอำเภอเกาะช้าง 4. แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเที่ยวในเกาะช้าง

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอให้คำจำกัดความเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)** หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ แหล่งวัฒนธรรม โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศ ในบริเวณเกาะช้าง

2. **การบูรณาการ (Integration)** หมายถึง การนำเอาศาสตร์ด้านต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันมาผสมผสานเพื่อทำให้เกิดเป็นแนวทางหรือกิจกรรมใหม่ที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการนำไปใช้

3. **การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development)** หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่ทำให้ผู้คนในอนาคตเกิดปัญหาในการตอบสนองความต้องการของตนเองการพัฒนาที่ยั่งยืนรวมความถึง 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน

4. **นักท่องเที่ยว (Tourist)** หมายถึง ผู้เดินทางมายังเกาะช้างโดยมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เป็นการไปทำงานประจำ การศึกษา และไม่ใช่คนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาหรือทำงานประจำหรือศึกษาอยู่ในพื้นที่นั้น ผู้เดินทางจะต้องพักค้างแรมอย่างน้อย 1 คืน

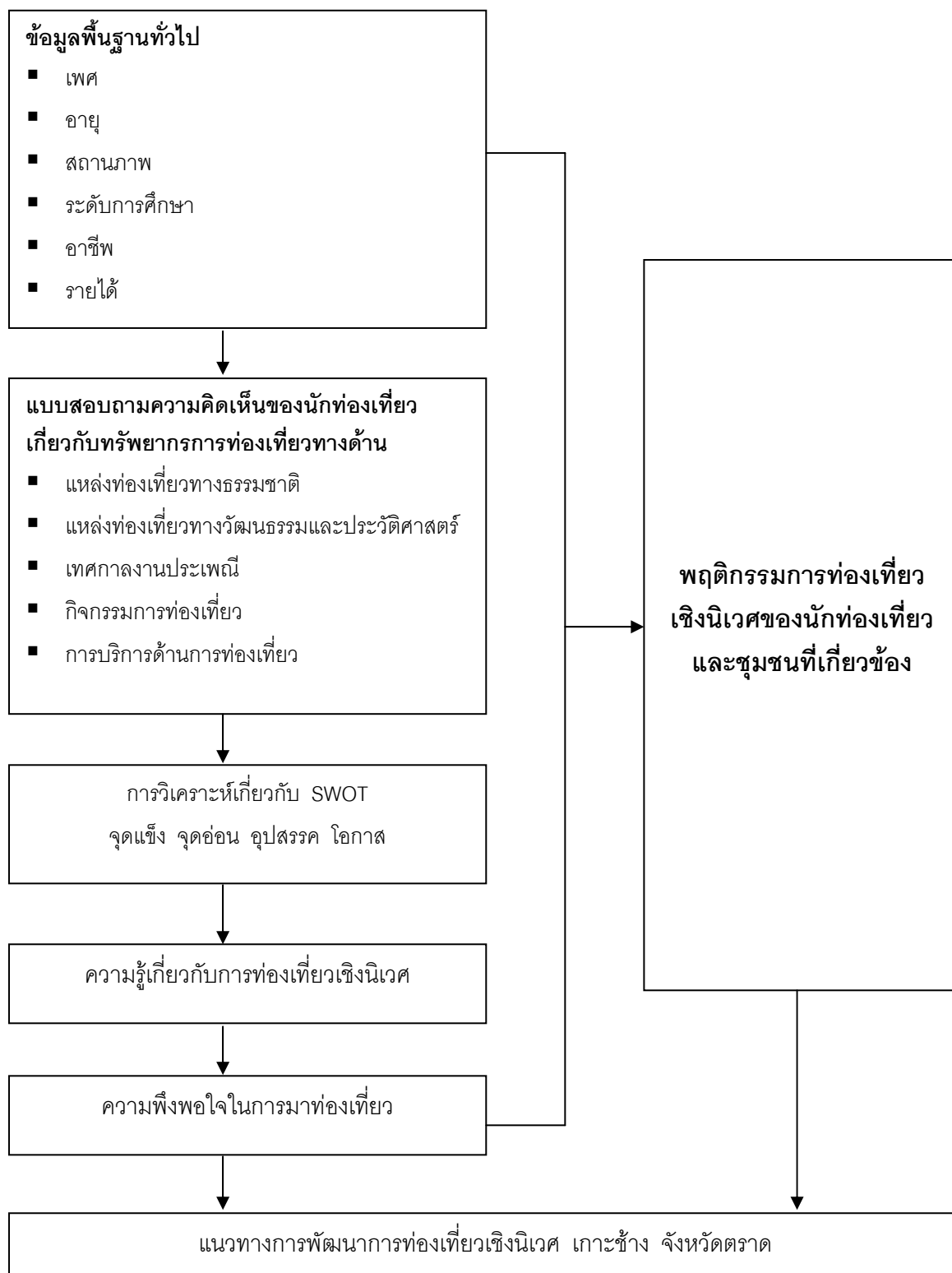
5. **การท่องเที่ยวธรรมชาติ** หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติในเกาะช้าง มีลักษณะที่เด่น สวยงาม แปลกและมีคุณค่าในการที่จะเข้าไปท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือศึกษาหาความรู้ เช่น ป่าไม้ น้ำตก ภูเขา เกาะ ถ้ำ และชายทะเล เป็นต้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาตินี้ยังรวมถึงสภาพทางธรรมชาติบางแห่งที่มนุษย์ได้ดัดแปลงตกแต่งให้เปลี่ยนไปจากเดิม

6. **ทรัพยากรท่องเที่ยว** ในการวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมถึงสิ่งที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม ทรัพยากรมรดกและเทศกาลที่สำคัญ ทรัพยากรกิจกรรม และทรัพยากรบริการที่มีอยู่ในบริเวณเกาะช้าง จังหวัดตราด

7. **ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว** หมายถึง ความสุข ความชอบ ความประทับใจที่ได้มาเที่ยวเกาะช้างจากบริการ กิจกรรม และทรัพยากรท่องเที่ยว รวมทั้งอรรถาธิบายไม่ตรีจากคนในชุมชนท้องถิ่น

8. **พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** หมายถึง การปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในระหว่างท่องเที่ยวที่เกาะช้าง เพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพึงพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศในเกาะช้าง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะช้าง จังหวัดตราด ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าและศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวความคิดและทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว
  - 1.1 การท่องเที่ยวทั่วไป
  - 1.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
  - 1.3 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
  - 1.4 การท่องเที่ยวธรรมชาติ
  - 1.5 การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว
  - 1.6 แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว
  - 1.7 การตลาดการท่องเที่ยว
2. แนวความคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนและการบูรณาการ
  - 2.1 การพัฒนาที่ยั่งยืน
  - 2.2 การบูรณาการและการมีส่วนร่วม
  - 2.3 การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง
3. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกรการท่องเที่ยว
  - 3.1 ความหมายของพฤติกรรมผู้บริโภค
  - 3.2 การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค
  - 3.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรการท่องเที่ยว
4. บริบทพื้นที่ที่ศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวความคิดทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว

1.1 การท่องเที่ยวทั่วไป

ในปัจจุบันมนุษย์มีการเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังอีกที่หนึ่งที่ถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและก่อให้เกิด พฤติกรรมความรู้สึกต่าง ๆ ระหว่างการเดินทาง นอกจากนั้นการเดินทางท่องเที่ยวไปในถิ่นที่ไม่เคยรู้จักไม่เคยเห็น ยังทำให้เกิดความประทับใจในสิ่งต่าง ๆ ที่พบในการเดินทางท่องเที่ยวเช่นกัน

1.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

ประเสริฐ วิทยารัฐ (2530: 3) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่มีความแตกต่างจากสินค้าอื่น คือผู้ซื้อหรือนักท่องเที่ยวต้องมาหาสินค้าด้วยตนเองแทนที่สินค้าจะไปหาผู้ซื้อสำหรับตัวสินค้าก็มีความแตกต่างจากสินค้าทั่วไป ผู้ซื้อไม่สามารถเก็บสินค้าไว้เป็นสมบัติได้ แต่ผู้ซื้อจะได้รับความรื่นรมย์ ความพึงพอใจ ความแปลกใหม่ ประเทืองปัญญา พักผ่อน สนุกสนาน ความคุ้มค่าของผู้ซื้อจึงอยู่ที่ความรู้สึกพอใจ ประทับใจและมีการบอกเล่าถึงความประทับใจแก่ผู้อื่น เพื่อชักชวนให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว

วินิจ วีรยางกูร (2532: 6) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางออกจากที่หนึ่งไปสู่อีกสถานที่อื่น ๆ เช่น การเดินทางออกจากบ้านตามปกติและการเดินทางเพื่อไปอาศัยที่อื่น

จี และชอย (Gee; & Choy, 1997: 98 – 101) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางที่ทำให้มีความเพลิดเพลินสนุกสนาน โดยที่นักเดินทางนั้น คือ นักท่องเที่ยวนั่นเอง

ฐิติธ ฐชาติ (2542: 3) กล่าวว่า การท่องเที่ยวหมายถึง การเดินทางออกจากบ้านพักเป็นการชั่วคราว ระยะเวลาสั้นเพื่อเยี่ยมญาติมิตร หรือวัตถุประสงค์อื่น ๆ ทางด้านท่องเที่ยว

แมคอินทอช และโกลด์เนอร์ (Mcintosh; & Goeldner 1984: 132-135) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นผลรวมของปรากฏการณ์ต่าง ๆ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจบริการต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องเกี่ยวกับกิจกรรมหรือสร้างความพอใจให้กับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน

ปรีชา แดงโรจน์ (2544: 29 – 30) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำ และการเดินทางจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งโดยไม่คำนึงว่าระยะทางนั้นจะใกล้หรือไกล และการเดินทางนั้นจะมีการค้างแรมหรือไม่ มิใช่เพื่อการประกอบอาชีพและไปอยู่ประจำ แต่เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่าง ได้แก่ 1) เพื่อพักผ่อนในวันหยุด 2) เพื่อวัฒนธรรมหรือศาสนา 3) เพื่อการศึกษา 4) เพื่อการกีฬาและความบันเทิง 5) เพื่อชมประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ 6) เพื่องานอดิเรก 7) เพื่อเยี่ยมเยือนญาติมิตร 8) เพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ 9) เพื่อเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนา

สรุปการท่องเที่ยว คือ การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อหาความสนุกสนาน เพื่อใช้เวลาว่างหลังการประชุมสัมมนาหรือติดต่อธุรกิจ เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อเยี่ยมญาติมิตร ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

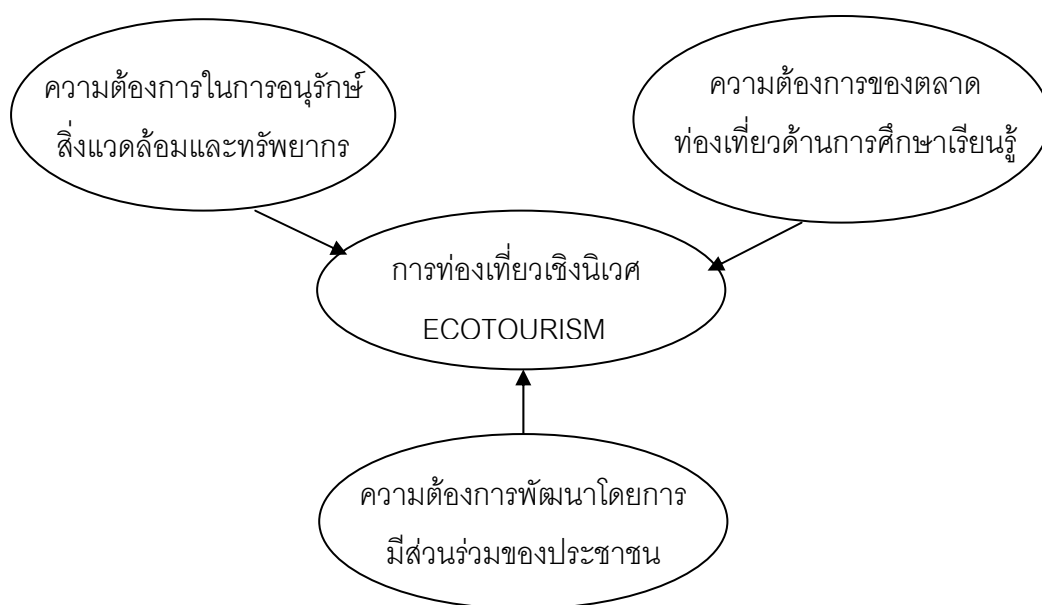
1.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลกมีมากขึ้น แต่กลับทำให้สภาพแวดล้อมของในแหล่งท่องเที่ยวด้วยคุณค่าหรือเสื่อมโทรมลง ช่วงปี พ.ศ.2528-2529 นักวิชาการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของโลก ทั้งจากองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : WTO) สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก (Pacific Asia Travel Association : PATA) มีความตระหนักในผลกระทบที่เกิดขึ้น จึงได้ช่วยกันเสนอความคิดต่อการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เพื่อยังคงรักษาระบบนิเวศต่อไปอย่างยั่งยืนได้ จึงเกิดกระแสความคิดที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3 ด้าน คือ

1. กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น
2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวในการศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติวิทยาและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น
3. กระแสความต้องการให้ประชาชนในท้องถิ่น เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อให้เกิดการรับผิดชอบและได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

จากกระแสความคิด 3 ประการนี้ ทำให้เกิดแนวคิดการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่ป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเพื่อรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ นั่นคือ Green tourism หรือ Ecotourism ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีกรอบและโครงสร้างเล็ก ๆ รวมกัน แล้วสามารถนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ (All tourism should be sustainable tourism : Dowling, 1995) นักวิชาการจากสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคพื้นแปซิฟิก (PATA) องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) และนักวิชาการในอุตสาหกรรมทั้งจากยุโรป สหรัฐอเมริกา ต่างให้คำจำกัดความของ Ecotourism บนพื้นฐานองค์ประกอบว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible) ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural-based tourism) มีการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental management) และการให้ความรู้การศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Environmental education-based tourism) โดยประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ (Community based participation) ร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ได้รับผลประโยชน์ และบำรุงรักษา เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ภาพประกอบ 2 กระแสความต้องการการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยว
ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546

1.2.2 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

ประมาณยี่สิบปีที่ผ่านมาเป็นช่วงของกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่แผ่ขยายไปทั่วโลกก่อให้เกิดการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Ecotourism” ต่อมาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยทำการศึกษาเพื่อกำหนดนโยบาย และขอให้ราชบัณฑิตยสถานกำหนดชื่อให้ตรงกับคำและความหมายภาษาอังกฤษ ซึ่งราชบัณฑิตยสถานได้กำหนดคำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ซึ่งสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2552: 118-120) ได้รวบรวม วิเคราะห์ และสรุปความหมายไว้ว่า

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และแหล่งวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึก เกิดศักยภาพในการพัฒนา และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน ต้องมีการจำกัดขอบเขต โดยมีรูปแบบและสถานที่ กิจกรรมที่เหมาะสมของท้องถิ่นและกลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนแก่แหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

แนวทางการดำเนินการที่สำคัญ

1. หลีกเลี่ยงหรือลดการทำลายสภาพแวดล้อมและทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว
2. ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม
3. วางแผนและจัดการจำนวนนักท่องเที่ยวให้อยู่ในขอบเขตของศักยภาพการรองรับอย่างเหมาะสม มิให้จำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไปจนเกิดปัญหาแก่แหล่งท่องเที่ยว
4. ชุมชนท้องถิ่นและชุมชนใกล้เคียงจะต้องได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม
5. ชุมชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการการท่องเที่ยว และทรัพยากรท้องถิ่นอย่างทั่วถึง ภายใต้ฐานความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และประเพณี

หากนำหลักการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาให้ร่วมกับการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น ตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม โดยคำนึงถึงความคงอยู่ การสงวนและรักษาไว้เพื่อให้ตกทอดถึงอนุชนรุ่นลูก หลาน สืบต่อกันไป โดยไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว หรือการทำลายเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น ก็จะไปสู่หลักการของ “การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism)”

หลักการสำคัญทางพื้นฐานของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1. **ความสามารถในการรองรับ (Carrying capacity)** โดยปรับให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ชีดจำกัดด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ชีดความสามารถด้านการตลาดและการให้บริการของชุมชนแต่ละแห่งว่าสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนเท่าใด

2. **ขีดจำกัดของความเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับได้ (LAC = Limit of acceptable change)** ความยืดหยุ่นต่อผลกระทบที่จำเป็นในการพัฒนาต่อแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเกิดประโยชน์จากการพัฒนามากที่สุด มีการระดมความคิดจากชุมชน ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการหลาย ๆ ฝ่ายเพื่อประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ดีที่สุดต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

3. **นักท่องเที่ยวต้องได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ดี**จากการท่องเที่ยว ชุมชนต้องได้รับผลประโยชน์และการตอบแทนที่เป็นธรรม มีการคืนประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว เช่น การร่วมปลูกป่า การสร้างพื้นที่สีเขียวชดเชยบนอาคารที่มีการสร้างเพิ่มเติม การสร้างที่อยู่ให้ปะการัง

4. **สร้างจิตสำนึกและความเข้าใจที่ดี**แก่การอนุรักษ์และสืบสานความคงอยู่ของทรัพยากรต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า และก่อประโยชน์มากที่สุด

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย (2539) ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นแนวความคิดที่ปรากฏขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ และยังมีการใช้คำ

ภาษาอังกฤษอื่น ๆ ที่ให้ความหมายเช่นเดียวกัน ที่สำคัญได้แก่ Nature tourism, Biotourism, Green tourism เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวดังกล่าวล้วนแต่เป็นการบ่งบอกถึง การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable tourism) ซึ่งจากการประชุม Globe 1990 ณ ประเทศแคนาดาได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยว แบบยั่งยืนว่า "การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวน รักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง การท่องเที่ยวนี้มีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศ" โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นการท่องเที่ยว ที่ดำเนินการภายใต้ขีดจำกัดความสามารถของธรรมชาติ และต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่มีต่อ ขบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และต้องชี้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544: 2) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

อลิซาเบธ บู (Elizabeth Boo. 1991: 114-115) เป็นผู้ที่คลุกคลีอยู่กับงานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลาตินอเมริกาและหมู่เกาะแคริบเบียน พร้อมกับการเขียนรายงานเรื่อง "Ecotourism : The potentials and pitfalls" ได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีรายได้สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนหรือท้องถิ่น และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

The ecotourism society (TES) (1991) กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า หมายถึง การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น

อลิซาเบธ สตาร์ค (Elizabeth Stark. 1993: 78) ให้ความหมายว่าเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้น เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนของสถานที่ท่องเที่ยว โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อม

ปราศจากสิ่งพุ่มเฟือยต่าง ๆ มีเพียงสิ่งจำเป็นในการท่องเที่ยวเท่านั้น หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การท่องเที่ยวธรรมชาติ” (Natural Travel)

เวสเทิร์น (Western. 1993: 8) ได้ปรับปรุงนิยามของ (TES) ให้สั้นและกะทัดรัดแต่มีความหมายสมบูรณ์มากขึ้น โดยให้ความหมายว่า การเดินทางท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติซึ่งมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่นดีขึ้น

ริชาร์ดสัน (Richardson. 1993: 15) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่าเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเชิงนิเวศในพื้นที่ทางธรรมชาติ ซึ่งมีการสื่อความหมายเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวผู้เดินทางมาเยือนจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลาสคูเรน (Lascurain, Hector Ceballos. 1998: 118) แห่งสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (International union for the conservation of nature and natural resources: IUCN) เป็นบุคคลแรกที่กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพันธุ์ สัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น

คอสตาส คริสต์ (Christ, Costas. 2002: 23) ให้ความหมายว่า เป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ พร้อมกับอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปด้วย และช่วยสร้างสวัสดิการให้ชุมชนในท้องถิ่น และยังกล่าวได้อีกว่า นักท่องเที่ยวสับสนคำว่าท่องเที่ยวธรรมชาติกับคำว่าท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งไม่เหมือนกัน เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องใช้ธรรมชาติ และปฏิบัติต่อสัตว์ป่าอย่างยั่งยืน และยังคงบริจาคเงินช่วยเหลือเพื่อเป็นทุนในการอนุรักษ์ รวมทั้งเพื่อให้คนในชุมชนมีฐานะดีขึ้น

การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ หรืออาจเรียกว่า "การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ" มาจากคำภาษาอังกฤษว่า "Ecotourism" ซึ่งเป็นคำที่ผสมกันระหว่างคำว่า Ecology หรือนิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism หรือการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ในวงการท่องเที่ยวยังมีการใช้คำภาษาอังกฤษอื่น ๆ ที่สำคัญได้แก่ "Nature tourism" หรือ "Bio-tourism" หรือ "Green tourism" แทน "Eco-tourism" ได้เช่นกัน เพื่อบ่งบอกให้เห็นว่าเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable tourism)

สรุปการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบต่อ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือทำลายเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่นเพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏใน

แหล่งธรรมชาตินั้น อีกทั้งช่วยสร้างโอกาส ทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นด้วย

1.2.3 หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กองทุนแห่งชาติ (2538: 19) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใน นิทรรศการวันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2538 ดังนี้

1. มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด หรือไม่มีเลย
2. ได้รับความรู้จากการท่องเที่ยว
3. เกิดการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น
4. ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเกิดแก่คนท้องถิ่น

สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (2545: 1) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและ วัฒนธรรมประเพณี จึงเป็นการท่องเที่ยวที่สามารถอยู่ได้ระยะยาวคือ เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยวไม่ถูกทำลายสามารถเก็บรักษาไว้ถึงชั่วหลาน หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการวางแผน และการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องเคารพหลักการต่อไปนี้

1. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องให้ความสำคัญกับธรรมชาติไม่ทำลาย ธรรมชาติ
2. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมไปทำลาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตชาวบ้านที่มีมาแต่ดั้งเดิม
3. การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องมีระบบการจัดการที่ทำให้เราสามารถเก็บรักษา มรดกด้านวัฒนธรรมให้คงอยู่ได้ในระยะยาว
4. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องให้ความรู้และบอกความหมายของสิ่งที่ นักท่องเที่ยวมาดูมาชม เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจและรู้ถึงคุณค่าของธรรมชาติและ วัฒนธรรม
5. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องมีการจัดการในรูปแบบที่ให้ชุมชน เจ้าของ บ้านมีส่วนร่วม ในการวางแผนและการจัดการ
6. การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องมีการจัดการที่ก่อให้เกิดความพอใจแก่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนหมู่บ้าน

การจัดการทั้ง 6 ข้อนี้จำเป็นต้องเป็นการจัดการไปพร้อม ๆ กันทั้งหมด โดยไม่ให้แยกทำ ทีละเรื่องจึงเป็นการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ถูกต้องตามหลักการและจะทำให้เกิดการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1.2.4 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544: 3 – 4) กล่าวถึงองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการ คือ

1. **องค์ประกอบด้านพื้นที่** เป็นลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ (Ecosystem) อาจมีบางแห่งที่รวมเอาเอกลักษณ์วัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ไว้ (Nature-based tourism) โดยเฉพาะ แม้ว่าจะมีความคาบเกี่ยวกันในพื้นที่ก็ตามในทำนองเดียวกันการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural tourism) จึงไม่ใช่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยวด้วย อาจเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or authentic or endemic or unique) ธรรมชาตินั้นอาจรวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ด้วย

2. **องค์ประกอบด้านการจัดการ** เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งมีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3. **องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ** เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องกับผู้เกี่ยวข้อง นักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว จึงเป็นการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-based tourism)

4. **องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม** เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่น (Involvement of local community or people participation) ที่มีบทบาทในมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามแผน และร่วมได้รับประโยชน์อย่างเสมอภาค คอยติดตามตรวจสอบ รวมถึงร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น

ศูนย์ประสานงานวัฒนธรรมอำเภอสีชล (2548: 16) กล่าวถึงองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการ คือ

1. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** เป็นการท่องเที่ยวเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ

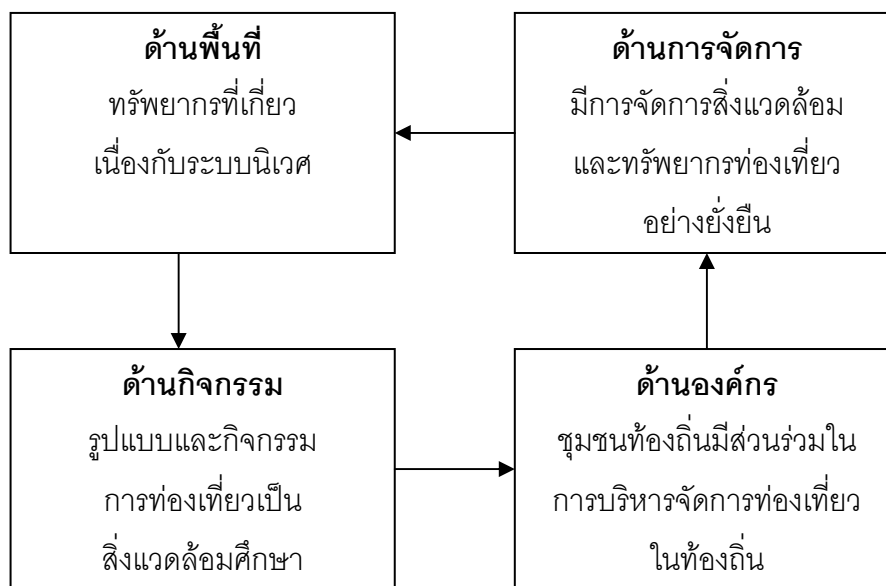
2. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการยั่งยืน เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** เป็นการท่องเที่ยวที่กระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา

4. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตาม ตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า จนถึง การปกครองท้องถิ่นและอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ตามลักษณะดังกล่าวข้างต้น จัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไปความสมบูรณ์จะลดน้อยลงจนอาจกลายเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ

ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ (ecosystem) มีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับความสนใจประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการพัฒนาอารยธรรมของมนุษย์ในการเอาชนะธรรมชาติ (ที่รวมเอาลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติหรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ไว้)

ภาพประกอบ 3 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544: 3

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบปกติ หรือแบบประเพณีนิยม ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความพอใจของการท่องเที่ยวเป็นหลัก และเน้นการส่งเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ใช่สิ่งตรงข้ามกับการท่องเที่ยวแบบคนละใหญ่ (Mass tourism) เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้ถูกจำกัดที่ขนาดของการท่องเที่ยว แต่จำกัดที่รูปแบบกิจกรรมและขนาดที่เหมาะสมกับพื้นที่ นักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ๆ สามารถทำลายสิ่งแวดล้อมได้เช่นเดียวกันหรือมากกว่านักท่องเที่ยวคนละใหญ่หากปราศจากการจัดการที่ดีก็สามารถทำลายสิ่งแวดล้อมได้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่จำเป็นต้องเป็นการจัดการที่ง่าย ๆ ราคาถูก มีรูปแบบการท่องเที่ยวยากลำบาก มีรายได้จากการท่องเที่ยวน้อยเพียงแต่มีการจัดการที่ดี มีการรักษาสีสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประสานความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวและให้ประโยชน์ที่เหมาะสมตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวแล้ว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจตอบสนองนักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่ม ทุกระดับ และมีรายได้สูงเช่นกัน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ความสำคัญในการศึกษาและสร้างจิตสำนึกมากกว่าการให้ความพึงพอใจอย่างไม่มีขอบเขตของนักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องมีการประสานความเข้าใจกันอย่างเหมาะสมตลอดกระบวนการ

สุรเชษฐ์ เศรษฐมาสและ ดร.ชนิ เอ็มพันธุ์ และ (2538) กล่าวว่า โดยทั่วไปแล้วการวางแผนการท่องเที่ยวซึ่งรวมไปถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้วยนั้น จะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. ทรัพยากรท่องเที่ยว

ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมาย (destination) ของการท่องเที่ยว และพื้นที่ที่รองรับนักท่องเที่ยว พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจะมีทรัพยากรที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ความดึงดูดใจเหล่านี้อาจเป็นความดึงดูดใจประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่อาจไม่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวประเภทอื่น ดังนั้นสภาพทรัพยากรจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับตลาดการท่องเที่ยว นอกจากความดึงดูดใจในทรัพยากรแล้วในบางพื้นที่ยังมีกิจกรรมที่เพิ่มแรงดึงดูดใจให้มากขึ้นด้วย

ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอาจหมายถึงศักยภาพในการประกอบกิจกรรมของนักท่องเที่ยวด้วย โดยได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 2) แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี 3) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ศิลปะ ประเพณี และวิถีชีวิตชุมชน เข้าไว้ด้วยกัน

ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นอุตสาหกรรมบริการอย่างหนึ่ง แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้นจัดได้ว่าเป็นวัตถุประสงค์เพื่อรองรับ การท่องเที่ยว และเป็นวัตถุประสงค์ประเภทใช้แล้วไม่หมดไป หรือสูญหายหากมีการควบคุมป้องกันด้วยการวางแผนอย่างเป็นระบบ และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสนับสนุนให้แหล่งท่องเที่ยว ยังประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนโดยไม่เสื่อมโทรมลงไป ทั้งยังไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศจนเกินขีดความสามารถของระบบที่จะรองรับได้ (Carrying capacity)

2. นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. **นักท่องเที่ยวแบบหัวกระติ** (Hard-core nature tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่เน้นความสำคัญในการศึกษาค้นคว้าขณะที่เที่ยวชมธรรมชาติ

2. **นักท่องเที่ยวธรรมชาติแบบอุทิศตน** (Dedicated nature tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่เน้นเจาะจงไปเที่ยวสถานที่ ธรรมชาติโดยเฉพาะ เพื่อจะได้รู้ได้เข้าใจในธรรมชาติหรือประเพณีท้องถิ่น

3. **นักท่องเที่ยวนิยมธรรมชาติ** (Mainstream nature tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่ชอบไปสถานที่แปลก ๆ ที่ไม่เคยไปมาก่อน เช่น ไปเยือนลุ่มน้ำอะเมซอน (Amazon) อุทยานกอริลลาในรวันดา (Rwanda gorilla park) หรือจุดหมายปลายทางอื่น ๆ ที่เป็นการริเริ่มสำหรับโปรแกรมท่องเที่ยวพิเศษ

4. **นักท่องเที่ยวธรรมชาติตามโอกาส**(Casual nature tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่บังเอิญต้องไปชมธรรมชาติ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมท่องเที่ยวที่ตนได้เลือกไป

สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2552: 118-120) ได้กล่าวถึงข้อควรปฏิบัติของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังต่อไปนี้

1. เตรียมตัวให้พร้อมก่อนออกเดินทาง

1.1 เลือกบริษัท หรือผู้จัดกิจกรรมนำเที่ยวที่มีนโยบายรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และสามารถจัดกิจกรรมที่ลดผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวได้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการดำน้ำ เดินป่า ปีนเขา หรือพายเรือคายัค

1.2 ถ้ามีแผนที่จะเดินทางไปเอง ควรศึกษาข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวที่คุณกำลังจะไป ศึกษาเส้นทางคมนาคม ภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ ที่พัก ที่กิน ที่จับจ่ายซื้อของ รวมไปถึง จุดเด่นที่ไม่ควรพลาดของสถานที่นั้น ๆ หรือแม้แต่ข้อควรระวังและข้อห้ามของสถานที่

1.3 ศึกษาระบบนิเวศของพื้นที่ รวมไปถึงเรียนรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณแหล่งท่องเที่ยว

1.4 เตรียมร่างกายให้พร้อมทั้งสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ

2. ปฏิบัติตามกฎหมาย

2.1 ไม่ล้วงล้ำสถานที่ที่ไม่ได้เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไป เพราะอาจสร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศ หรืออาจเกิดอันตรายได้

2.2 เคารพกฎ ระเบียบ ข้อห้าม ข้อบังคับ รวมทั้งป้ายเอนต่าง ๆ

3. ไม่รบกวนสัตว์ พืช และถิ่นที่อยู่ของมัน

3.1 เดินทางท่องเที่ยวอย่างสงบเพื่อไม่ให้รบกวนสิ่งแวดล้อม

3.2 ไม่เข้าไปใกล้ชิดกับพืชหรือสัตว์จนเกินไป

3.3 ห้ามให้อาหารสัตว์ เพราะจะทำให้สัตว์เสียนิสัยในการกินอาหาร ไม่ยอมหาอาหารเอง

3.4 หลีกเลียงถิ่นอาศัยของพืชและสัตว์

3.5 ไม่รบกวนพื้นที่ทำรัง วางไข่ หรือจำศีลของสัตว์

3.6 ไม่เก็บ เคลื่อนย้าย หรือแตะต้องสัตว์ พืช รวมทั้งซากของมัน

3.7 ไม่ซื้อผลิตภัณฑ์ที่ทำจากพืชหรือสัตว์หายาก ใกล้สูญพันธุ์

3.8 เลือกเส้นทางท่องเที่ยว และที่พักที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

4. ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

4.1 ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี ไม่ขีดเขียน จับ หัก สิ่งต่าง ๆ

4.2 ตระหนักถึงผลกระทบจากกิจกรรมต่าง ๆ

- 4.3 ตรวจ ดูแล รักษา ยานพาหนะที่ใช้เครื่องยนต์ให้อยู่สภาพสมบูรณ์เสมอ
- 4.4 เลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลาย หรือนำกลับมาใช้ใหม่ได้
- 4.5 ไม่ทิ้งขยะเรี่ยราด
5. เคารพประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความแตกต่างของผู้คน
  - 5.1 ชื่นชมเอกลักษณ์ของผู้คนในถิ่นที่ไปเยือน
  - 5.2 เคารพวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่และความเชื่อที่แตกต่างไปจากเรา
  - 5.3 สนับสนุนบริการและซื้อของที่ผลิตโดยคนในชุมชนที่ไปเยือน
  - 5.4 เคารพความเป็นส่วนตัวของชุมชน

นักท่องเที่ยวที่ดีต้องพึงระลึกไว้เสมอว่าทรัพยากรเป็นของเราทุกคน ทุกคนล้วนแต่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านี้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะต้องร่วมมือกันดูแลรักษาสมบัติของชาติไว้ให้ลูกหลาน ความสำนึกในหน้าที่ของนักท่องเที่ยว คือ สิ่ง que ทุกคนมีอยู่แล้วเพียงแค่ว่าจะขอแนะนำสิ่งที่พึงปฏิบัติเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการสืบทอดมรดกของเราให้คงสืบอยู่ต่อไป

3. การตลาด

การตลาดนับเป็นส่วนสำคัญในการชักจูงนักท่องเที่ยวให้ไปท่องเที่ยว โดยเป็นสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในเชิงการตลาดจะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีลักษณะอย่างไร โดยการให้ข้อมูลและสิ่งที่คาดหวังจากการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจว่า รูปแบบของการท่องเที่ยวในลักษณะเช่นนี้เหมาะสม กับความสนใจ และตรงตามความต้องการของตนเองหรือไม่ และสามารถยอมรับกฎ หรือกติกาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้หรือไม่

จึงเห็นได้ว่าการตลาดเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเลือกสรรประเภทและคุณภาพของนักท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมสนับสนุน การท่องเที่ยวในเชิงคุณภาพ (Qualitative tourism) มากกว่าการท่องเที่ยวในเชิงปริมาณ (Quantitative tourism) อันจะเป็นหนทาง นำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งส่วนใหญ่งานด้านการส่งเสริมการตลาดเป็นหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

4. การบริการ

การท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ในขณะที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นต้องการบริการที่เน้นการให้ข้อมูลข่าวสาร และการบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยว ได้รับประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น บริการด้าน

สื่อความหมายธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในภาคบริการ ซึ่งได้แก่ การจัดที่พักที่สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น (Ecolodge) เป็นมรดกที่นำทางในการเดินป่า เป็นต้น

1.2.5 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

กิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรม นับได้ว่าเป็นความหลากหลาย ซึ่งกิจกรรมทุกประเภทควรเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในขณะที่บางกิจกรรมอาจมีความคล้ายคลึง หรือคาบเกี่ยว ซึ่งต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบ วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติ กิจกรรม และการให้บริการว่ามุ่งเน้นอะไร และอย่างไร เช่น เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาหาความรู้ ผจญภัย กีฬาผจญภัย เพื่อความบันเทิง สัมผัสองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว แลกเปลี่ยนและถ่ายทอดประสบการณ์ เป็นต้น

ดรรชนี เอมพันธุ์ และสุรเชษฐ์ เศรษฐมาต (2539: ออนไลน์) กล่าวว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีเรื่องของ การเรียนรู้ และได้รับ ประสบการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งศูนย์วิจัยป่าไม้ (2538) ได้แบ่งกลุ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งมีทั้งกิจกรรมหลัก และกิจกรรมเสริม คือ

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism activities) เป็นกิจกรรมหลัก
2. กิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการได้ใกล้ชิดชื่นชมธรรมชาติ
3. กิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการผจญภัยตื่นเต้นท้าทายกับธรรมชาติ (Adventurous recreational activities) เป็นกิจกรรมเสริม

ซึ่งจะต้องเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องและไปด้วยกันได้ดีกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กล่าวคือ เป็นกิจกรรมที่กระทำในพื้นที่ธรรมชาติ มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มต่อกิจกรรม ทั้งนี้ เพื่อไม่สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ การเดินป่า (Hiking trekking) กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ (Nature education) กิจกรรมถ่ายภาพธรรมชาติ บันทึกเทปวีดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ (Nature photography video taping and sound of nature audio taping) กิจกรรมส่องสัตว์/ดูนก (Animal/bird watching) กิจกรรมศึกษา/เที่ยวถ้ำ (Cave exploring/visiting) กิจกรรมศึกษา ท้องฟ้าและดาราศาสตร์ (Sky interpretation) กิจกรรมล่องเรือศึกษาธรรมชาติ (Boat sightseeing) กิจกรรมพายเรือแคนู (Canoeing)/ เรือคายัค (Kayak) เรือใบ (Rowboating) เรือใบ (Sailboating) กิจกรรมดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น (Snorkle or skin diving) และกิจกรรม ดำน้ำลึก (Scuba diving)

กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทชื่นชมธรรมชาติและกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทตื่นเต้นผจญภัยท้าทายกับธรรมชาติ ได้แก่ กิจกรรมชม ทิวทัศน์ธรรมชาติในบรรยากาศที่สงบ (Relaxing) กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ (Terrain/ Mountain biking) กิจกรรมปีน/ไต่เขา (Rock/ mountain

climbing) กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ (Tent camping) กิจกรรมเครื่องร่อนขนาดเล็ก (Hang glider) กิจกรรม ล่องแพยาง/ไม้ไผ่ (White water rafting) กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร (Picnicking) กิจกรรมเที่ยวน้ำตก (Waterfall visits/ exploring) และ กิจกรรมวินด์เซิร์ฟ (Wind surfing)

1.3 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนก็สามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้เช่นกัน โดยอาจจะต้องเริ่มต้นทำความเข้าใจกันก่อนว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างไร ที่มาของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีลักษณะการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่ดี ได้เข้าใจคุณค่าอันสูงส่งของวัฒนธรรมนั้นจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายทำให้คนไทยมีความรู้มากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้มีคุณภาพของการพัฒนาเกิดขึ้น ซึ่งใจความสำคัญดังกล่าวนี้ถือเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้นและอีกประการหนึ่งการท่องเที่ยวนี้เองก็สามารถนำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอันเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย

การพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนจนนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ต้องเริ่มต้นด้วยการนำปัญญามาเป็นตัวตั้ง คือเริ่มตั้งแต่การสร้างให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รู้ถึงภูมิหลังของท้องถิ่นได้รู้จักวัฒนธรรมท้องถิ่น เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน แล้วปฏิบัติการรักษาวัฒนธรรมประเพณีนั้น ๆ ให้ต่อเนื่องไม่ขาดสายตลอดจนถ่ายทอดวัฒนธรรมเหล่านั้นให้บุคคลรุ่นต่อ ๆ ไปด้วย

เมื่อคนในท้องถิ่นเกิดความรู้ความเข้าใจซาบซึ้งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นและปฏิบัติสืบต่อประเพณีวัฒนธรรมทั้งหลายนั้นจนเป็น วิถีชีวิต ของผู้คนแล้วจะสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเกิดความสนใจที่จะเข้าไปเก็บเกี่ยวความรู้ ประสบการณ์จากประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนศิลปสถาน อันเป็นสมบัติล้ำค่าประจำท้องถิ่น ทำรายได้ให้แก่ประชาชนของท้องถิ่นนั้น ๆ ได้มากเพียงพอที่จะช่วยให้ความเป็นอยู่ของผู้คนดีขึ้น และไม่ต้องดิ้นรนย้ายถิ่น อพยพเข้าสู่เมืองใหญ่เพื่อหลีกเลี่ยงความยากจน ปัญหาในความแออัดเมืองใหญ่ก็จะคลี่คลายได้ง่ายขึ้นด้วย

เจอร์ลด์ ไฟน์เบิร์ก และโรเบิร์ต ซาปิโร. (Gerald Feinberg; & Robert Spapirol. 1980) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า “เป็นการยากที่สุดที่จะแยกสิ่งมีชีวิตออกจากสิ่งไม่มีชีวิตระหว่างสรรพสิ่งทั้งหลายบนผิวโลก ต้องอาศัยพึ่งพากันและกัน เกี่ยวข้องกันอย่างลึกซึ้งแยกออกจากกันไม่ได้ ดังนั้น ระบบนิเวศซึ่งรวมสิ่งมีชีวิต ได้แก่ มนุษย์ สัตว์ พืช สิ่งแวดล้อม รวมทั้งเปลือกโลก ต่างเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตไม่รูปใดรูปหนึ่ง และมีความเป็นไปได้ว่าโลกนี้มีชีวิตได้จริงรับรู้เรื่องที่เกิดขึ้นกับมันได้โลกแก้ไข และปรับตนเองได้ มีวิวัฒนาการได้ สามารถจัดองค์กรตนเองด้านสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศ

ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้ มนุษย์เป็นเพียงส่วนย่อยในระบบนิเวศแต่มีอิทธิพลสำคัญในการสร้างผลกระทบอย่างมหาศาล”

ศูนย์วิศวกรรมพลังงานและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2547: 1) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า “การพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน” เป็นแนวคิดของกระบวนการดำเนินงานเพื่อจัดการทรัพยากรภายในพื้นที่เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และความต้องการขั้นพื้นฐานของประชากร โดยไม่ทำลายความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ และความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งการดำรงอยู่ของชุมชน โดยมีแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาพื้นที่ที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับทรัพยากร และศักยภาพของพื้นที่ โดยการพัฒนาพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อมต้องเน้นหนักในเรื่องการอนุรักษ์ สงวน และคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก

ในการพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำอาจดำเนินการได้เพียงบางกิจกรรมเท่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพในการรองรับของพื้นที่ นอกจากนี้ต้องมีการพิจารณาศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมประกอบ รวมทั้งต้องมีการควบคุมกิจกรรมการใช้ที่ดินอย่างใกล้ชิด ควบคู่กับการควบคุมการขยายตัวของที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน ในพื้นที่ต้นน้ำหลายแห่งในประเทศไทยมีการตั้งถิ่นฐานของประชาชนอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นจึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนในการพัฒนา ทำให้ต้องมีการพิจารณาการดำเนินการที่จะต้องคุ้มครองทรัพยากรและพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ดังนั้นการวางแผนการใช้ที่ดินในพื้นที่ต้นน้ำต้องมีการประสานกันระหว่างการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของคนในพื้นที่ และแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากร

สำหรับพื้นที่กลางน้ำควรมีการวางแผนการใช้ที่ดินเพื่อเป็นเขตอุตสาหกรรมเขตพาณิชย์กรรม และการตั้งถิ่นฐานของชุมชน เพื่อลดการรบกวนต่อระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติให้น้อยที่สุด โดยการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวต้องมีการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เพื่อควบคุมมลพิษสิ่งแวดล้อม เช่น การสร้างระบบบำบัดน้ำเสียของชุมชนหรืออุตสาหกรรม การติดตั้งระบบบำบัดมลพิษอากาศของโรงงานอุตสาหกรรม หรือการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในรูปของสวนสาธารณะ เป็นต้น

2. การพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ต้องเป็นการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชน ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจโดยพิจารณาและให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพ แก้ไขปัญหาความยากจน โดยวิถีของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอมีพอกินและไม่ฟุ้งเฟ้อ ควบคู่กับการเศรษฐกิจเพื่อค้าขาย ซึ่งเป็นการพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรเพื่อผลตอบแทนในรูปของเม็ดเงิน โดยแนวทางการเพิ่มมูลค่าโดยสอดคล้องกับศักยภาพของทรัพยากร และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมมีหลายแนวทาง เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนจากการแปรรูปผลผลิตจากเกษตรกรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น

3. การพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน ต้องเสริมสร้างกระบวนการโดยนำเอา “ต้นทุนทางสังคม” ในพื้นที่มาใช้ในการพัฒนา โดยทุนทางสังคมประกอบด้วย ทุนทางทรัพยากรมนุษย์ ทุนทางสถาบัน และทุนทางปัญญา

1.3.2 ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ไพรัช เดชะรินทร์ (2516: 36 – 42) ได้กล่าวถึงทฤษฎีและแนวทางการพัฒนาไว้ดังนี้

1. **ทฤษฎีภาวะทันสมัย** เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมและการสร้างสังคมประชาธิปไตยแบบตะวันตก เน้นการสร้างเศรษฐกิจเติบโตทางเศรษฐกิจ และมุ่งหวังที่จะให้การเจริญเติบโตนั้นแพร่กระจายไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของสังคม

2. **ทฤษฎีพึ่งพา** ภาวะเศรษฐกิจของสังคมด้อยพัฒนาจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขการพึ่งพา กับประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการพัฒนาแนวนี้ คือ การปลดปล่อยพันธนาการพึ่งพา

3. **ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน** ถือว่าคนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา โดยมุ่งตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการมีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี

การพัฒนาที่ยั่งยืน มีลักษณะเป็นการพัฒนาในรูปแบบดังนี้

1. **แบบบูรณาการ** การทำให้เกิดองค์รวม (Holistic) หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันอย่างครบองค์อย่างมีคุณภาพ

2. **แบบพึ่งพาตนเอง** คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ต้องช่วยกลุ่มคนที่ยากจนที่สุด ให้พึ่งพาตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ภายใต้พื้นฐานความพอเพียง (Self – sufficient economy) และไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม

3. **แบบธรรมรัฐ** การมีรัฐที่ดี มีประสิทธิภาพโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ มีประชาชนที่เข้มแข็ง รู้สำนึกในการรับผิดชอบเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยส่งเสริมประชาคม (Civil society)

วรรณ วรชวานิช (2546: 147) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาและการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาดรอบคอบ ระมัดระวัง ให้เกิดผลดีทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ได้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้นานที่สุด โดยไม่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

สรุปการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาดรอบคอบ ระมัดระวัง เพื่อจัดการทรัพยากรภายในพื้นที่เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เยาวชนรุ่นหลัง

1.3.3 หลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Shirley Eber 2536: ออนไลน์) ดังนี้

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว (Using resource sustainably)
2. การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสีย จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว (Reducing over - consumption and waste)
3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Maintaining diversity)
4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว (Integrating tourism into planning)
5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาด้านราคา และคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย (Supporting local economics)
6. การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวอีกด้วย (Involving local communities)
7. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน (Consulting stakeholders and the public)
8. การฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืน ต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยว (Training staff)
9. การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลอย่างพร้อมมูล จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย (Marketing tourism responsibly)

10. การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน (Undertaking research)

แนวความคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวม ปรับสภาพการจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไป (Paradigm shift) ที่เปลี่ยนจากสังคมบริโภคนิยมสู่ยุคสมัยสังคมเป็นใหญ่

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอย่างสม่ำเสมอ ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย กิจกรรมการบริการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม จะต้องไม่มี หรือมีน้อยที่สุด มีแต่การจัดการอย่างยั่งยืนเท่านั้น จึงจะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวได้

สรุปหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นนอกจากประชาชนเจ้าของท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการจัดการแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจะต้องร่วมมือกันจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น ตลอดจนการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและวางมาตรฐานการบริการในด้านต่าง ๆ ด้วยและร่วมกันทำงานตามแผนที่วางไว้ให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยคำนึงการใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดให้เกิดประโยชน์สูงสุด นานที่สุด และมีปัญหาน้อยที่สุด นั่นคือการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.4 การท่องเที่ยวธรรมชาติ

1.4.1 ความหมายของการท่องเที่ยวธรรมชาติ

วรรณ วะษ์วานิช (2546: 67) ได้ให้ความหมายว่า สถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีลักษณะที่เด่น สวยงาม แปลกและมีคุณค่าในการที่จะเข้าไปท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือศึกษาหาความรู้ เช่น ป่าไม้ น้ำตก ภูเขา เกาะ ถ้ำ และชายทะเล เป็นต้น

หลักการในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีดังนี้

1. การป้องกันความเสียหายหรือการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากสิ่งต่าง ๆ เช่น จากภัยธรรมชาติ เช่น ไฟป่า น้ำท่วม การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การขีดเขียนข้อความหรือการทิ้งขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ตามสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งการกระทำเหล่านี้ก่อให้เกิดความเสียหายและทำให้บรรยากาศของการท่องเที่ยวไม่เป็นที่ดึงดูดความสนใจ

2. การดูแลรักษาความสะอาด การรักษาความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพราะถึงแม้ว่าสถานที่นั้นจะแปลกประหลาด สวยงาม แต่ถ้าสกปรกหรือไม่สะอาดย่อม

ไม่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ ถึงแม้ว่าหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาดจะเป็นหน้าที่ของเจ้าของสถานที่ หรือเจ้าพนักงานประจำสถานที่ก็ตาม แต่นักท่องเที่ยวก็มีหน้าที่รักษาความสะอาดด้วยเช่นกัน

3. ไม่สร้างสิ่งก่อสร้างในสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดยไม่จำเป็น และถ้าจำเป็นจะต้องสร้างก็ควรคำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ ไม่บดบังทิวทัศน์ที่สวยงาม และก่อนสร้างแต่เฉพาะเท่าที่จำเป็น

4. นักท่องเที่ยวจะต้องให้ความร่วมมือโดยการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่สถานที่ท่องเที่ยวนั้นได้กำหนดไว้ เช่น ห้ามล่าสัตว์หรือทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

5. จัดเจ้าหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์นำในการท่องเที่ยวและควบคุมดูแลให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของสถานที่นั้น ๆ เจ้าหน้าที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสถานที่นั้นเป็นอย่างดี และปฏิบัติหน้าที่ทั้งเป็นมัคคุเทศก์และดูแลความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวและสถานที่ท่องเที่ยวด้วย

6. จัดทำคู่มือเกี่ยวกับข้อปฏิบัติต่าง ๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวนั้น เช่น ประกาศข้อควรปฏิบัติต่าง ๆ แนะนำสถานที่ที่น่าสนใจ ซึ่งจะทำให้สถานที่ท่องเที่ยวนั้นดำรงความเป็นสถานที่ท่องเที่ยวไปได้นาน

7. ทั้งเจ้าของท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ควรจะมีความรู้สึกถึงคุณค่า ห่วงแหนสถานที่ท่องเที่ยวนั้น

1.4.2 ระบบนิเวศ

พัลลรินทร์ พันธุ์แน่น (2549) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ระบบนิเวศ หมายถึง ระบบพึ่งพาของสิ่งมีชีวิตที่อยู่รอบข้างกัน มีองค์ประกอบที่มีทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต ในบริเวณหนึ่งที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต และสิ่งมีชีวิตในระบบจะทำหน้าที่แตกต่างกันไป ก่อให้เกิดการหมุนเวียนของสสารระหว่างส่วนที่มีชีวิตกับส่วนที่ไม่มีชีวิต ซึ่งระบบนิเวศอาจมีขนาดที่แตกต่างกันออกไป เช่น บ่อน้ำ สระน้ำ แม่น้ำ ทะเล มหาสมุทร ป่าไม้ พืชหญ้า ทะเลทราย ฯลฯ โดยระบบนิเวศที่มีขนาดใหญ่ระดับโลกคือ ชีวาลัย (Biosphere) ซึ่งเป็นบริเวณที่ห่อหุ้มโลกอยู่ เป็นระบบนิเวศขนาดใหญ่ ที่มีความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตมากมาย

1.4.3 โครงสร้างของระบบนิเวศ

ก. ส่วนประกอบที่ไม่มีชีวิต (Abiotic component) ประกอบด้วย

1. อนินทรีย์สาร ได้แก่ ไนโตรเจน คาร์บอนไดออกไซด์ ออกซิเจน น้ำ และคาร์บอน
2. อินทรีย์สาร ได้แก่ คาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน ฯลฯ

3. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ อุณหภูมิ แสง ความเป็นกรดเป็นด่าง ความเค็มและความชื้น

ข. ส่วนประกอบที่มีชีวิต (Biotic component) ได้แก่

ผู้ผลิต (Producer) คือ สิ่งมีชีวิตที่สามารถนำพลังงานจากแสงอาทิตย์มาสังเคราะห์อาหารขึ้นได้เองด้วยแร่ธาตุและสสารที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ได้แก่ พืชสีเขียว แพลงก์ตอนพืช และแบคทีเรียบางชนิด

ผู้บริโภค (Consumer) คือ สิ่งมีชีวิตที่กินสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เป็นอาหาร แบ่งได้เป็น

- 1) สิ่งมีชีวิตที่กินพืชเป็นอาหาร (Herbivore) เช่น วัว ควาย กระต่าย ปลากินพืช
- 2) สิ่งมีชีวิตที่กินสัตว์อื่นเป็นอาหาร (Carnivore) เช่น เสือ สุนัข กบ สุนัขจิ้งจอก
- 3) สิ่งมีชีวิตที่กินทั้งพืช และสัตว์ ซึ่งเป็นลำดับการกินสูงสุด (Omnivore) เช่น มนุษย์

ผู้ย่อยสลาย (Decomposer) เป็นพวกย่อยสลายซากสิ่งมีชีวิตให้เป็นสารอินทรีย์ได้ ตัวอย่างได้แก่ แบคทีเรีย และเห็ดรา เป็นต้น

1.4.4 การสื่อความหมายธรรมชาติ

กรมป่าไม้และโครงการสิ่งแวดล้อมศึกษาแม่ข่ายดีเพื่ออนุรักษ์ป่าตะวันตก (2549: ออนไลน์) ได้ให้ความหมายว่า การสื่อความหมายธรรมชาติ คือ การนำเอาสื่อต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างธรรมชาติกับนักท่องเที่ยว เพื่อให้เข้าใจถึงเรื่องราวที่ต้องการสื่อ เช่น การอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้น กำลังบอกอะไรกับเรา คุณค่าของธรรมชาติที่ยังมองไม่เห็น เป็นต้น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันของทุกสรรพสิ่งในธรรมชาติอย่างมีความสุข

การสื่อความหมายเป็นลักษณะพื้นฐานของสิ่งมีชีวิตทุกชนิดที่เป็นสัตว์สังคม ไม่ว่าจะเป็นคน ผึ้ง ปลวก นก มนุษย์ การสื่อความหมายในสัตว์ เป็นการสื่อความหมายง่าย ไม่ซับซ้อน เช่น การส่งกลิ่น การร้อง การทำสัญลักษณ์ เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต สำหรับมนุษย์ การสื่อความหมายมีความซับซ้อนกว่า ความซับซ้อนของการสื่อความหมายเกิดจากสังคมที่มีขนาดใหญ่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ภาษา และวัฒนธรรมที่แตกต่าง การสื่อความหมายที่จะให้ใครสักคนหนึ่งเข้าใจ จึงเป็นเรื่องที่ยุ้งยากพอสมควร โดยเฉพาะการสื่อความหมายธรรมชาติ ที่พยายามจะทำให้คนเข้าใจและเรียนรู้การอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างเอื้ออาทร ซึ่งกันและกัน ถ้าเช่นนั้นเราคงต้องมาเรียนรู้กันว่าอะไรจะทำให้การสื่อความหมายธรรมชาติสัมฤทธิ์ผล

1. ความเข้าใจสิ่งที่จะนำมาสื่อถ้าเราจะสื่อความหมายเรื่องต้นไม้ เราต้องเข้าใจว่ามิติของต้นไม้ มีอะไรบ้าง สูง ต่ำ เล็ก ใหญ่ ผิวเรียบ มีใบ ไม่มีใบ มีรากแบบไหน เปลือกอย่างไร ให้อากาศ

เก็บกักน้ำ เป็นอาหาร เป็นยา นี่คือมิติ ส่วนหนึ่งของต้นไม้ ความจริงแล้วยังมีอีกมาก นามิตราง ๆ เหล่านั้นมาผสมผสานกัน ทำให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือจะเลือกอธิบายมิติใดมิติหนึ่งก็ได้ แต่ต้องชัดเจนง่าย และมีเหตุผลรองรับ

2. รูปแบบและวิธีการสื่อรูปแบบต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าจะเลือกใช้วิธีใดในการสื่อ การกำหนดรูปแบบต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ เพราะรูปแบบในการสื่อความหมายบางอย่าง ไม่สามารถใช้กับกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่มได้ ซึ่งรูปแบบในการสื่อความหมาย อาจใช้การเล่า นิทาน เกมส์ การแสดงความคิดเห็น ฯลฯ

3. เป้าหมายในการสื่อความหมายธรรมชาติต้องจำไว้เสมอว่าเป้าหมายในการสื่อความหมายธรรมชาติของเราคืออะไร เช่นเพื่อการสร้างจิตสำนึก การเปิดโอกาส ในการเข้าใจธรรมชาติ เสริมทักษะและความรู้ ฯลฯ เมื่อมีองค์ประกอบครบทั้งสามอย่างแล้วจึงทำให้ทั้งสามปัจจัยมีความสอดคล้องกันเท่านี้การสื่อความหมายธรรมชาติของเราก็จะประสบความสำเร็จได้อย่างไม่ยากเย็นนัก

การสื่อความหมายธรรมชาติ เป็นสาขาของงานสื่อสารที่ต้องการอธิบายสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอยู่กลางแจ้งในลักษณะที่มีความหมายต่อมนุษย์ ขบวนการของการสื่อความหมายธรรมชาติต้องใช้ทั้งศิลปะและเทคนิค และได้สรุปความหมายของ การสื่อความหมายธรรมชาติ ว่าหมายถึง การนำเทคนิคหรือวิธีการอันเหมาะสมใช้ในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและผลผลิตทางวัฒนธรรมในลักษณะที่ง่ายต่อความเข้าใจของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินและเป็นการกระตุ้นคนเหล่านั้นให้เกิดความรู้สึก รัก ห่วงแหน และมีจิตสำนึกอนุรักษ์

วัตถุประสงค์ของการสื่อความหมายธรรมชาติสามารถจำแนกออกเป็น 3 ประการหลักได้แก่

1) เพื่อช่วยให้ผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติได้เข้าใจ ตระหนักและพึงพอใจเกี่ยวกับพื้นที่และทรัพยากร ซึ่งจะช่วยให้ผู้มาเยือนเพลิดเพลิน ได้รับประสบการณ์ที่ดีและมีคุณค่ากลับไป

2) เพื่อช่วยสนับสนุนงานจัดการพื้นที่ในลักษณะต่าง ๆ เช่น สามารถใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมแนะนำผู้มาเยือนให้รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกต้อง หลีกเลี่ยงการใช้พื้นที่เปราะบาง และช่วยลดผลกระทบต่อระบบนิเวศชนิดต่าง ๆ ในพื้นที่ เป็นต้น

3) เพื่อเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีเกี่ยวกับหน่วยงานและบุคลากร

ดังนั้น แนวความคิดทางด้านการสื่อความหมายสำหรับพื้นที่ท่องเที่ยว จึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะนำมาสู่การลดผลกระทบต่อทรัพยากรในพื้นที่และยังสามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ในธรรมชาติที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ อันจะนำไปสู่การมีจิตสำนึกในการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของส่วนรวมได้มากขึ้น

หลักการพื้นฐานของการสื่อความหมาย

- 1) การสื่อความหมายไม่ใช่การสั่งสอน แต่เป็นการกระตุ้นความรู้สึกหรืออารมณ์ให้รับรู้ และเข้าใจในความหมายของสิ่งที่ต้องการสื่อ
- 2) การสื่อความหมายจำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะพื้นฐานของกลุ่มคนที่มาใช้บริการ เช่น เด็ก หรือ ผู้ใหญ่ และกระทำภายใต้ขอบเขตของความสนใจและประสบการณ์ของนักทองเที่ยว
- 3) การให้ข้อมูลข่าวสารและข้อเท็จจริงไม่ใช่การสื่อความหมาย แต่การสื่อความหมายอาศัยข้อมูลและข้อเท็จจริงต่าง ๆ เป็นพื้นฐานในการให้ความหมายและสาระต่าง ๆ ที่ถูกต้องและน่าสนใจ
- 4) การสื่อความหมายควรใช้วิธีการหลากหลาย เช่น ใช้ตัวบุคคล ใช้อุปกรณ์ เทคนิคต่าง ๆ ในการใช้สื่อความหมาย อย่างไรก็ตาม การเลือกวิธีการและเทคนิคขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของทรัพยากรที่จะนำมาใช้สื่อความหมาย ศักยภาพและขีดจำกัดในการบริการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ
- 5) การสื่อความหมายมุ่งที่จะเสนอในความหมายรวมไม่ใช่แต่บางส่วน
- 6) การสื่อความหมายที่จัดทำสำหรับเด็ก ควรใช้วิธีที่ต่างไปจากที่เสนอต่อผู้ใหญ่
- 7) การสื่อความหมายธรรมชาติจะใช้สิ่งของที่มีอยู่รอบตัวและตัวกลางที่สร้างขึ้นสำหรับบอกเล่าหรือสื่อถึงความหมายและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งต่าง ๆ
- 8) เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่นักทองเที่ยวกระทำโดยสมัครใจ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบและวิธีการให้เป็นที่น่าสนใจ เพื่อดึงดูดให้นักทองเที่ยวเข้ามาใช้บริการ
- 9) การพัฒนากิจกรรมการสื่อความหมายจำเป็นต้องใช้ทั้งความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และศิลปะประกอบกันเพื่อให้การสื่อความหมายดังกล่าวมีคุณภาพ
- 10) การสื่อความหมายธรรมชาติจำเป็นต้องมีการจัดระบบระเบียบของเนื้อหาสาระให้ง่ายต่อความเข้าใจ และไม่ควรให้เนื้อหาสาระมากเกินไปกว่า 5 หัวข้อเรื่องในกิจกรรมสื่อความหมายหนึ่ง ๆ เนื่องจากจะทำให้ นักทองเที่ยวเบื่อและสับสน
- 11) การออกแบบระบบสื่อความหมายธรรมชาติจำเป็นต้องสามารถถ่ายทอดความสำคัญของพื้นที่ให้นักทองเที่ยวได้ทราบและตระหนักถึงคุณค่าของพื้นที่
- 12) การออกแบบระบบสื่อความหมายธรรมชาติในพื้นที่จำเป็นต้องวางแผนไปในอนาคตถึงหัวข้อของการสื่อความหมาย วิธีการ สถานที่ งบประมาณ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อขจัดความซ้ำซ้อน ตอบสนองกลุ่มคนที่เข้ามาใช้ประโยชน์ทั้งยังกลมกลืนกันอย่างเป็นระบบทั้งพื้นที่

รูปแบบของการสื่อความหมาย

สื่อหรือตัวกลาง (Media) ในการสื่อความหมาย หมายถึง วิธีการ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อความหมายที่จะให้ข้อมูลข่าวสารหรืออธิบายเรื่องราวที่ให้ความรู้และความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว/ผู้รับ ซึ่งการสื่อความหมายอาจจำแนกได้ 2 กลุ่มหลัก ตามลักษณะตัวกลางที่ใช้ในการสื่อความหมายดังนี้

การให้บริการโดยใช้บุคคล

- 1) การให้ข้อมูลโดยเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่ได้กำหนดไว้
- 2) การให้ข้อมูล ณ ปากทางเข้าพื้นที่ ต้นทางเส้นทางเดินเท้าและในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- 3) โปรแกรมพิเศษเช่น การนำเดินพาเที่ยว การบรรยาย ณ เวทีกลางแจ้ง และการแสดงละคร เป็นต้น
- 4) การให้บริการด้วยบุคคลเป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับกลุ่มและสถานการณ์ แต่มีค่าใช้จ่ายสูงมากต่อการบริการแต่ละครั้งและบุคคลนั้นจะต้องได้รับการฝึกอบรมมีความรู้ความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริง

การให้บริการโดยไม่ใช้บุคคล

- 1) การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวโดยใช้เทคโนโลยี
- 2) มีเทคนิคที่หลากหลายในการให้บริการ ได้แก่ สิ่งพิมพ์ ป้ายเครื่องหมาย ภาพยนตร์ สื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อทางวิทยุกระจายเสียง
- 3) การให้บริการโดยไม่ใช้บุคคลบางครั้งมีประสิทธิภาพน้อยกว่าการใช้บุคคล โดยไม่สามารถปรับตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปหรือคำถาม
- 4) การให้บริการโดยไม่ใช้บุคคล สามารถให้ข้อมูลจำนวนมาก โดยมีค่าใช้จ่ายต่อการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวต่อครั้งที่ต่ำกว่า

นอกจากนี้ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมที่สนับสนุนการสื่อความหมายดังนี้

- 1) สิ่งอำนวยความสะดวกทั่วไป ได้แก่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ลานแสดงกลางแจ้ง เส้นทางเดินชมธรรมชาติ ป้ายให้ข้อมูล เครื่องหมาย
- 2) กิจกรรมสนับสนุนทั่วไปเพื่อพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านผลิตสื่อ ผู้เชี่ยวชาญด้านอุปกรณ์แสงเสียง และผู้ประเมินผล เป็นต้น

1.4.5 วัตถุประสงค์ของการสื่อความหมาย

1. เพื่อช่วยผู้มาเยือนให้พัฒนาจิตสำนึก มีความซาบซึ้ง และเข้าใจในในพื้นที่ที่ไปเยือน การสื่อความหมายจะช่วยให้การมาเยือนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายและรื่นรมย์

2. เพื่อให้จุดมุ่งหมายของการจัดการพื้นที่บรรลุผลสำเร็จ โดยสามารถดำเนินการในสองทางด้วยกันคือ ประการที่หนึ่ง การสื่อความหมายสามารถสนับสนุนการใช้ทรัพยากรด้านนันทนาการของผู้มาเยือน ช่วยเพิ่มความเข้าใจว่าแหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่พิเศษที่ต้องการกิจกรรมพิเศษ ประการที่สอง การสื่อความหมายสามารถช่วยลดผลกระทบจากมนุษย์ต่อทรัพยากรลง โดยแนะนำประชาชนให้หลีกเลี่ยงการใช้พื้นที่ที่เปราะบาง หรือใช้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งมากเกินไป

3. เพื่อส่งเสริมความเข้าใจของประชาชนต่อหน่วยงานและโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานทุกหน่วย การสื่อความหมายที่ดีจะเป็นการส่งเสริมภาพพจน์ของหน่วยงานนั้น ๆ

ในการสื่อความหมายตามนิยามข้างต้น Grant W. Sharpe ได้แบ่งสื่อความหมายออกเป็น 2 ประเภท คือ บริการที่ใช้คน (Personal or attended services) และบริการที่ไม่ใช้คน (No personal or unattended Services) ดังนี้

บริการที่ใช้คน (Personal or attended services) ผู้มาเยือนจะมาติดต่อกับผู้ชำนาญการสื่อความหมายโดยใช้สื่อต่าง ๆ ดังนี้

1) การบริการข้อมูลข่าวสาร ผู้สื่อความหมายจะอยู่ประจำตำแหน่งในแต่ละสถานที่ แล้วให้ผู้มาเยือนเจาะจงไปพบเอง

2) กิจกรรมที่มีการนำ (The conducted activity) กิจกรรมที่มีการนำ รวมทั้งการเดินทาง ผู้มาเยือนจะร่วมไปกับผู้สื่อความหมายจากสถานที่เริ่มต้น แล้วเคลื่อนย้ายไปตามเส้นทางที่เลือกไว้ไปยังจุดที่น่าสนใจต่าง ๆ

3) การพูดคุยกับกลุ่ม (Talk to group) มีการนำเสนอหลายอย่างที่ทำในเวลาและสถานที่ต่าง ๆ เช่น ห้องประชุมกลางแจ้ง ลานกองไฟ และห้องประชุม เรื่องราวที่พูดคุยนอกจากจะเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่หรือมนุษย์ของพื้นที่ เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้เข้าใจและพึงพอใจในคุณค่าของพื้นที่ที่พวกเขา กำลังไปเยือน การตอบคำถามแก่ผู้มาเยือนควรจะเป็นส่วนหนึ่งของรายการด้วย

4) การสื่อความหมายแบบสดและการสาธิตด้านวัฒนธรรม (Living interpretation and cultural demonstration) ผู้สื่อความหมายแนะนำมรดกด้านวัฒนธรรมแก่ผู้มาเยือนด้วยการสาธิตหรือแสดงให้ชม

การบริการที่ใช้คนจัดว่าเป็นสื่อที่ดีเลิศ เนื่องจากมีความอบอุ่นและยืดหยุ่น ผู้มาเยือนได้รับการติดต่อสื่อสารสองทาง ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่สามารถควบคุมสถานการณ์ให้เป็นไปตามกระบวนการสื่อความหมายที่เตรียมไว้ได้

บริการที่ไม่ใช้คน (No personal or unattended services) ผู้มาเยือนติดต่อกับผู้ชำนาญการสื่อความหมายอย่างผิวเผิน การบริการอย่างนี้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ไม่ควรจะทดแทนการติดต่อที่ใช้คน แต่ควรจะเป็นหนทางขยายรายการสื่อความหมายให้มากขึ้นกว่าการใช้ผู้สื่อความหมายแต่เพียงอย่างเดียว บริการที่ไม่ใช้คนมีดังนี้ 1) อุปกรณ์โสต (Audio devices) 2) วัสดุที่เขียนขึ้น (Written material) 3) ป้าย (Signs) 4) คำบรรยาย (Labels) 5) สิ่งพิมพ์ (Publications) 6) กิจกรรมที่ทำด้วยตนเอง เช่น การเดินเท้า และขับรถไปเอง 7) นิทรรศการในห้องจัดแสดง (Exhibit: indoor) 8) นิทรรศการนอกห้องจัดแสดง (Exhibit: outdoor) 9) ศูนย์ผู้มาเยือน (Visitor center) 10) สื่อนอกสถานที่และนอกฤดูกาล (Off-site and off-season media)

1.5 การตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว

หลักการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว(สถาบันการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม: 68-72) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจทรัพยากรท่องเที่ยว

ประเภทของทรัพยากร

- 1) ทรัพยากรหลัก ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว
- 2) ทรัพยากรสนับสนุน เพื่อสนับสนุนทรัพยากรหลักในการดึงดูดนักท่องเที่ยวชนิดของทรัพยากร
- 3) ทรัพยากรธรรมชาติ พืช สัตว์ ภูมิทัศน์ น้ำ
- 4) ทรัพยากรวัฒนธรรม ศาสนา มรดกทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์
- 5) ทรัพยากรเหตุการณ์สำคัญ งานมหกรรม การแข่งขัน ธุรกิจ โชว์ต่าง ๆ
- 6) ทรัพยากรกิจกรรม นันทนาการ สิ่งอำนวยความสะดวก
- 7) ทรัพยากรบริการ ที่พัก อาหาร บริการ การต้อนรับ การขนส่ง การรักษาพยาบาล

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว

การเขียนรายงานทรัพยากรที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

- 1) รายงานทรัพยากรที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งที่น่าสนใจในเรื่องการบริการ กิจกรรม ที่พักอยู่ การเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม

2) **รายการทรัพยากรธรรมชาติ** ได้แก่ ในพื้นที่นั้น ๆ มีทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่น และมีความสำคัญเพียงพอ ทรัพยากรธรรมชาตินั้นเป็นของที่มีทั่วไปในแหล่งท่องเที่ยวอื่นหรือไม่ มีความสำคัญเพียงพอเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในปัจจุบันหรือในอนาคตหรือไม่

3) **การเก็บข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติ** ได้แก่ ชื่อ ที่ตั้ง ห่างจากศูนย์กลางหรือศูนย์ ข้อมูลเท่าไร ฤดูกาลและเวลาที่ใช้ การเข้าถึง ใครเป็นเจ้าของ/ใครจัดการ/ติดต่อใคร มีระดับการเข้ามา ในปัจจุบัน ใครมาเที่ยว มาจากไหน มาทำอะไร มีลักษณะประชากรอย่างไร มีค่าผ่านประตูหรือไม่ เท่าไร ต้องเป็นสมาชิกหรือไม่

4) **รายการทรัพยากรวัฒนธรรม** ได้แก่ มีทรัพยากรวัฒนธรรมที่โดดเด่น มีความรู้สึก ดึงดูดนักท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมสังคมหรือไม่ มีน้ำหนักมากพอที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามา ในพื้นที่มากน้อยเพียงใด

5) **การเก็บข้อมูลทรัพยากรวัฒนธรรม** ได้แก่ ชื่อ ที่ตั้งจากศูนย์ ศูนย์ข้อมูล การ เดินทางเข้าถึง ทางเข้า ทางสำหรับคนพิการ บุคคลที่สามารถติดต่อได้ ระดับการเข้ามา น้อยเพียงใด ช่วงเวลาที่ใช้ ค่าธรรมเนียมเข้าชม ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมและลักษณะประชากร อย่างไร

6) **รายการทรัพยากรเหตุการณ์สำคัญ** ได้แก่ เหตุการณ์นั้นมีความโดดเด่นอย่างไร สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมาร่วมได้หรือไม่ เหตุการณ์นั้นเสริมหรือเป็นคู่แข่งกับเหตุการณ์คล้าย ๆ กันในพื้นที่อื่น ๆ หรือไม่ จำนวนครั้งของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

7) **การเก็บข้อมูลเหตุการณ์ที่สำคัญ** ได้แก่ ชื่อและที่ตั้งของกิจกรรม จากศูนย์/ศูนย์ ข้อมูล ช่วงเวลา ฤดูกาล และระยะเวลาของกิจกรรม การจัดระบบและการจัดการ ติดต่อใคร จำนวนคน ที่เข้าร่วม ผู้ชมท้องถิ่น ผู้ชมต่างถิ่น นักท่องเที่ยวมีลักษณะอย่างไร เป็นใคร มีกิจกรรมอะไรให้ผู้เข้าร่วม ค่าผ่านประตูเท่าไร

8) **รายการทรัพยากรกิจกรรม** ได้แก่ กิจกรรมนั้นมีความโดดเด่นอย่างไร ในแหล่งท่องเที่ยว และแตกต่างจากแหล่งอื่นอย่างไร สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวซึ่งไม่ใช่คนท้องถิ่นได้ หรือไม่

9) **การเก็บข้อมูลทรัพยากรกิจกรรม** ได้แก่ ชื่อ ที่ตั้งจากศูนย์หรือศูนย์ข้อมูล ช่วงเวลา หรือฤดูกาลที่ใช้ การเข้าถึง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม ความหลากหลายของกิจกรรม ข้อมูล พื้นฐานของนักเที่ยว ค่าธรรมเนียมในการร่วมกิจกรรม

10) **การเก็บข้อมูลด้านบริการต้อนรับ** ได้แก่ ชื่อ ที่ตั้งบริการข้อมูล เวลาเปิดปิดทำ การ บริการที่เสนอให้ (ภาษา นำเที่ยว ของที่ระลึก) ข้อมูลที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว (แผ่นพับ แผนที่) บุคคลที่สามารถติดต่อได้ ระดับการใช้ในปัจจุบัน นักท่องเที่ยวเป็นใคร มาจากไหน

11) **ประโยชน์ของการเก็บข้อมูล** เพื่อทำแผนที่ทรัพยากรท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อแสดงที่ตั้งทางกายภาพของทรัพยากร ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อชี้จุดที่พบทรัพยากรกิจกรรม เมื่อกิจกรรมนั้นต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อชี้จุดที่ตั้งทางกายภาพของบริการต่าง ๆ เช่น ที่พัก ร้านอาหาร และบริการที่สำคัญ ตลอดจนบริการให้แก่นักท่องเที่ยว

12) **รายการทรัพยากรบริการ** ได้แก่ ลักษณะของการบริการ บุคคลที่สามารถติดต่อได้

13) **บริการด้านที่พักแรม** ได้แก่ ชื่อและที่ตั้งของที่พัก ประเภทที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ช่วงเวลาที่ให้บริการ การเดินทางเข้าถึงที่พัก ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว บุคคลที่เกี่ยวข้อง และค่าบริการ

14) **ทรัพยากรด้านอาหาร** ได้แก่ ชื่อและที่ตั้งจากศูนย์ ประเภทและอันดับของสิ่งนั้น บุคคลที่สามารถติดต่อได้ จำนวนที่นั่ง เวลาเปิดปิด ระดับการใช้และประเภทผู้ใช้ ราคาต่อมื้อ

ขั้นที่ 3 การประเมินทรัพยากร

1) **คุณภาพทรัพยากร** คือ อะไรทำให้ทรัพยากรนั้นดีกว่า/เลวกว่าทรัพยากรอื่นในที่อื่น ๆ อะไรเป็นจุดอ่อน ตรงไหนเสียหาย ได้รับการดูแลรักษาดีหรือไม่ บริการมีคุณภาพสม่ำเสมอหรือไม่ จะปรับปรุงทรัพยากรนี้ได้อย่างไร อะไรเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

2) **ความโดดเด่นของทรัพยากร** ได้แก่ ในพื้นที่นั้น ๆ อะไรทำให้ทรัพยากรมีความน่าสนใจเป็นพิเศษ อะไรทำให้แตกต่างจากที่อื่น ทรัพยากรดังกล่าวสะท้อนให้คิดถึงความภาคภูมิใจในสถานที่นั้น ๆ อย่างไร

3) **อำนาจในการดึงดูดนักท่องเที่ยว** ได้แก่ สิ่งนี้มีบทบาทอะไรในกิจกรรม มีการวัดระดับการใช้หรือไม่ ประเมินการใช้อย่างไร จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีเสน่ห์ดึงดูดมากขึ้นอย่างไร

4) **ฐานข้อมูลของทรัพยากรท่องเที่ยว** ได้แก่ อะไรทำให้ทรัพยากรนั้นเป็นคุณค่าแหล่งท่องเที่ยว ในปัจจุบันการท่องเที่ยวประเภทใดเหมาะสมและน่าพึงพอใจ และถ้าจะให้มีบทบาทสำคัญในอนาคตจะต้องเพิ่มความดึงดูดอย่างไร ทรัพยากรนี้มีลักษณะอะไรซึ่งเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต เช่น มีการตัดไม้ทำลายป่าเพิ่มขึ้นและอาจมีน้ำท่วมหรือแผ่นดินเคลื่อนบนพื้นที่ท่องเที่ยว

1.6 แนวทางอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว

วิมล จิโรจน์พันธ์, ประชิต สกุนพัฒน์ และ อุดม เขยกิจวงศ์ (2548: 33 - 46) กล่าวว่า การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยว มีความหมายว่า การป้องกัน การปรับปรุงแก้ไข

การบำรุงรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยว อันเป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวอันมีค่า และนำพวงแหวนให้อยู่ในสภาพดี คงความสวยงาม และคงความมีคุณค่าต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ ตลอดไป อันเป็นการใช้สิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่อย่างฉลาด อย่างถูกต้อง และให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนหมู่มาก และในระยะยาว โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบหรือมีน้อยที่สุด โดยมีแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนี้

1.6.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีลักษณะที่เด่น สวยงาม แปลกตา และมีคุณค่าในการที่จะเข้าไปท่องเที่ยว เพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือศึกษาหาความรู้ เช่น ป่าไม้ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ เกาะ ชายหาด ทะเล เป็นต้น

แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่

1. การดูแลรักษาความสะอาด
2. การปฏิบัติตามกฎระเบียบ
3. การจัดทำคู่มือเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว
4. การป้องกันความเสียหายหรือการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว
5. ความรู้สึกระหนักถึงคุณค่าและพวงแหวนสถานที่ท่องเที่ยว
6. การจัดเจ้าหน้าที่ให้เป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวและควบคุมดูแลให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของสถานที่ท่องเที่ยว
7. การไม่สร้างสิ่งก่อสร้างในสถานที่ท่องเที่ยวโดยไม่จำเป็น

1.6.2 ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น

ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ สิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ โบราณสถาน ปราสาทราชวัง วัด เป็นต้น ซึ่งมักเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา แต่มนุษย์สามารถช่วยทำลายให้อายุของสถานที่เหล่านี้เสื่อมสลายลงเร็วขึ้น จึงต้องการการอนุรักษ์ที่เหมาะสม โดยแนวทางในการอนุรักษ์ ได้แก่

1. การให้การศึกษาคู่มือและความรู้ที่ถูกต้องกับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไป
2. การจัดหาเงินทุนหรืองบประมาณเพื่อการดูแลรักษาและบูรณะซ่อมแซม
3. การจัดเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาประจำสถานที่
4. การจัดเก็บโบราณวัตถุและสิ่งมีค่าทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ไว้ในที่ที่ปลอดภัย

5. การบูรณะและซ่อมแซมโดยผู้เชี่ยวชาญโบราณสถาน โบราณวัตถุ
6. การออกกฎหมายควบคุมรักษาสถานที่ท่องเที่ยว

1.7 การตลาดการท่องเที่ยว

1.7.1 ความหมายของการตลาดการท่องเที่ยว

นักวิชาการและนักการตลาดได้ให้ความหมายของการตลาดการท่องเที่ยว (Tourism marketing) ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

องค์การท่องเที่ยวโลก (World tourism organization) ได้ให้ความหมายการตลาดการท่องเที่ยวว่า เป็นแนวคิดในการจัดการเพื่อให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยการวิจัย การพยากรณ์และการเลือกสรรผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับตลาด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และให้ได้ผลประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร

Morrison (1988) กล่าวว่า การตลาดการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการจัดการแผนงาน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริหารการโรงแรมที่ดำเนินการอย่างเป็นลำดับสำคัญและต่อเนื่อง โดยมีการวิจัย การปฏิบัติการ การควบคุมและประเมินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความจำเป็น ความต้องการ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งแผนงานตลาดจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความพยายามของบุคลากรในองค์กรทุกคน

วิมล จิโรพันธุ์, ประชิต สกุนพัฒน์ และอุดม เขยกิจวงศ์ (2548: 190 – 192) ได้ให้ความหมายการตลาด หมายถึง ระบบที่ประกอบด้วยเทคนิคต่าง ๆ ที่จะนำไปในการสำรวจตลาด เพื่อให้ทราบความต้องการของนักท่องเที่ยว การสำรวจตลาดในเรื่องของการท่องเที่ยวมิใช่เพียงเพื่อให้ทราบจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างเดียวแต่เพื่อให้ทราบประเภทของนักท่องเที่ยวด้วย

ความหมายของการตลาดการท่องเที่ยว คือ ระบบการปฏิบัติงานระบบหนึ่งที่สามารถทำให้ธุรกิจนำเที่ยวเปิดตลาด ณ ที่ใดก็ได้ที่การเรียกร้องต้องการของนักท่องเที่ยวจะเข้าผสมกลมกลืนกันได้ดีกับวัตถุประสงค์ของธุรกิจนั้น

การวางแผนตลาดการท่องเที่ยว ต้องอาศัยสถิติทางการท่องเที่ยวในการที่จะวางแผนงานไว้ล่วงหน้า ได้แก่

- 1) ลักษณะของการบริการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและวิธีการที่จะเสนอบริการนั้น ๆ แก่นักท่องเที่ยว
- 2) จำนวนของผู้ที่อยู่ในวัยที่จะสามารถท่องเที่ยวได้
- 3) ราคาอันพอเหมาะพอควรของการบริการที่เสนอขายแก่นักท่องเที่ยว
- 4) มาตรการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์

การตลาดการท่องเที่ยวจะมีขึ้นไม่ได้ ถ้าผู้ดำเนินการตลาดไม่เห็นว่าคุณภาพนักท่องเที่ยวมีความสำคัญอยู่ในอันดับสูงมา

รูปแบบของการตลาดการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยวนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น

- 1) ตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวที่แบบหรูหราฟุ่มเฟือย
- 2) ตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวระดับกลาง ๆ
- 3) ตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเป็นมวลชน

ตลาดแต่ละประเภทมีลักษณะเฉพาะ แยกเป็น 3 ประเภท

นักท่องเที่ยวประเภท A ได้แก่ ผู้มีรายได้สูง นักท่องเที่ยวประเภทนี้มักจะเรียกร้องต้องการบริการท่องเที่ยวหรูหรา และพร้อมที่จะจ่ายค่าบริการได้ในอัตราสูง ซึ่งจะทำให้ธุรกิจมีกำไรมาจากการขายบริการ แต่นักท่องเที่ยวประเภทนี้มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับประเภทอื่น

นักท่องเที่ยวประเภท B ได้แก่ ผู้มีรายได้ระดับกลาง นักท่องเที่ยวประเภทนี้อารมณ์ดีไม่เรียกร้องมาก ไม่จู้จี้ ธุรกิจนำเที่ยว จะมีรายได้จากนักท่องเที่ยวประเภทนี้ไม่น้อย โดยมากจะมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวใกล้เคียงกับประเภท A แต่ไม่หรูหราหรือฟุ่มเฟือยเท่าพวกแรก

นักท่องเที่ยวประเภท C มีจำนวนมากที่สุด ส่วนมากเป็นนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ไม่มากนัก แต่มีจำนวนมากจึงสร้างรายได้สูง ทำให้เกิดธุรกิจการนำเที่ยวขึ้นมามากมายและมีการแข่งขันกันมากในตลาดประเภทนี้ จนทำให้ธุรกิจมีกำไรน้อย นักท่องเที่ยวประเภท C จะเติบโตพัฒนาขึ้นเป็นนักท่องเที่ยวประเภท B หรือ A ได้ต่อไปเมื่อถึงเวลา เพราะความสนุกสนานจากการท่องเที่ยวมักมีเสน่ห์ชักจูงให้คนอยากไปเที่ยวซ้ำ ๆ อีก ดังนั้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงควรคำนึงถึงลูกค้ากลุ่มนี้ไว้ให้มากนักไว้ให้มาก

การพิจารณากำหนดกิจกรรมบริการให้สำหรับนักท่องเที่ยวในแต่ละประเภท ต้องกระทำให้มีความสัมพันธ์กับข้อเรียกร้อง ความต้องการของนักท่องเที่ยว และสัมพันธ์กับความสามารถในการรองรับของธุรกิจนำเที่ยวสามารถดำเนินการตอบสนองได้โดยไม่ขัดต่อนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม

1.7.2 ส่วนประกอบของการตลาดท่องเที่ยว

การตลาดท่องเที่ยวประกอบด้วยองค์ประกอบทางการตลาด ดังต่อไปนี้

ผู้ซื้อ หมายถึง นักท่องเที่ยวที่ซื้อสินค้าท่องเที่ยวและเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว ผู้ซื้อสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. **กลุ่มผู้บริโภคส่วนบุคคล** ได้แก่ บุคคลที่ต้องการเดินทางท่องเที่ยว ตัดสินใจซื้อโปรแกรมนำเที่ยวกับบริษัทนำเที่ยว ซึ่งอาจติดต่อผ่านตัวแทนบริษัทนำเที่ยวหรือติดต่อโดยตรงกับผู้ผลิต

2. **กลุ่มผู้บริโภคองค์กร** ได้แก่ กลุ่มบุคคลเป็นกลุ่มผู้ซื้อซึ่งอาจจะเป็นองค์กร ห้างร้านต่างๆ ที่ติดต่อให้บริษัทจัดการนำเที่ยว เป็นที่อาจบริโภคสินค้าด้วยตนเองหรือจัดการซื้อบริการท่องเที่ยวให้แก่ผู้บริโภคคนอื่นก็ได้

สินค้า หมายถึง โปรแกรมนำเที่ยวต่างๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อขายให้นักท่องเที่ยวสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการจัดนำเที่ยวเพื่อสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แม้กระทั่งการจัดรายการท่องเที่ยวตามนักท่องเที่ยว นอกจากนั้นยังสามารถนำเอาผลผลิตของผู้ประกอบการธุรกิจผลิตสินค้าบริการท่องเที่ยวอื่นๆ มารวมกันเป็นแพ็คเกจ โดยมีบริษัทนำเที่ยวเป็นผู้ดำเนินการประสานงานก่อนและระหว่างการจัดนำเที่ยวให้เป็นไปตามที่โปรแกรมระบุโดยสินค้าบริการทางการท่องเที่ยวประกอบด้วย

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Tourist attraction) คือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางธรรมชาติ หรือที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้คน งานเทศกาลงานประเพณี และการแสดงโชว์ หรือเหตุการณ์พิเศษต่างๆ ที่เกิดขึ้น แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ถือว่าเป็นส่วนประกอบหลักสำคัญที่สุดของสินค้าที่อยู่ในรายการนำเที่ยวเพราะจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาซื้อรายการนำเที่ยวได้อย่างดี

การขนส่ง คือบริการเกี่ยวกับยานพาหนะต่างๆ ที่ใช้ในการขนส่งนักท่องเที่ยวตลอดการเดินทางตั้งแต่จุดเริ่มต้นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากต่างประเทศ ต้องเดินทางโดยสายการบินทางรถไฟ หรือทางเรือ เข้ามาในประเทศ รวมถึงการเดินทางไป ณ จุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรือข้ามฟาก รถกระเช้า ฯลฯ

การบริการเกี่ยวกับที่พัก สำหรับการให้บริการโรงแรม จะต้องคำนึงถึงความต้องการของ ผู้ซื้อ หรือนักท่องเที่ยวว่าต้องการพักโรงแรมแบบไหน บรรยากาศสิ่งแวดล้อมแบบใด ตลอดจนคำนึงถึงอำนวยความสะดวกต่างๆ ของโรงแรมที่มีให้ด้วย

การบริการอาหารและของที่ระลึก บริการเกี่ยวกับภัตตาคารร้านอาหาร และร้านอาหารจำหน่ายของที่ระลึก จะต้องคำนึงถึงคุณภาพ รสนิยมน และมีปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้บริการ

ผู้ผลิต ในที่นี้หมายถึง ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว หรือผู้จัดรายการนำเที่ยวนั้นเอง โดยบริษัทนำเที่ยวจะเป็นผู้รวบรวมส่วนประกอบของสินค้าที่เป็นบริการต่างๆ จากผู้ประกอบการธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ที่พัก ร้านอาหาร การขนส่ง แหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ และนำมารวบรวมทำเป็นรายการ

ท่องเที่ยว เพื่อเสนอขายแก่ผู้ซื้อ โดยผู้จัดรายการจะต้องพิจารณาถึงคุณภาพของการบริการจากสถานประกอบการต่างๆ ต้องยึดหลักของการจัดนำเที่ยว คือ นักท่องเที่ยวจะต้องได้กิน ได้เที่ยว ได้นอน และได้ซื้อของ และที่สำคัญต้องรู้ว่าขายผลิตภัณฑ์ให้กับใครที่ไหน เพื่อจะได้จัดขายผลิตภัณฑ์นั้นให้ถูกกับความต้องการของตลาด

2. แนวความคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนและการบูรณาการ

2.1 ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ชาญชัย อินทรประวัติ (2548) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและเศรษฐกิจ โดยไม่ทำให้สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต วิถีชีวิต และคุณธรรม จริยธรรมของมนุษย์เสื่อมทรามลง ทั้งในขณะปัจจุบันและในอนาคต

2.1.1 หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2537: 97) สรุปหลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ดังนี้

1. การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีจะต้องดำเนินต่อไป แต่จะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังและรอบคอบอย่างยิ่งต่อการสร้างผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม
2. คุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์เกิดจากคุณภาพของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่ดี
3. มนุษย์จะต้องดำรงชีวิตอยู่อย่างประหยัดและรู้จักคำว่าพอเพียง
4. มนุษย์จะต้องคำนึงถึงอาหารสำหรับรับประทานอย่างมีคุณภาพ ก่อนการคิดถึงการสะสมเงินทองหรือทรัพย์สิน
5. มนุษย์จะต้องดำรงชีวิตอยู่อย่างอาทรต่อมนุษย์ด้วยกันและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ
6. ประชาชนในทุกประเทศต้องมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมของตนเอง
7. ทุกประเทศจะต้องใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อปกป้องดูแลสิ่งแวดล้อมของตนเองและประเทศอื่น
8. การดูแลปกป้อง ฟื้นฟู สิ่งแวดล้อมของโลก เป็นหน้าที่ร่วมกันของทุกประเทศ
9. การแก้ปัญหาระหว่างประเทศจะต้องใช้แนวทางมุ่งสันติและหลีกเลี่ยงสงคราม
10. ทุกประเทศต้องถือเป็นหน้าที่ในการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับความหายนะของสิ่งแวดล้อมให้ประเทศอื่นๆ ทราบ

ศูนย์ประสานงานวัฒนธรรมอำเภอสีชล(2548: 14) ได้ให้หลักการของการพัฒนาท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สำหรับผู้ประกอบการท่องเที่ยว

1. การอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างพอดี เพื่อให้เกิดผลกำไรที่คุ้มค่าทางธุรกิจ
2. ลดการใช้ทรัพยากรเกินความจำเป็น และลดของเสียที่เกิดจากการบริโภค
3. ช่วยกันรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม
4. มีการประสานงานพัฒนา การท่องเที่ยวให้เข้ากับกิจกรรมและแผนกลยุทธ์การพัฒนาของชาติและท้องถิ่น
5. พยายามส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยพิจารณาใช้ผลิตภัณฑ์หรือวัตถุดิบที่มาจากท้องถิ่น
6. เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว
7. หมั่นให้คำปรึกษาหรือระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปรับปรุงข้อผิดพลาดอยู่เสมอ
8. ฝึกอบรมบุคลากร เพื่อให้เกิดความรู้และยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว
9. เตรียมข้อมูลข่าวสารด้านการตลาด เพื่อสร้างความเข้าใจ และเคารพในสิ่งแวดล้อม
10. วิจัยและติดตามตรวจสอบ อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มพูนความรู้และผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว

2.1.2 ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว

- 1) ก่อนเดินทาง ควรศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของสถานที่ที่จะไปท่องเที่ยว เช่น เส้นทางวิธีการเดินทางเข้าถึง สภาพดินฟ้าอากาศเพื่อจะได้เตรียมเสื้อผ้า ของที่ใช้จำเป็นให้เหมาะสม และเพียงพอในการเดินทางท่องเที่ยว และเพื่อป้องกันความผิดพลาด ควรจองที่พักพาหนะในการเดินทางไว้ล่วงหน้า
- 2) ศึกษาประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้สนุกสนานและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้อย่างสนุกสนานและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เข้าใจถึงวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่คุณไปเยือน
- 3) เมื่อเดินทางไปถึง ควรต่อชนบธรรมเนียมประเพณีนิยมของท้องถิ่นที่ไปเยือน มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยปฏิบัติตามกฎกติกา และข้อห้ามของสถานที่นั้น ๆ
- 4) หากท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ ควรปฏิบัติตามกฎของกลุ่ม ตรงต่อเวลา ฟังคำแนะนำของหัวหน้าคณะหรือมัคคุเทศก์

5) เพื่อความปลอดภัย ไม่ประมาทเดินเล่น ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานที่ไปเยือน ไม่หลงเชื่อคนแปลกหน้าที่มาแอบอ้างจะอำนวยความสะดวก หรือให้ประโยชน์อื่นเพื่อหวังทรัพย์สินเงินทอง โดยไม่ตรวจสอบให้แน่ใจเสียก่อน

6) เพื่อความสวยงามของโลก เลือกใช้บริการจากผู้ประกอบการที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และชุมชนในพื้นที่ โดยพิจารณาจากนโยบายธุรกิจ เกียรติบัตรหรือโล่รางวัลที่แสดงความเป็นผู้รักษาสิ่งแวดล้อมที่ได้จากหน่วยงานที่เป็นที่ยอมรับ

7) ไม่ส่งเสริมผู้กระทำผิด ไม่ซื้อหรือสนับสนุนสินค้าที่ผลิตมาจากสัตว์ป่า หรือพืชพรรณที่กำลังจะสูญไปจากโลกโดยศึกษาข้อมูลได้จากหน่วยงานหรือสถาบันที่ดำเนินการด้านนั้น

ผู้วิจัยขอสรุปหลักการพัฒนายั่งยืน คือ หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน ถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกประเทศ ทุกรัฐบาล และประชาชนทุกคนที่จะต้องยึดถือและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อให้โลกเกิดการพัฒนาไปสู่คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง

2.2 การบูรณาการและการมีส่วนร่วม

2.2.1 การบูรณาการ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2542: 35 - 37) ได้นิยามคำว่า บูรณาการ ไว้ว่า การทำให้หน่วยงานย่อย ๆ ทั้งหลายที่สัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เข้ามารวมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว

คณะกรรมการนโยบายกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น (กนภ.) ได้นิยามคำว่า “การบูรณาการ คือ การผสมผสานการพัฒนาในพื้นที่ โดยกระบวนการประสานความร่วมมือของภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องในด้าน แผนงาน แผนเงิน บุคลากรและการปฏิบัติตามแผนร่วมกันในพื้นที่เป้าหมาย หรือกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด ตามภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกภาคี การพัฒนา เพื่อไปสู่ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาที่วางไว้”

และได้กล่าวถึงลักษณะและองค์ประกอบของการบูรณาการว่า “ในการบูรณาการนั้นจะเอาหน่วยย่อยหน่วยหนึ่งมารวมเข้าในองค์รวมที่มีหน่วยย่อยหน่วยอื่นแล้วก็ได้ หรือจะเอาหน่วยย่อยทั้งหลายที่ต่างกันแยกกันอยู่ มารวมเข้าด้วยกันเป็นองค์รวมก็ได้ อันนี้ เรียกว่าบูรณาการทั้งสิ้น แต่ข้อสำคัญจะต้องมีตัวเป็นหลักอยู่ 3 อย่าง ในเรื่องบูรณาการ คือ

1. มีหน่วยย่อย องค์ประกอบ ชิ้นส่วน หรือชั้น ระดับ แ่ง ด้าน ที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกัน อันนี้คือสิ่งที่เอามาประมวลเข้าด้วยกัน คือ สิ่งย่อย ส่วนย่อย

2. หน่วยย่อยเป็นต้นนั้น มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยง อิงอาศัยซึ่งกันและกัน อันนี้ อาจจะเลยไปถึงลักษณะที่ว่า ยึดหยุ่น ปรับตัวได้ มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลาด้วย

3. เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้วก็จะครบถ้วนเต็มบริบูรณ์ โดยมีความประสานกลมกลืน เกิดภาวะได้ที่พอดี หรือสมดุลพอดีที่ หรือพอดีสมดุลแล้ว องค์รวมนั้น มีชีวิตชีวา ดำรงอยู่และดำเนินไปด้วยดีอันเป็นภาวะของบูรณาการ

ประเวศ วะสี (2546) ได้ให้ความหมายว่า บูรณาการหมายถึงการเชื่อมโยงทุกองค์ประกอบเข้ามาสู่ความเป็นหนึ่งเดียว เช่น ร่างกายของเราประกอบด้วย ดับ ปอด หัวใจ และอวัยวะอื่น ๆ อันแตกต่างหลากหลาย แต่ทั้งหมดเชื่อมโยงมาสู่ความเป็นหนึ่งคือตัวเรา ถ้าแยกเป็นส่วน ๆ หัวใจไปทางหนึ่ง ปอดไปทางหนึ่ง ดับไปทางหนึ่ง เราก็เป็นคนอย่างนี้ไม่ได้ การชำแหละแยกออกเป็น ส่วน ๆ เช่น ชำแหละโค ชำแหละสุกร ทำให้สิ้นเปลือง ความมีชีวิตต้องเชื่อมโยงทุกส่วนเข้ามามีกัน

การพัฒนาอย่างบูรณาการ หมายถึง พัฒนาทุกองค์ประกอบอย่างเชื่อมโยงกัน เช่น เศรษฐกิจ จิตใจ ครอบครัว ชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เมื่อทุกองค์ประกอบเชื่อมโยงกันอย่างถูกต้องพอดีก็จะเกิดดุลยภาพ ดุลยภาพคือความเป็นปกติสุข และความยั่งยืน อะไรทำลายดุลก็ล่มจมพังได้ง่าย ไม่ยั่งยืน

องค์ประกอบ 8 ประการ ที่ควรพัฒนาอย่างบูรณาการ ได้แก่ 1) การมีสัมมาอาชีวะเต็มพื้นที่ 2) มีการอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการใช้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน 3) มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 4) มีสังคมเข้มแข็ง 5) มีการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม 6) มีพัฒนาการทางจิตวิญญาณหรือศาสนาธรรม 7) มีสุขภาพดี 8) มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องที่จะทำให้สามารถรักษาดุลยภาพท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง

การบูรณาการ มีความหมาย ดังนี้ 1) จากหลายส่วน หลาย ๆ เรื่องมารวมกัน (คน/งบประมาณ) 2) ลดการซ้ำซ้อน 3) ลดเวลาในการทำงาน 4) รวมคน รวมความคิด ร่วมทำ ร่วมจัดการงบประมาณ เพื่อประโยชน์ของชุมชน 5) เอาสิ่งที่มีอยู่มาทำให้ดีขึ้น และนำมาพัฒนาต่อยอด คน ทุน งบประมาณ การจัดการ 6) เครื่องมือการจัดการ ทำให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

ความสำคัญของการบูรณาการ คือ 1) ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา 2) เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร 3) ลดการซ้ำซ้อน คน งบประมาณ กิจกรรม 4) นำไปสู่ความยั่งยืน ถ้าการบูรณาการสามารถทำได้

แนวทางการทำงานแบบบูรณาการ 1) การยอมรับซึ่งกันและกัน 2) การทำงานเป็นทีม 3) มีความเสมอภาคในการทำงาน 4) มีอิสระทางความคิด 5) มีการประชุมแบบสร้างสรรค์ 6) สรุปบทเรียนร่วมกัน บรรลุเป้าหมายเดียวกัน

2.2.2 การมีส่วนร่วม

ยิวคินน์ วุคมิเมธิ (2542: 23-26) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจการร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น พร้อมทั้งจะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับความจริงว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง

สมอาจ วงษ์ขมทอง (2546: 42 – 46) มีแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ว่าเป็นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการแสวงหาข้อมูลอย่างเป็นระบบ และมีนักวิจัยเป็นผู้จุดไฟให้เกิดกระบวนการต่าง ๆ ขึ้น ผลที่เกิดขึ้นจะได้กับชุมชน และสรุป

- 1) มีผู้กระตุ้น (นักวิจัย)
- 2) มีกลุ่มชุมชนเป็นผู้ร่วมวิจัย
- 3) มีกิจกรรมที่ดำเนินในชุมชนนั้น ๆ
- 4) มีการรวมกลุ่มทำงาน ซึ่งเป็นดรรชนีพัฒนาคน หน่วยงาน
- 5) มีการแสวงหาข้อเท็จจริง ที่เรียกว่า Investigative research
- 6) มีกิจกรรมสำหรับแก้ปัญหาที่ดำเนินอย่างต่อเนื่องในชุมชนนั้น

ผู้วิจัยขอสรุปว่า การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินการ การจัดการตามแผน การกำกับติดตาม การประเมินผล และการรับประโยชน์จากการพัฒนาโดยถือว่าการพัฒนานั้นเป็นของประชาชน

2.2.3 ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วม สามารถแบ่งได้ดังนี้

ปกรณ์ ปรียากร (2527: 49 – 64) ได้ให้แนวคิดว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือ การที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมมีผลประโยชน์ซึ่งกระทำได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน
2. เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน
3. เป็นผู้ที่มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้า และบริการให้สมบูรณ์ขึ้น

4. เป็นผู้ได้รับความพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นแนวทางและจุดหมายปลายทางโดยตัวของมันเอง ในแง่ที่ว่าประชาชนทุกคนต่างมีจิตปรารถนา และเกิดความรู้สึกพึงพอใจอย่างลึกซึ้งในการที่ได้เข้าไปมีบทบาทในการตัดสินใจและร่วมปฏิบัติงานที่เกื้อหนุนต่อการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของตน

2.3 การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง

นักพัฒนาคือผู้ประสานงาน การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาชุมชนโดยให้ชุมชนมีบทบาทในการเป็นเจ้าของกิจการการท่องเที่ยวแทนการเป็นแรงงานถูก มีการวางแผนพัฒนาท่องเที่ยวควบคู่กับการวางแผนพัฒนาชุมชน การประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม การท่องเที่ยวจึงเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน อันจะนำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

วิมล จิโรจน์พันธุ์, ประชิต สกฤตพัฒน์ และ อุดม เชยกิจวงศ์ (2548: 192 – 197) ได้อธิบายการท่องเที่ยวชุมชนไว้ว่า เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่กลมกลืนกับสภาพท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมากที่สุด โดยการใช้ลักษณะเด่นของชุมชนทั้งลักษณะของเกษตรกรรม วัฒนธรรมท้องถิ่น และลักษณะธรรมชาติของท้องถิ่น มาเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว และจัดการอย่างเหมาะสมในด้านการให้บริการทางท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น ที่พัก การนำเที่ยวอาหารและของที่ระลึก เพื่อรักษาความสมดุลของท้องถิ่นไว้

การท่องเที่ยวชุมชนอาศัยลักษณะเด่นของชุมชนเป็นจุดสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ชุมชนย่อมตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องรักษาลักษณะเด่นของชุมชนไว้เพื่อใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาสู่ท้องถิ่นเพิ่มขึ้นและเป็นไปให้ยาวนานที่สุด การท่องเที่ยวชุมชนทำให้ชุมชนพัฒนาไปพร้อมกับการรักษาสิ่งดีงามที่มีอยู่และเป็นลักษณะเด่นของชุมชนไว้อย่างยั่งยืน

1. **วัฒนธรรม** หมายถึง การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นที่น่าสนใจให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น งานประเพณีต่าง ๆ ตำนานเรื่องเล่าขานประจำท้องถิ่น สภาพการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น การละเล่นพื้นเมือง เพลงและศิลปะประจำท้องถิ่น ฯลฯ

2. **ธรรมชาติ** หมายถึง การใช้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นและมีความสวยงาม มีศักยภาพในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางธรรมชาติมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ล่องแก่ง ดูนก ชมพันธุ์ไม้ เทียวถ้ำ ดำน้ำดูปะการัง ศึกษาประวัติศาสตร์จากโครงกระดูกโบราณ หรือบ้านพักบุคคลสำคัญ ฯลฯ

3. เกษตรกรรม หมายถึง การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโดยอาศัยลักษณะเกษตรกรรมที่น่าสนใจ เช่น สวนกล้วยไม้และผีเสื้อ วิธีการเพาะปลูกแบบดั้งเดิม การยกพื้นเพาะปลูก การทำนาขั้นบันได การทำไร่ทำสวนด้วยวิธีเกษตรสมัยใหม่ การใช้เวลาวางของเกษตรกรในงานทอผ้า เลี้ยงไหม เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

2.3.1 ธุรกิจด้านอาหาร

การจัดการท่องเที่ยวชุมชน ต้องมีการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจและรักษาลักษณะเด่นของชุมชนไปพร้อม ๆ กัน บริการที่ให้แก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ การจัดการเกี่ยวกับบริการแก่นักท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวต้องสะอาด มีคุณค่าทางโภชนาการ และให้ความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว บริการอาหารที่จัดให้สามารถจัดรวมกับที่พักโดยรับประทานอาหารร่วมกับชาวบ้าน แบบพักบ้านชาวบ้าน หรือจัดเป็นร้านค้าอาหาร โดยมีข้อปฏิบัติ ดังนี้

1. ใช้ผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัยและสามารถหาได้จากท้องถิ่นเพื่อปรุงอาหาร
2. ควรเสนอรายการอาหารประจำท้องถิ่น มีรายการอาหารทั่วไปที่นักท่องเที่ยวคุ้นเคยบ้าง
3. บริการในร้านอาหารโดยเฉพาะพนักงานเสิร์ฟ มีใจรักการและฝึกอบรมเกี่ยวกับการให้บริการทั้งมารยาทและจรรยาบรรณ
4. อาหารมีมาตรฐานพื้นฐานตามสุขลักษณะของกระทรวงสาธารณสุขโดยเฉพาะด้านความสะอาด
- 5) ตกแต่งสถานที่ให้กลมกลืนกับสภาพท้องถิ่น ทั้งภายในและภายนอกร้านอาหาร เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

2.3.2 บริการด้านสินค้าและของที่ระลึก

นอกจากด้านอาหารแล้วซึ่งที่จำเป็นอีกด้านได้แก่ ด้านสินค้าและของที่ระลึก จากสถิติรายจ่ายค่าซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวมีมูลค่าสูงถึง 30% ของมูลค่าจากการท่องเที่ยวทั้งหมด ดังนั้นควรส่งเสริมให้ชุมชนผลิตสินค้าหรือของที่ระลึกเพื่อขายแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ชุมชนมีรายได้แล้วยังช่วยเผยแพร่ชื่อเสียงของชุมชนและเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นได้อีกทางหนึ่ง สินค้าและของที่ระลึก ควรมีลักษณะ ดังนี้

- 1) **คุณภาพและราคาสินค้าควรมีมาตรฐาน** เพื่อมิให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกไม่ดีหรือรู้สึกถูกเอารัดเอาเปรียบ เพราะจะทำให้ชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมเสียและนักท่องเที่ยวไม่นิยมมาอีก
- 2) **เป็นสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน** เช่น ผ้าทอ ผ้าไหม ไม้แกะสลัก เครื่องเงิน เครื่องถม เครื่องเงิน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน ฯลฯ

3) **รูปแบบและการบรรจุหีบห่อสินค้าเหมาะสม** ควรคำนึงถึงการพกพาและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ซื้อหา เช่น ปูนปั้น รูปปราสาทสถานที่สำคัญของท้องถิ่น ควรทำหลายขนาดเพื่อให้ นักท่องเที่ยวเลือกซื้อ บางคนต้องการขนาดใหญ่เก็บไว้ประดับบ้าน หรือฝากเพื่อฝาก ฯลฯ

4) **เป็นสินค้าหาได้ในท้องถิ่น** อาจเป็นผลิตภัณฑ์ทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปและสด เช่น พืชผัก ผลไม้สด และอบแห้งหรือกรรมวิธีอื่นในการแปรรูปเพื่อให้เก็บรักษาไว้รับประทานได้นาน

5) **มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นประกอบอยู่** เช่น รูปปั้น ปราสาทท้องถิ่น ภาพสถานที่สำคัญ ฯลฯ

นอกจากนักท่องเที่ยวต้องการซื้อและเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ทั้งความเป็นมา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และธรรมชาติ การนำเที่ยวที่ดี จึงเป็นบริการสำคัญที่นักท่องเที่ยวต้องการเพราะช่วยให้เกิด ความรู้ ความเข้าใจ และประทับใจแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ช่วย ลดการทำลายแหล่งท่องเที่ยว และช่วยควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

การจัดการด้านบริการนำเที่ยว ควรมีการอบรมมัคคุเทศก์ เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ วัฒนธรรมและทรัพยากรท้องถิ่น ให้ความรู้ที่ลึกซึ้งเพียงพอที่จะถ่ายทอด และตอบข้อซักถามของนักท่องเที่ยวได้

2.2.3 บริการด้านที่พัก

การให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวชุมชนนั้นอาจจัดโดยเสนอให้แก่ นักท่องเที่ยวพักในบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการจัดการแบบพักบ้านชาวบ้าน (Home stay) คือ พัก ในบ้านของชาวบ้าน ถ้ามีการสร้างหรือปรับปรุงบ้านพักควรทำโดยยึดหลัก ดังนี้

1. บ้านพักมีอุปกรณ์เครื่องใช้พื้นฐาน เช่น ที่นอนหรือเตียงนอน ผ้าห่ม หมอน มุ้ง ห้องน้ำ น้ำสะอาดที่ใช้ได้ ฯลฯ นอกจากนี้ควรจัดที่พักพร้อมอาหารด้วยชุมชนที่เสนอบริการพักบ้านชาวบ้าน อาจจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาจัดการเป็นรูปของชมรมสหกรณ์ หรือกลุ่มที่มีสมาชิกในชุมชนซึ่งเข้าใจวิธีการ จัดการท่องเที่ยวชุมชน การเสนอบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว บ้านพักควรมีความพร้อมด้านต่าง ๆ เช่น

2. มีเครื่องใช้พื้นฐาน เช่น ที่นอน หมอน ห้องน้ำ ไฟฟ้า ฯลฯ
3. มีบริการอาหารและน้ำดื่มรวมที่พัก
4. มีความเต็มใจของสมาชิกในครอบครัวของเจ้าบ้านที่จะรับผู้มาเยือน
5. บ้านพักควรมีโครงสร้างที่ดี
6. มีความปลอดภัย
7. มีความสะอาด
8. ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดี

9. ความปลอดภัย นักท่องเที่ยวต้องการความปลอดภัยในทรัพย์สินและชีวิต ต้องการความปลอดภัยในเวลาพักผ่อนเมื่อนอนหลับ หากมีเหตุการณ์ความไม่ปลอดภัยเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวจะเป็นปัญหาทำให้ไม่มีนักท่องเที่ยวกลับมาท่องเที่ยวในชุมชนอีก จึงจำเป็นต้องรักษาความปลอดภัยเป็นประการสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

10. ลักษณะของรูปแบบของบ้านพัก รูปแบบของบ้านพักควรมีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น เช่น บ้านทรงไทย หลังคามุงด้วยใบจาก บ้านใต้ถุนสูง บ้านมีระเบียง ฯลฯ

11. ความสะอาด นักท่องเที่ยวต้องการสุขอนามัย เพื่อสุขภาพที่ดีสามารถท่องเที่ยวต่อไปได้ หากเจ็บป่วยจะเป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวและไม่ปลอดภัยในชีวิต ความสะอาดจึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนด้วย

สรุป การท่องเที่ยวชุมชนจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยให้มีผลกระทบต่อชุมชนในแง่ไม่ดีขึ้นน้อยที่สุด เพราะเป็นความร่วมมือจากคนในชุมชนเอง ควรใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าแก่ผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น ความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จะช่วยให้ชุมชนพัฒนาไปอย่างมีคุณภาพ ลักษณะเด่นของชุมชนเป็นจุดสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวและใช้จ่ายด้วยความพึงพอใจและยินดีจ่ายเงินโดยไม่รีรอได้แย่งและยินดีมาเที่ยวซ้ำ ๆ และช่วยประชาสัมพันธ์

3. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว

ผู้บริโภค หมายถึง บุคคลใด ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมอันเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งเป็นผู้ซื้อสินค้าและบริการใด ๆ ก็ได้ที่ไม่จำกัดร้านค้าและบริษัท เพื่อนำไปบริโภคหรืออุปโภคสำหรับตนเองหรือครัวเรือน ได้แก่ ผู้บริโภคต้องเป็นผู้มีความต้องการ (Needs) ผู้บริโภคต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจซื้อ (Purchasing power) มีพฤติกรรมกาซื้อ (Purchasing behavior) มีพฤติกรรมการบริโภค (Consumption behavior) (ดารา ทีปะปาล. 2542: 5)

3.1 ความหมายของพฤติกรรมผู้บริโภค

ความหมายของพฤติกรรมผู้บริโภค ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

โซโลมอน (ดารา ทีปะปาล. 2542: 3; อ้างอิงจาก Solomon. 1996 : 7) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง การศึกษาถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่บุคคล หรือ กลุ่มบุคคลเข้าไปเกี่ยวข้อง เพื่อทำการเลือกสรรหาการซื้อ การใช้ การบริโภค อันเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ บริการ ความคิดหรือประสบการณ์ เพื่อสนองความต้องการ และความปรารถนาต่าง ๆ ให้ได้รับความพอใจ”

ศุภร เสรีรัตน์ (2544: 6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง การกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดหาให้ได้มาซึ่งการบริโภค และการใช้จ่ายใช้สอยซึ่งสินค้าและบริการ รวมทั้งกระบวนการตัดสินใจที่เกิดขึ้นทั้งก่อนและหลังการกระทำดังกล่าวด้วย

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2538: 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior) หมายถึง พฤติกรรมซึ่งผู้บริโภคทำการค้นหา (Searching) การซื้อ (Purchasing) การใช้ (Using) การประเมินผล (Evaluating) และการใช้จ่าย (Disposing) ในผลิตภัณฑ์และบริการ โดยคาดว่าจะตอบสนองความต้องการของเขา หรืออาจหมายถึง กระบวนการตัดสินใจและลักษณะกิจกรรมของแต่ละบุคคลเมื่อทำการประเมินผล การจัดหา การใช้ และการใช้จ่าย เกี่ยวกับสินค้าและบริการ

สรุปได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำ หรือปฏิกิริยาต่าง ๆ ที่มนุษย์แสดงออกมาภายนอกที่สามารถสังเกตเห็นได้ เช่น การเดิน การพูด เป็นต้น รวมทั้งปฏิกิริยาที่อยู่ภายในที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ เช่น การคิด ความสนใจ ความชอบ เป็นต้น

3.2 การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค

การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค เป็นการค้นหาหรือวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อและการใช้ของผู้บริโภค เพื่อทราบถึงลักษณะความต้องการพฤติกรรมการซื้อและการใช้ของผู้บริโภค คำตอบที่ได้จะช่วยให้ นักการตลาดสามารถจัดกลยุทธ์การตลาดที่สามารถตอบสนองความพึงพอใจ ของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม คำถามที่ใช้เพื่อค้นหาลักษณะพฤติกรรมผู้บริโภค ประกอบด้วย(ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2539 : 10)

1. ใครอยู่ในตลาดเป้าหมาย เป็นคำถามที่ต้องการทราบถึงลักษณะกลุ่มเป้าหมายทางด้านประชากรศาสตร์ ภูมิศาสตร์ จิตวิทยา และพฤติกรรมศาสตร์
2. ผู้บริโภคซื้ออะไร เป็นคำถามที่ต้องการทราบถึงสิ่งที่ผู้บริโภคต้องการซื้อ
3. ทำไมผู้บริโภคจึงซื้อ เป็นคำถามที่ต้องการทราบถึงวัตถุประสงค์ในการซื้อของผู้บริโภค ซึ่งจะต้องศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อ คือ ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางวัฒนธรรม และปัจจัยเฉพาะบุคคล
4. ใครมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อ เป็นคำถามที่ต้องการทราบถึงบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อประกอบด้วย ผู้ริเริ่ม ผู้มีอิทธิพล ผู้ตัดสินใจ ผู้ซื้อ และผู้บริโภค
5. ผู้บริโภคซื้อเมื่อใดเป็นคำถามที่ต้องการทราบถึงโอกาสในการซื้อ เช่น ช่วงเดือนใดของปี ช่วงวันใดของเดือน ช่วงเวลาใดของวัน เป็นต้น
6. ผู้บริโภคซื้อที่ไหน เป็นคำถามที่ต้องการทราบถึงช่องทางหรือแหล่งที่ผู้บริโภคไปทำการซื้อ

7. ผู้บริโภคซื้ออย่างไร เป็นคำถามที่ต้องการทราบถึงขั้นตอนในการตัดสินใจซื้อ ซึ่งประกอบด้วย การรับรู้ปัญหา การค้นหาข้อมูล การประเมินผล การตัดสินใจซื้อ และความรู้สึกภายหลังการซื้อ

3.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว

3.3.1 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ

วิภา วัฒนพงศ์ชาติ (2542: 8) กล่าวว่า ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว ดังนี้

1. **อายุ** เมื่อมีอายุมากขึ้นเวลาสำหรับการท่องเที่ยวพักผ่อนจะน้อยลง เนื่องจากภาระหน้าที่การทำงานและครอบครัว ต่อเมื่อลูก ๆ ได้เติบโตขึ้นและแยกครอบครัวออกไป จนกระทั่งเมื่อเกษียณอายุ จึงจะมีเวลาสำหรับการท่องเที่ยวพักผ่อนมากขึ้น ส่วนนักท่องเที่ยวที่อายุน้อย มักจะเลือกท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแบบผจญภัย ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่มีอายุมาก มักจะเลือกท่องเที่ยวในที่ไกล ๆ

2. **รายได้** มีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว กล่าวคือ เมื่อรายได้สูงขึ้นก็就会有เงินเหลือพอที่จะใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวมากขึ้น

3. **เพศ** ไม่มีความแตกต่างกันมากนักระหว่างเพศชายและเพศหญิงในด้านการท่องเที่ยว

4. **การศึกษา** เมื่อบุคคลมีระดับการศึกษาสูงขึ้น ก็จะนิยมเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยด้านรายได้ เพราะว่า ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นทำให้โอกาสประกอบอาชีพที่สร้างรายได้มากขึ้น

3.3.2 ปัจจัยภายใน

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism resource)

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดใจให้ผู้คนเดินทางมาเยือนท้องถิ่นในประเทศนั้น ๆ อันจะมีทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งเทศกาลและงานประเพณีประจำปีที่มีอยู่ในท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.1 **ประเภทธรรมชาติ** เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก สวนสัตว์ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ วนอุทยาน ส่วนรุกชาติ ทะเล หาดทราย ทะเลสาบ เกาะ เป็นต้น

1.2 **ประเภทศาสนสถาน ประวัติศาสตร์ และโบราณวัตถุสถาน** เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีหรือศาสนา ได้แก่ โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ ศาสนสถาน กำแพงเมือง และอนุสรณ์สถาน เป็นต้น

1.3 **ประเภทวัฒนธรรม ศิลปะ ประเพณี กิจกรรม และวิถีชีวิตชุมชน**

2. ความปลอดภัย (Security)

ในการตัดสินใจเลือกจุดหมายการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงความปลอดภัยต่อชีวิต และทรัพย์สินเป็นประการสำคัญ มาตรการรักษาความปลอดภัยจึงต้องมีประสิทธิภาพและทั่วถึงทุกแหล่งท่องเที่ยว

3. โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructures)

โครงสร้างพื้นฐาน ประกอบด้วย สิ่งอำนวยความสะดวกหลัก เช่น ถนน สะพาน สนามบิน สถานีรถโดยสาร ท่าเรือ สถานีรถไฟ ไฟฟ้า น้ำประปา ระบบการสื่อสารที่ทันสมัย เป็นต้น โดยปกติแล้วภาครัฐจะเป็นผู้ลงทุนจัดสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เพื่ออำนวยความสะดวกสบายให้กับประชาชนในท้องถิ่น หรือหากเป็นการลงทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นก็เป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์อย่างถาวร

4. สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities)

เป็นสถานที่หรือบริการ ที่ส่วนใหญ่ภาคเอกชนจะเป็นผู้จัดหาให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบของการประกอบธุรกิจ แต่ก็มีบริการของรัฐบาลอยู่ในบางส่วนด้วย ดังนี้

4.1 การคมนาคม เมื่อผู้ซื้อเดินทางมาซื้อบริการถึงที่ผลิต การคมนาคมทั้งจากต่างประเทศ และภายในประเทศจะต้องสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยทั้ง 3 ทาง คือ ทางบกมีถนนที่พาหนะต่าง ๆ ผ่านเข้าออกได้สะดวก หรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ

4.2 วิธีการเข้าเมืองและบริการข่าวสาร มีการผ่อนคลายเป็นระเบียบวิธีการเข้าเมืองให้สะดวก รวดเร็ว มีการบริการให้ข่าวสาร บริการจองที่พัก บริการขนส่งผู้ที่พัก เป็นต้น

4.3 ที่พัก มีโรงแรมระดับต่าง ๆ ให้เลือก มีอัตราค่าที่พักเหมาะสมกับคุณภาพ สะอาด และได้มาตรฐานสากล

4.4 ร้านอาหาร นอกจากจะมีอาหารให้เลือกมากมายหลายชนิดแล้ว ร้านอาหารจะต้องถูกสุขลักษณะ มีการกำหนดราคาที่เหมาะสม

4.5 บริการนำเที่ยว มีบริการนำเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีอัธยาศัยไมตรี และมีความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว

5. สินค้าของที่ระลึก (Souvenirs)

จะต้องมีการควบคุมคุณภาพ กำหนดราคา รวมทั้งการส่งเสริมการใช้วัสดุพื้นบ้าน การออกแบบสินค้าให้มีเอกลักษณ์ รวมทั้งการบรรจุหีบห่อที่สวยงาม

6. การโฆษณาเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ (Advertising and public relation)

เป็นปัจจัยสำคัญต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นกรรมวิธีที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จัก และเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งจากต่างประเทศและภายในประเทศ

7. ภาพลักษณ์ (Image)

เป็นตัวกำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยว ควรฟื้นฟูภาพลักษณ์ของแต่ละประเทศให้มีความน่าสนใจ และดึงดูดในนักท่องเที่ยว

3.3.3 ปัจจัยภายนอก

1. สภาวะเศรษฐกิจและการเมืองของโลก

สภาวะเศรษฐกิจมีส่วนสำคัญในการกำหนดกระแสการเดินทางของนักท่องเที่ยว สภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำจะทำให้การเดินทางท่องเที่ยวอ่อนตัวลง โดยเฉพาะการเดินทางท่องเที่ยวระยะไกล เช่นเดียวกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองของบางประเทศ อาจก่อให้เกิดความรู้สึกถึงความไม่มั่นคง เป็นผลให้การเดินทางท่องเที่ยวชะลอตัวลงในระยเวลานั้น ในทางตรงกันข้าม การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ และสภาพความมั่นคงทางการเมือง จะเป็นตัวกระตุ้นกระแสการเดินทางให้ขยายตัวกว้างขึ้น

2. ความนิยมในการท่องเที่ยว

ในช่วงเวลาสามสิบกว่าปีที่ผ่านมา เมืองคัมภีร์ประกอบหลายประการที่ช่วยให้ครอบครัวมีรายได้สูงขึ้นครอบครัวมีขนาดเล็กลง ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวลดต่ำลง และจากการที่ธุรกิจท่องเที่ยวได้ปรับรูปแบบของการให้บริการ มีค่าใช้จ่ายเบ็ดเสร็จอย่างประหยัด ทำให้ผู้ที่รักการเดินทางท่องเที่ยวสามารถจัดการรายได้เพื่อการท่องเที่ยวได้ดีขึ้น ความนิยมในการใช้เวลาว่างพักผ่อนด้วยการเดินทางท่องเที่ยวจะไม่มีวันตกต่ำลง ตราบเท่าที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังสามารถจูงใจให้ผู้คนใช้จ่ายเงินเหลือใช้เพื่อการเดินทางท่องเที่ยว

3. การขยายเส้นทางคมนาคม

โลกยุคใหม่ที่มีการคมนาคมขนส่งจะต้องรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดระบบเครือข่ายถนนเชื่อมต่อเพื่อการเดินทางด้วยรถยนต์ที่มีความยืดหยุ่นสูงกว่าตารางการเดินรถไฟที่ค่อนข้างจำกัด และตายตัว ระบบการคมนาคมทางอากาศได้รับการพัฒนาทั้งในด้านของท่าอากาศยาน เครื่องบิน และเส้นทางการบิน ส่งผลให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย และประหยัด

4. ระบบเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมือง

ระบบคมนาคมขนส่งที่พัฒนาให้ประสิทธิภาพและรวดเร็ว ทำให้โลกดูเหมือนจะหดตัวเล็กลง รัฐบาลของประเทศต่างให้ความสนใจของความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นผลให้เกิดการแข่งขันกันทั้งในแง่การส่งเสริมการตลาด และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่ประกอบกันเป็นแรงจูงใจให้เกิดความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. ม.ป.ป.: 10-11)

4. บริบทพื้นที่ที่ศึกษา

หมู่เกาะช้างเป็นเกาะที่มีทะเลล้อมรอบทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยบริเวณเกาะช้างเหมาะแก่การพักผ่อนเพราะไม่ร้อนจัดหรือหนาวจัดจนเกินไปสำหรับอิทธิพลทั้งจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จากอิทธิพลดังกล่าวทำให้เกิดข้อจำกัดในการเดินเรือในช่วงฤดูมรสุมประมาณเดือนพฤษภาคม – ตุลาคมเป็นช่วงฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งชายฝั่งตะวันตกของเกาะช้างจะเป็นด้านรับลมจะมีคลื่นลมแรงไม่เหมาะกับการเดินทาง ช่วงฤดูท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวคือช่วงปลายฝน ประมาณเดือนพฤศจิกายน – พฤษภาคม ช่วงนี้ทะเลจะมีคลื่นน้อยที่สุดเหมาะแก่การเดินทางไปเที่ยว ล่องเกาะต่าง ๆ

ข้อมูลทั่วไปของเกาะช้าง จังหวัดตราด ([//www.thai2trip.com](http://www.thai2trip.com))

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง มีเนื้อที่ประมาณ 650 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยเกาะต่าง ๆ มากถึง 52 เกาะ เรียงรายตั้งแต่เขตอำเภอแหลมงอบ อำเภอเมือง และอำเภอคลองใหญ่ เกาะที่สำคัญที่สุด คือ เกาะช้าง นอกจากนี้ยังมีเกาะอื่น ๆ ที่ยังคงสภาพความสวยงามตามธรรมชาติได้แก่ เกาะคลุ้ม เกาะเหลายาโน เกาะง่าม เกาะไม้ซี้ใหญ่ เกาะหวาย เกาะรัง ฯลฯ ที่ทำการอุทยานฯ ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของเกาะช้าง ใกล้คลองธารมะยม บริเวณด้านหน้ามีท่าเทียบเรือขนาดใหญ่ของอุทยานฯ นอกจากนี้ยังมีหน่วยพิทักษ์อุทยานอีก 3 จุดซึ่งล้วนอยู่บนเกาะช้าง คือ บริเวณอ่าวคลองสน บริเวณทางเข้าน้ำตกคลองพลู และบริเวณหมู่บ้านสลักเพชร

เกาะช้างเดิมเป็นเกาะที่ไม่มีชุมชนตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัย หากมีความสำคัญในฐานะที่ทำจอดเรือหลบลมมรสุม เป็นแหล่งเสบียงอาหาร และ น้ำจืดโดยเฉพาะบริเวณอ่าวสลักเพชร หรือ อ่าวสลัดเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่โจรสลัด ชาวจีนไหหลำ และญวน ปัจจุบันบนเกาะช้างมีประชาชนอาศัยอยู่ 8 หมู่บ้าน เกาะช้างเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศรองจากเกาะภูเก็ต มีเนื้อที่ประมาณ 429 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเขาสูงมีผาหินชันมียอดเขาสูงสภาพป่าอุดมสมบูรณ์ส่วนใหญ่เป็นป่าดิบเขา อันเป็นบ่อเกิดของต้นน้ำลำธารทำให้มีน้ำตกอยู่หลายแห่งบนเกาะชายหาด และมีปะการังสวยงามอยู่ทางด้านตะวันตกของเกาะ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่

1. **หาดทรายยาว** อยู่ทางตอนใต้ของเกาะช้างใกล้กับอ่าวสลักเพชร มีลักษณะเป็นอ่าวที่มีทรายทอดยาว เล่นน้ำได้ สามารถเดินป่า ชมจุดยุทธนาวีที่เกาะช้าง และชมทัศนียภาพตามหมู่เกาะใกล้เคียง เช่น เกาะเหลายา อ่าวสลักเพชร เกาะหวาย ที่หาดทรายยาวมีบริการที่พักไว้สำหรับนักท่องเที่ยว

2. **หาดไก่อแบ้** เป็นหาดที่มีความยาวติดต่อกับหาดคลองพร้าวเป็นหาดทรายที่มีความลาดพอสมควร สามารถลงเล่นน้ำได้โดยไม่เป็นอันตราย มีบังกะโลราคาประหยัดให้เช่าหลายแห่ง และมีจักรยานเสือภูเขาให้เช่าอีกด้วย

3. **หาดคลองพร้าว – แหลมไชยเชษฐา** เป็นหาดทรายที่มีความยาวต่อเนื่องไปจนถึงหาดไก่อแบ้ มีห้องพักร้อนมาตรฐานอำนวยความสะดวกหาดทรายบริเวณนี้มีความลาดมาก เหมาะแก่การลงเล่นน้ำ ตอนเหนือสุดของอ่าวมีบริเวณติดกับแหลมไชยเชษฐา มีแหลมหินมีทัศนียภาพสวยงาม แต่ไม่สามารถลงเล่นน้ำได้

4. **หาดทรายขาว** เมื่อลงจากภูเขาชายหาดหาดแรกสุดที่นักท่องเที่ยวจะพบคือหาดทรายขาว มีทัศนียภาพของโค้งหาดที่งดงามและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวมากที่สุดแห่งหนึ่ง ชายหาดแห่งนี้มีถนนตัดชิดและขนานไปกับชายหาด มีทรายขาวทอดยาวตลอดแนวพื้นทรายนุ่ม เหมาะกับการเล่นน้ำและพักผ่อน ทางด้านหลังหาดเป็นสวนมะพร้าวและป่าเขา สองฝากถนนเรียงรายไปด้วยสถานที่พักผ่อนประเภทต่าง ๆ หลายระดับ มีสีส้มทั้งกลางวัน และ กลางคืน

5. **น้ำตกคีรีเพชร** เป็นน้ำตกชั้นเดียว อยู่ห่างจากชุมชนบ้านสลักเพชรผ่านสวนยางเป็นระยะทาง 3 กิโลเมตร

6. **น้ำตกคลองหนึ่ง** เป็นน้ำตกขนาดเล็ก ใกล้กับน้ำตกคีรีเพชร – บ้านโรงถ่าน อยู่ลึกเข้าไปชุมชนสลักเพชรเข้าไปประมาณ 2 กิโลเมตร ตัวน้ำตกไหลทิ้งตัวลงมาจากช่องเขาแคบ ๆ ที่มีความสูง 120 เมตร สามารถลงเล่นน้ำได้

7. **น้ำตกคลองนนทรี** เป็นน้ำตกขนาดเล็ก อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะมีทางเดินเท้าจากบ้านด่านใหม่ตามทางเดินเท้า 3 กิโลเมตร หรือจากที่ทำการเป็นระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร

8. **น้ำตกธารมะยม** อยู่หลังที่ทำการอุทยานฯ เดินผ่านสวนเข้าไปประมาณ 500 เมตร เป็นน้ำตกขนาดกลาง มี 4 ชั้น ชั้นที่สวยงามที่สุดคือชั้นที่ 3 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 7 และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี เคยเสด็จประพาสมายังน้ำตกแห่งนี้

9. **น้ำตกคลองพลู** เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ที่สวยงามที่สุดของเกาะช้างมีน้ำตกไหลผ่านหน้าผาสูงชันเป็นช่อง น้ำตกมี 3 ชั้นทางเขาอยู่ห่างจากอ่าวคลองพร้าว 3 กิโลเมตร จากนั้นต้องเดินป่าอีกประมาณ 20 นาที

10. **บ้านสลักเพชร** เป็นชุมชนที่ใหญ่และเก่าแก่ที่สุดบนเกาะช้างตั้งอยู่ทางตอนใต้ของเกาะ ชาวบ้านประกอบอาชีพทำการประมงชายฝั่งมีหมู่เกาะทิวเขาโอบล้อมช่วยบังคลื่นลม มีวัดเก่าแก่สมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อครั้งเสด็จประพาสเกาะช้าง ชื่อวัดสลักเพชร

11. **หมู่บ้านประมงบางบัว** บ้านแต่ละหลังปักเสาลงในทะเล มีสะพานเชื่อมต่อถึงกัน บรรพบุรุษของคนที่นี่ส่วนใหญ่สืบเชื้อสายจากชาวสลักเพชร ดำรงชีวิตเรียบง่ายด้วยการทำประมงขนาดเล็ก ชายฝั่งเป็นแหล่งปลาหมึกหอมชุกชุม มีปะการังใต้น้ำ บริเวณหมู่บ้านมีท่าเรือสะพานปลา ทำกะปิ น้ำปลา กุ้งแห้ง ปลาเค็ม บางบ้านมีชัยภูมิเหมาะแก่การจอดเรือหลบคลื่นลมเพราะมีเทือกเขาและหมู่เกาะโอบล้อมในฤดูมรสุม จึงมีเรือมากมายเข้ามาจอดหลบคลื่นลมในอ่าวนี้

12. **อนุสาวรีย์ยุทธนาวิเกะช้าง** อยู่ทางใต้ของเกาะช้าง น่านน้ำทะเลตราดบริเวณอ่าวสลักเพชร อ่าวสลักคอก เป็นหน้าหนึ่งของประวัติศาสตร์สำคัญของวีรกรรมทหารเรือไทยที่ได้รับการจดจารึก และรำลึกถึงทุกวันที่ 17 มกราคมของทุกปี

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผลงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

ณัฐพล ลือสิงหนาท (2549) ได้ศึกษาเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติทางทะเล พบว่า การจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติทางทะเลในประเทศไทยยังประสบปัญหาในการบริหารจัดการทั้งในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความคุ้มครองดูแลอุทยานแห่งชาติทางทะเล และปัญหาในการบริหารจัดการ ในส่วนไม่มีการกำหนดแนวทางหรือมาตรการในการควบคุมเพื่อรองรับกับจำนวนปริมาณนักท่องเที่ยวและการขยายตัวทางด้านการท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ปัญหาเรื่องของการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ก็ไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอน ซึ่งจากปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ถือได้ว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมกับทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทต่าง ๆ ภายในอุทยานแห่งชาติทางทะเล

สมชาย เลี้ยงพรรณ (2542) ศึกษาแหล่งทรัพยากรนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลน้อย ทะเลหลวง และทะเลสาบสงขลา ผลการศึกษาพบว่าแหล่งทรัพยากรนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งหมด 70 แห่ง โดยกระจายอยู่ในจังหวัดพัทลุง 5 อำเภอ 7 ตำบล รวม 21 แห่ง และในจังหวัดสงขลา 5 อำเภอ 10 ตำบล รวม 49 แห่ง โดยจากการศึกษพบว่านักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนา และอยู่ใกล้เคียงตัวเมือง ซึ่งมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก ส่วนทรัพยากรท่องเที่ยวที่เข้าถึงปานกลางถึง ยาก เพราะยังไม่ได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และในเรื่องแหล่งทรัพยากรธรรมชาติส่วนใหญ่มีศักยภาพสูงในระดับปานกลางแต่ถ้าได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมแล้วแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้จะมีศักยภาพสูงขึ้นได้

วิทยาภรณ์ จรัสด้วง (2544) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง จากการศึกษา

พบว่าระบบนิเวศในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีความอุดมสมบูรณ์มากเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญและมีเอกลักษณ์ความสวยงามตามธรรมชาติที่ดึงดูดใจ และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เป็นอย่างดี สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนประชาชนในชุมชนและผู้นำชุมชนมีความต้องการที่จะเข้าร่วมวางแผนในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ในทางปฏิบัติยังไม่ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากนัก

วันดี สีสั่ง (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า จังหวัดจะสามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลางการศึกษาและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นเมืองแม่แบบของการพัฒนาการค้าชายแดน และเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวสู่นานาชาติด้านตะวันตก เป็นเมืองปลอดภัย มีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน จะขจัดความยากจนและพัฒนาคน และสังคมที่มีคุณภาพ สำหรับและเพิ่มพื้นที่สีเขียวและป่าชุมชนรวมทั้งมาตรฐานการบริการในการท่องเที่ยวและความปลอดภัย นอกจากนี้ควรมีการพัฒนาโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตรเข้าสู่ระบบมาตรฐาน ส่งเสริมการสร้างรายได้จากสินค้า OTOP

อำนาจ ประสิทธิพรหม (2540) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประชากรในโครงการโลกสดใสในบ้านเกิด จังหวัดสงขลา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับจิตสำนึกในการอนุรักษ์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน สถานภาพการเป็นสมาชิกในชุมชน ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน การเป็นสมาชิกอนุรักษ์ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร โดยมีตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ระดับการศึกษา ของกลุ่มตัวอย่าง แต่พบว่า อาชีพนั้นมีความสัมพันธ์เชิงลบต่อการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างไม่ได้นำความรู้ในเชิงหลักการไปในในชีวิตจริง

ทัดดาว บุญปัญญาโรจน์ (2545) ศึกษาแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว วนอุทยานภูชี้ฟ้า ตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า แหล่งท่องเที่ยววนอุทยานภูชี้ฟ้ามีความพร้อมในองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 3 ประการ คือ มีสิ่งดึงดูดใจ มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึง และมีสิ่งอำนวยความสะดวก ส่วนปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว พบว่าการบริการข่าวสารข้อมูลยังขาดรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับบริการนักท่องเที่ยว ป้ายสัญลักษณ์ยังขาดความชัดเจน และขาดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวยังขาดความเป็นธรรมชาติที่พักและร้านอาหารไม่เพียงพอในช่วงฤดูกาล รวมทั้งไม่มีสินค้าที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของวนอุทยานภูชี้ฟ้า อีกทั้งยังขาดเจ้าหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยว น้ำใช้ ห้องน้ำและจำนวนถังขยะสาธารณะไม่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะช้าง จังหวัดตราด ครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดแนวทางการวิจัยออกเป็นกรอบทบทวนเอกสารรายงานวิจัยต่าง ๆ และทำการสำรวจข้อมูลในพื้นที่ศึกษา โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวและตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวก
2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
6. การนำเสนอข้อมูล

การสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวและตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวก

ในการสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจพื้นที่เกาะช้าง เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศรองจากเกาะภูเก็ต โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากการศึกษาสภาพพื้นที่จากการสำรวจภาคสนาม สัมภาษณ์ โดยใช้เครื่องมือในของสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้แก่ (1) แบบสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว (2) แบบตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวก 20 รายการ

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

กลุ่มที่ 2 นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวใน อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมด 2 กลุ่ม ได้แก่

1. **ประชาชนที่อาศัยอยู่เกาะช้าง** ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล (In-dept interview) ประชากรในชุมชนเกาะช้าง จังหวัดตราด ทั้งหมดจำนวน 10 คน ได้แก่ ข้าราชการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ 1 คน พนักงานเอกชน ได้แก่ พนักงานประชาสัมพันธ์ในโรงพยาบาล

1 คน พนักงานต้อนรับในโรงแรม 3 คน พนักงานบัญชี 1 คน และเจ้าของกิจการ ได้แก่ เจ้าของธุรกิจบริษัททัวร์ 1 คน เจ้าของธุรกิจชุดว่ายน้ำ 1 คน และคนในชุมชน 2 คน

2. นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอเกาะช้าง ก่อนการวิจัยได้ทดลองนำแบบสอบถามไปใช้ก่อนกับนักท่องเที่ยว 30 ชุดโดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาดตัวอย่างในกรณีที่ไม่ทราบสัดส่วนประชากรที่แน่นอน คำนวณได้ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2538: 185-186)

$$n = \frac{P(1-P)Z^2}{E^2}$$

เมื่อ	n	แทน	จำนวนสมาชิกกลุ่มตัวอย่าง
	P	แทน	สัดส่วนของประชากรที่จะสุ่ม
	Z	แทน	ค่าสถิติ Z ณ ระดับความมั่นใจที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ 95% Z มีค่าเท่ากับ 1.96
	E	แทน	สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ E มีค่าเท่ากับ 0.05

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดสัดส่วนของประชากรเท่ากับ 0.50 ซึ่ง มีค่าสูงสุดเมื่อ $P = 0.50$ ต้องการระดับความมั่นใจ 95% และยอมให้คลาดเคลื่อนได้ 5%

แทนค่า

$$n = \frac{(0.5) \times (1 - 0.5) \times (1.96)^2}{(0.05)^2}$$

$$n = 385 \text{ เกือบ}$$

ก่อนการการวิจัยได้ทดลองนำแบบสอบถามไปใช้ก่อนกับนักท่องเที่ยวจำนวน 30 คน

รวมกลุ่มตัวอย่าง $385 + 30 = 415$ คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ประเภท

1. **แบบสำรวจทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว** คือ เครื่องมือเพื่อตรวจสอบทรัพยากร

ท่องเที่ยวของอำเภอ (Tourism resources audit) โดยใช้วิธีการแบบสังเกตการณ์ที่มีเค้าโครงกำหนดไว้ล่วงหน้า (Structure observation) ของสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยนครินทรวิโรฒ สำหรับการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว นำมาเป็นเครื่องมือเพื่อตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวภายในอำเภอแบ่ง ออกเป็น 5 ประเภทดังนี้

ทรัพยากรธรรมชาติ : ภูมิทัศน์และภูมิอากาศ พืช น้ำ

ทรัพยากรวัฒนธรรม : มรดกวัฒนธรรม มรดกด้านศาสนา ศิลปะ ชาติพันธุ์

ทรัพยากรมหกรรมและเหตุการณ์ที่สำคัญ: มหกรรม การแข่งขันกีฬา งานแสดงสินค้าธุรกิจงานแสดงอื่น ๆ

ทรัพยากรกิจกรรม : กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมด้านบริการ

ทรัพยากรบริการ : การขนส่ง ที่พักแรม การต้อนรับ บริการอื่น ๆ

2. แบบตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวก

เพื่อสำรวจศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้แบบสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวกของสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนครินทรวิโรฒ จำนวน 20 ข้อ ได้แก่ 1) ป้ายบอกทางเข้าถึง 2) สิ่งบ่งชี้จุดท่องเที่ยว 3) ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว 4) สุขา 5) ร้านอาหารและเครื่องดื่ม 6) ร้านขายของที่ระลึก 7) การให้ข้อมูลและการสื่อความหมายเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว 8) การกำหนดเส้นทางเดินท่องเที่ยวในบริเวณนั้นและมีลูกศรชี้ทาง 9) มีคูปองส่วนลด 10) การมีป้ายข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว 11) แผนผังแสดงภาพรวมของจุดท่องเที่ยว 12) สภาพลานจอดรถ 13) ที่พักนักท่องเที่ยว 14) การเล่าเรื่องราวและให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว 15) สิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะสมแก่นักท่องเที่ยว 16) การบริการด้านข้อมูล 17) ความสะอาดแหล่งท่องเที่ยว 18) นักท่องเที่ยวสามารถเดินดูสิ่งต่าง ๆ ได้มากเท่าที่ต้องการ 19) ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว 20) ปริมาณนักท่องเที่ยว

3. แบบสัมภาษณ์ประชากรในชุมชนเกาะช้าง ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล โดยมีการกำหนดประเด็นคำถามเพื่อที่จะสอบถามประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญได้แก่ 1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานที่โดดเด่นของเกาะช้าง 2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ ที่พัก ราคา ค่าเดินทาง ภายในเกาะ 3. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของคนในชุมชน 4. การจัดการด้านอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว 5. การรับรู้และตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม 6. สภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. แบบสอบถามของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปเที่ยวเกาะช้าง เป็นการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวในเกาะช้าง จังหวัดตราด และพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็นทั้งหมด 7 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปด้านประชากรศาสตร์ ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับลักษณะการเดินทาง และวัตถุประสงค์ของการเดินทาง ค่าใช้จ่ายในการเดินทางและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) และ เป็นคำถามแบบมาตราส่วนการประเมินค่า (Rating scale) มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวของอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม มหกรรม กิจกรรม และการบริการ การท่องเที่ยวลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบมาตราส่วนการประเมินค่า (Rating scale) มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ ลักษณะคำถามอุปสรรคของอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด เป็นคำถามแบบมาตราส่วนการประเมินค่า (Rating scale) มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 5 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบให้เลือก 2 ตัวเลือก ใช่ หรือ ไม่ใช่

ตอนที่ 6 ความพึงพอใจในการมาท่องเที่ยวที่อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราดลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบมาตราส่วนการประเมินค่า (Rating scale) มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด เป็นคำถามในลักษณะปลายเปิด 1 ข้อ

ในการประเมินผลแบบสอบถามแบบมาตราส่วน (Rating scale) จะใช้วิธีการแบ่งช่วงการประมวลผลตามหลักของการแบ่งอันตรภาคชั้น (Class interval) โดยให้ระดับการให้คะแนนเฉลี่ยในแต่ละระดับนั้นใช้สูตรการคำนวณช่วงกว้างของชั้น (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2548 หน้า 146)

$$\begin{aligned}
 \text{ความกว้างของลำดับชั้น} &= \frac{(\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด})}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5-1}{5} \\
 &= 0.8
 \end{aligned}$$

ขั้นแรกกำหนดค่าน้ำหนักของคำตอบตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) ดังนี้

การกำหนดค่าน้ำหนักของคำตอบ

ระดับความคิดด้วยน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน
ระดับความคิดเห็นด้วยน้อย	ให้	2	คะแนน
ระดับความความคิดเห็นด้วยปานกลาง	ให้	3	คะแนน
ระดับความความคิดเห็นด้วยมาก	ให้	4	คะแนน
ระดับความคิดเห็นด้วยความคิดเห็นมากที่สุด	ให้	5	คะแนน

เนื่องจากข้อมูลในส่วนนี้เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการตอบแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) จึงได้ปรับค่าข้อมูลให้อยู่ในระดับช่วง (Interval scale) แล้วจึงทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนาในรูปแบบของการแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายเพื่อจัดระดับค่าเฉลี่ยออกเป็นช่วงนี้

ช่วงคะแนน (Means)	ระดับความคิดเห็น
1.00-1.80	เห็นด้วยน้อยที่สุด
1.81-2.60	เห็นด้วยน้อย
2.61-3.40	เห็นด้วยปานกลาง
3.41-4.20	เห็นด้วยมาก
4.21-5.00	เห็นด้วยมากที่สุด

วิธีการหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ

ตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน แล้วปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อได้เครื่องมือที่มีมาตรฐานแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยวางแผนและศึกษาพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยทำการติดต่อประสานงานเป็นการภายในกับผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามทุกฉบับว่าถูกต้องหรือไม่

4. ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวเกาะช้าง โดยเข้าไปสอบถามด้วยตนเอง

6. ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลและจัดระบบข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม เพื่อจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทำการเก็บข้อมูลจากแบบตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวและแบบสอบถามเสร็จแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 แบบตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว ส่วนที่ 2 แบบสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวก ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ประชากรในชุมชนเกาะช้างนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) และส่วนที่ 4 แบบสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมายังเกาะช้าง นำมาวิเคราะห์เชิงสถิติ ดังนี้

1. รวบรวมแบบสอบถาม มาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

2. บันทึกข้อมูลลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การหาค่าร้อยละ(Percentage) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

3.2 การหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลด้านการประเมินทรัพยากรท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ

3.3 การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เพื่อใช้แปลความหมายทรัพยากรท่องเที่ยว ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT Analysis) ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

สถิติสำหรับการวิเคราะห์ทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความต้องการของ นักท่องเที่ยวชาวไทย ต่อการวางแผนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในด้านต่าง ๆ มาวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนา โดยใช้การหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

การนำเสนอข้อมูล

การประมวลผล วิเคราะห์ข้อมูล และการรายงานผลการวิจัย จากการวิเคราะห์ข้อมูล ทุติยภูมิการสำรวจพื้นที่ ส่วนที่ 1 การตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว ส่วนที่ 2 การสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวก ส่วนที่ 3 การสัมภาษณ์ประชากรในชุมชนเกาะช้างนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) และส่วนที่ 4 การสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมายังเกาะช้าง การวิเคราะห์ผลได้จัดทำออกมาในรูปแบบการนำเสนอด้วยตาราง พร้อมการบรรยายในบทที่ 4 และการสรุปผล อภิปรายผล และนำเสนอแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะช้าง ตลอดจนข้อเสนอแนะทั่วไปและข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไปได้นำเสนอใน บทที่ 5 เกี่ยวกับ ผลการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว นำเสนอทรัพยากรท่องเที่ยว ภูมิอากาศ กิจกรรมการท่องเที่ยว โดยบรรยายพร้อมภาพประกอบ ผลการวิเคราะห์กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะช้าง จังหวัดตราด ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลแบ่งออกเป็น

- ตอนที่ 1 ผลการสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยว
- ตอนที่ 2 ผลการตรวจสอบสิ่งแวดล้อม
- ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชน
- ตอนที่ 4 การวิเคราะห์แบบสอบถามของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มายังเกาะช้าง
- ตอนที่ 5 การวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง
- ตอนที่ 6 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 1 ผลการสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยว

1. ผลการสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยว

ในการสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวในเกาะช้าง ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจ ตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว โดยใช้แบบสังเกตการณ์ที่มีเค้าโครงกำหนดไว้ล่วงหน้า (Structure observation) ของสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นเครื่องมือได้ผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1.1 ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติประเภทชายหาด

หาดทรายขาว เป็นหาดที่มีความสวยงามตั้งอยู่ทางด้านหลังเกาะช้างและลักษณะของหาดมีความลาดชันน้อย ระดับความตื้นลึกไม่เท่ากัน ความยาวของหาดประมาณ 2 กิโลเมตรเศษ ทรายมีสีขาวสะอาด นักท่องเที่ยวสามารถเล่นน้ำได้ทุกจุด บนหาดนี้มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้า และสถานบันเทิง ซึ่งทัศนียภาพของหาดนี้มีแต่ก่อนมีความสวยงามมาก แต่ในปัจจุบันเนื่องจากมีร้านอาหารจวนดวนเพิ่มขึ้นทำให้ทัศนียภาพถูกทำลายลง

หาดคลองพร้าว เป็นหาดที่มีความสวยงาม มีความยาวไปถึงหาดไก่อแบ้ ทางด้านเหนือของหาดติดต่อกับอ่าวไชยเชษฐ์และแหลมไชยเชษฐ์ ลักษณะทรายถือว่าอยู่ในคุณภาพที่ดี นักท่องเที่ยวสามารถที่จะเล่นน้ำได้ โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มคณะจะมาพักที่หาดนี้ เพราะว่ามีหน้าหาดที่กว้าง จึงสามารถทำกิจกรรมและเล่นกีฬาริมหาดได้ และยังเป็นจุดที่ชมพระอาทิตย์ตกที่สวยงามมากแห่งหนึ่ง

ภาพประกอบ 5 หาดคลองพร้าว
(ถ่ายเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2552)

หาดไก่อแบ้ เป็นหาดที่อยู่ต่อจากหาดคลองพร้าว หาดนี้เป็นหาดทรายที่มีความยาวไม่มาก มีความลาดพอสมควร นักท่องเที่ยวสามารถลงเล่นน้ำได้อย่างปลอดภัย และนักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นเกาะมันนอก เกาะมันใน เกาะหยวก หาดนี้ถือว่าเงียบสงบกว่าหาดทรายขาวและหาดคลองพร้าว เนื่องจากอยู่ห่างไกลกว่าหาดอื่น ๆ และยังไม่ค่อยมีชุมชนมากนัก

หาดท่าหน้า หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าโลนลี่บีช เป็นหาดที่อยู่ถัดไปต่อจากหาดไก่อแบ้ ลักษณะของหาดนี้มีทั้งชายหาดที่สามารถลงเล่นน้ำได้และมีหาดหินที่ไม่สามารถลงเล่นน้ำได้ และมีหาดหินเป็นบางช่วงซึ่งนักท่องเที่ยวต้องเล่นอย่างระมัดระวัง เพราะอาจเกิดอันตรายได้ หาดนี้ค่อนข้างเงียบสงบเมื่อเปรียบเทียบกับหาดอื่น ๆ เพราะเป็นหาดที่อยู่ไกลจากหาดอื่น ๆ จึงเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่ชอบความพลุกพล่าน มีโฮมสเตย์อยู่ใกล้บริเวณหาดท่าหน้า ซึ่ง นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติให้ความนิยมไปพัก เนื่องจากราคาไม่แพงและได้สัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริง

ทรัพยากรธรรมชาติประเภทน้ำตก

น้ำตกธารมะยม อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเกาะ เป็นพื้นที่อยู่ในความดูแลของอุทยานแห่งชาติเกาะช้าง อยู่ห่างจากปากทางเข้าประมาณ 50 เมตร น้ำตกมีความสูงทั้งหมด 4 ชั้น เป็นน้ำตกขนาดกลาง ซึ่งชั้นที่ 3 เป็นชั้นที่สวยงามมากที่สุด ที่น้ำตกมีรอยจารึกพระปรมาภิไธยย่อ และศักราชบนแผ่นหิน ของรัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 ด้านหน้าน้ำตกจะมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว มีห้องน้ำบริการนักท่องเที่ยวอยู่บริเวณปากทางเข้า และมีร้านค้าให้บริการแก่นักท่องเที่ยวจำนวน 1 ร้าน ซึ่งเป็นร้านค้าของคนในท้องถิ่นตั้งอยู่ใกล้กับน้ำตก

ภาพประกอบ 6 ทางเข้าน้ำตกธารมะยม
(ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

น้ำตกคลองพลู อยู่ห่างจากอำเภอลองพรวประมาณ 3 กิโลเมตรเป็นน้ำตกขนาดใหญ่ ซึ่งมีความสูงทั้งหมด 3 ชั้น มีลักษณะเป็นหน้าผาสูง เป็นพื้นที่อยู่ในความดูแลของอุทยานแห่งชาติเกาะช้างมีบริการร้านอาหารและร้านค้า ก่อนทางเข้าน้ำตกและมีป้ายบอกทางเป็นระยะ รวมถึง มีเจ้าหน้าที่คอยดูแลบริเวณน้ำตกตลอดเวลา มีที่พักของหน่วยงานเอกชนคอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ราคาตั้งแต่ 1,000 บาทขึ้นไป มีห้องน้ำบริการด้านหน้าปากทางเข้า ค่าธรรมเนียมการเข้าชมน้ำตก 40 บาท สามารถเข้าชมได้ทั้งน้ำตกคลองพลู และน้ำตกธารมะยม

ภาพประกอบ 7 น้ำตกคลองพลู
(ถ่ายเมื่อ 13 ธันวาคม 2552)

น้ำตกคลองนทรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะช้าง เป็นน้ำตกขนาดเล็ก และเป็นน้ำตกที่ตกจากหน้าผาสูงประมาณ 100 เมตร อยู่หลังที่ทำการอำเภอเกาะช้าง หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะช้าง มีทางเดินเท้าจากบ้านด่านใหม่ ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร ไม่เก็บค่าธรรมเนียมในการเข้าชมน้ำตก น้ำตกแห่งนี้ไม่มีห้องน้ำและที่พักใกล้เคียงบริการ และไม่มีหน่วยงานเข้ามาดูแลปล่อยให้ เป็นน้ำตกตามธรรมชาติ มีปริมาณน้ำตกค่อนข้างน้อย เหมาะแก่การเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติเท่านั้น ถ้านักท่องเที่ยวจะเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว สามารถจอดที่ใต้ปากทางเข้าและเดินเท้าเข้าชมน้ำตกต่อไป

น้ำตกคีรีเพชร เป็นน้ำตกชั้นเดียว อยู่ห่างจากชุมชนบ้านสลักเพชรผ่านสวนยางประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นน้ำตกขนาดเล็กมีหลายชั้นและความลาดชันมาก การปีนขึ้นน้ำตกมีความลำบากเนื่องจากมีความลาดชัน จึงต้องอาศัยเกวียนและควาญในการปีนขึ้นไป ไม่เก็บค่าธรรมเนียมในการเข้าชมน้ำตก น้ำตกแห่งนี้ไม่มีห้องน้ำบริการและที่พักใกล้เคียง และไม่มีหน่วยงานเข้ามาดูแล ปล่อยให้ เป็นน้ำตกตามธรรมชาติ เหมาะแก่การเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติเท่านั้น ถ้านักท่องเที่ยวจะเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว สามารถจอดใต้ปากทางเข้าและเดินเท้าเข้าชมน้ำตกต่อไป

น้ำตกคลองหนึ่ง ตั้งอยู่ที่หมู่ 5 ตำบลเกาะช้างใต้ เป็นน้ำตกขนาดเล็กมีความสวยงามหลายชั้น สามารถมองเห็นได้จากระยะไกล นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมักมาชมความงามของน้ำตกแห่งนี้เป็นประจำ

ทรัพยากรธรรมชาติประเภทป่าไม้

ป่าในอุทยานแห่งชาติเกาะช้าง แม้จะเป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลแต่พื้นดินส่วนใหญ่ของเกาะมีลักษณะภูมิประเทศเป็น ภูเขาเกือบตลอดทั้งเกาะ ส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบชื้นมีความหลากหลายของพืชพรรณไม้ธรรมชาติ จำพวกไม้สกุลพลอง สารภีป่า และไม้ในสกุลหว้า พรรณไม้ที่สำคัญได้แก่ ยางนา กระบาก ตะเคียนทอง พญาไม้ เป้ดำ หลาวชะโอน เต่าร้าง เตยย่าน กล้วยไม้ ไม้กระวาน

1.2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

หมู่บ้านชาวประมงบางเบ้า คนส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากชาวสลักเพชร ดำรงชีวิตด้วยการทำประมง บริเวณหมู่บ้านมีท่าเรือสะพานปลา ชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเสริมโดยการทำกะปิ น้ำปลา หมู่บ้านชาวประมงแห่งนี้มีจุดเด่นและน่าสนใจมากที่สุดคือ การปลูกบ้านพักอาศัยโดยการปลูกเสาลงทะเล และมีสะพานเชื่อมต่อถึงกันหมด และบ้านบางหลังก็ได้ถูกดัดแปลงทำเป็นเกสต์เฮาส์ หรือเป็นร้านอาหาร สภาพของหมู่บ้านถือว่าเป็นหมู่บ้านประมงที่มีความสะอาดกว่าหมู่บ้านประมงทั่วไป ซึ่งเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมและเลือกซื้อสินค้าและของฝากกลับไป

หมู่บ้านสลักเพชร เป็นหมู่บ้านที่เป็นชุมชนขนาดใหญ่และถือว่าเป็นชุมชนประมงที่เก่าแก่บนเกาะช้าง ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของเกาะช้าง ในอำเภอสลักเพชร บ้านเรือนบางส่วนจะตั้งอยู่ริมฝั่งทะเล โดยบ้านเรือนบางส่วนจะเป็นลักษณะยกพื้นสูงและสร้างอยู่ในทะเลซึ่งถือเป็นลักษณะเดียวกับหมู่บ้านชาวประมงบางเบ้า และ อีกบางส่วนจะตั้งอยู่ในสวนมะพร้าว สวนผลไม้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ดำเนินชีวิตโดยการทำการเกษตรคู่กับการทำประมง และมีบางส่วนก็ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา สวนผลไม้ พืชส่วนใหญ่ที่ปลูก ได้แก่ มะพร้าว รองลงมาคือ ทุเรียน ส้มโอ และยางพารา

ภาพประกอบ 8 หมู่บ้านสลักเพชร
(ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

อนุสรณ์สถานยุทธนาวีเกาะช้าง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ถือว่ามีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ อยู่ทางตอนใต้ของเกาะช้าง ใกล้กับอำเภอสลักเพชร ที่แห่งนี้เป็นบริเวณที่เคยมีการสู้รบกันระหว่างกองทัพเรือไทยกับฝรั่งเศส ในกรณีพิพาทเกี่ยวกับเขตแดนด้านตะวันออก โดยทุกปีในวันที่ 17 มกราคมของทุกปี จะมีการทำพิธีบวงสรวงและวางพวงมาลา เพื่อรำลึกถึงวีรกรรมของทหารเรือไทย และนอกจากนี้ยังมีการแสดงของกองทัพเรือ และส่วนราชการต่าง ๆ รวมถึงมีมหรสพสมโภชตลอดงาน

รอยจารึกอักษรย่อและศักราช บนแผ่นหินของรัชกาลที่ 4 รัชกาลที่ 5 บนน้ำตกธารมะยม ซึ่งถือเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าเคยมีพระมหากษัตริย์เสด็จประพาส โดยปรากฏพระปรมาภิไธยอยู่ที่แผ่นหินของน้ำตกแห่งนี้

1.3 ทรัพยากรประเพณี และ งานเทศกาล

เทศกาลสงกรานต์ ในแต่ละหมู่บ้านบนเกาะช้างจะมีการจัดงาน โดยเริ่มจากตอนเช้า มีการทำบุญตักบาตร การแสดงความเคารพผู้ใหญ่โดยการรดน้ำผู้สูงอายุ ขอพร และการเล่นน้ำตามประเพณี และในเกาะช้างจะมีการจัดงานที่เรียกว่า “เกาะช้างวันไหล ประเพณีไทยสงกรานต์” ซึ่งงานนี้ได้จัดขึ้นในปี 2551 เป็นปีแรก กิจกรรมในงานประกอบด้วย การประกวดอาหารพื้นบ้าน กิจกรรมการแสดงบนเวที การแข่งขันแจวเรือ และกิจกรรมสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยว ได้แก่ ขบวนแห่รถแฟนซี

เทศกาลปีใหม่ คนในเกาะช้างจะไปทำบุญตามวัดที่ตนเองอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง มีการเลี้ยงเฉลิมฉลองกันตามหมู่บ้าน และมีการร่วมนับถอยหลังร่วมกัน (Count down) ซึ่งนักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวในช่วงเทศกาลปีใหม่นั้นส่วนใหญ่มักจะร่วมเฉลิมฉลองเทศกาลปีใหม่ในบริเวณรีสอร์ทหรือโรงแรม ซึ่งแต่ละโรงแรมและรีสอร์ทก็จะมีการจัดเตรียมงานและการแสดงพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวไว้อยู่แล้ว

งานวีรกรรมทหารเรือไทยในยุทธนาวีที่เกาะช้าง เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อรำลึกถึงวีรกรรมทหารเรือไทยที่ยอมสละชีพในการทำยุทธนาวีกับกองทัพฝรั่งเศสเพื่อปกป้องแผ่นดินและรักษาเอกราช ในงานจะมีการทำบุญตักบาตรเพื่ออุทิศกุศลแก่วีรชนผู้กล้า มีการวางพวงมาลาในบริเวณเกิดเหตุการณ์ มีการแสดงมหรสพดนตรี การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งงานจะจัดขึ้นทุก ๆ วันที่ 17 มกราคม ของทุก ๆ ปี

1.4 ทรัพยากรด้านกิจกรรม

การดำน้ำชมปะการัง การดำน้ำที่เกาะช้างถือว่าเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก กิจกรรมดำน้ำชมปะการังแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การดำน้ำแบบน้ำตื้น และ การดำน้ำแบบน้ำลึก การดำน้ำชมปะการังแบบน้ำตื้นเป็นที่นิยมมากสำหรับนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปดำน้ำแบบน้ำตื้นและดำน้ำแบบน้ำลึกที่เกาะรัง ซึ่งห่างจากชายฝั่งประมาณ 25-80 เมตร บริเวณเกาะรังจะเต็มไปด้วยปะการังเขากวางมากที่สุด ซึ่งถือว่ามีความสมบูรณ์และสวยงามมากที่สุดแห่งหนึ่ง

การเดินป่าศึกษาเส้นทางธรรมชาติ พื้นที่เกาะช้างส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ที่ค่อนข้างสูงชันปกคลุมไปด้วยป่าเขตร้อนจำนวนมาก เป็นที่อยู่ของสัตว์ป่าหลากหลายชนิด การเดินป่ามีอยู่หลายเส้นทางซึ่งเป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่ต้องการจะเดินป่าในระยะทางสั้น ๆ จะเดินตามเส้นทางน้ำตก เช่น น้ำตกคลองพลู น้ำตกธารมะยม น้ำตกคีรีเพชร เป็นต้น นักท่องเที่ยวที่เดินป่าระยะไกลจะนิยมเดินบริเวณ ยอดเขาสลักเพชร ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญในการเดิน ดังนั้นการเดินทางก็จะมีเจ้าหน้าที่ทางอุทยานร่วมเดินทางไปด้วย

การขี่จักรยาน หรือ มอเตอร์ไซด์รอบเกาะ สำหรับการบริการเช่ามอเตอร์ไซด์รอบเกาะนั้น จะมีร้านค้าเอกชนเปิดให้บริการเช่ารถจักรยานยนต์เป็นจุด ๆ ตามหาดต่าง ๆ ซึ่งราคาก็มีตั้งแต่ 250-350 บาทต่อวัน ขึ้นอยู่กับชนิดของมอเตอร์ไซด์ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถขับชมความสวยงามของเกาะข้างได้โดยรอบ

ภาพประกอบ 9 ร้านค้าที่ให้บริการเช่ามอเตอร์ไซด์
(ถ่ายเมื่อ 13 ธันวาคม 2552)

การพายเรือแคนู คายัค สำหรับการบริการนี้โดยส่วนใหญ่ ทางโรงแรมหรือทางรีสอร์ท จะมีการจัดให้ผู้ที่มาเข้ามาพักอยู่แล้ว ซึ่งจะมีอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมถึงเสื้อชูชีพ ซึ่งราคาขึ้นอยู่กับทางโรงแรม ส่วนใหญ่คิดค่าบริการเป็นรายชั่วโมง

1.5 ทรัพยากรด้านการบริการ

สถานที่พักที่คงรักษาความเป็นธรรมชาติ ที่พักโดยส่วนใหญ่จะเป็นโรงแรมและรีสอร์ท ซึ่งราคาก็จะมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความหรูหราและระดับการให้บริการ

ของที่พักนั้น ๆ นอกจากนั้นแล้วยังมีที่พักแบบโฮมสเตย์ในหมู่บ้านบางเบา และ บ้านสลักคอก ซึ่งชาวบ้านได้ดัดแปลงบ้านที่ตนได้อยู่อาศัย มาเป็นห้องพักให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาพักอาศัย ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต ถือว่าการพักในรูปแบบนี้เป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

ภาพประกอบ 10 ที่พักที่เป็นโรงแรมในเกาะช้าง
(ถ่ายเมื่อ 13 ธันวาคม 2552)

ภาพประกอบ 11 ที่พักที่เป็นโรงแรมในเกาะช้าง
(ถ่ายเมื่อ 13 ธันวาคม 2552)

ภาพประกอบ 12 หมู่บ้านโฮมสเตย์สลักเพชร - โรงถ่าน
(ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

การคมนาคมขนส่ง การเดินทางจากฝั่งไปเกาะช้างนั้นมีท่าเรือเฟอร์รี่ซึ่งสามารถขนส่งรถยนต์ได้ จากฝั่งสามารถขึ้นเรือเฟอร์รี่ได้ที่ท่าเรือเฟอร์รี่เกาะช้าง และ ท่าเรือเซ็นเตอร์พอยท์เฟอร์รี่ ซึ่งมีบริการตั้งแต่ 6.00-19.00 สำหรับในการเดินทางในเกาะช้างจะมีรถโดยสารประจำทาง หรือ รถเช่า ให้บริการ ซึ่งเป็นรถสองแถววิ่งให้บริการตามเส้นทางจากท่าเรือบริเวณด่านเก่าและอ่าวสับปะรดถึงอ่าวบางเบ้า และอีกเส้นทางไปจนถึงสลักเพชร ตามเวลาที่เรือเฟอร์รี่เข้าและออกจากท่า ค่าโดยสารจะเริ่มต้นตั้งแต่ 50 บาทต่อคน และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามระยะทาง ซึ่งถ้านักท่องเที่ยวต้องการเหมารถก็สามารถติดต่อกับคนขับรถสองแถว ราคาขึ้นอยู่กับการเจรจาต่อรอง

ภาพประกอบ 13 ท่าเรือเฟอร์รี่เกาะช้าง
(ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

ภาพประกอบ 14 เรือเฟอร์รี่และท่าเรือเฟอร์รี่เกาะช้าง
(ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

ภาพประกอบ 15 เรือเฟอร์รี่ไปเกาะช้าง
(ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

ภาพประกอบ 16 รถสองแถวที่ให้บริการบนเกาะช้าง
(ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

ร้านค้าและร้านอาหาร ในเกาะช้างมีร้านค้าและร้านอาหารจำนวนมาก โดยบริเวณที่พบมากที่สุด คือบริเวณหาดทรายขาว ซึ่งมีร้านค้าและร้านอาหารหลากหลายประเภท ทั้งร้านอาหารไทยและอาหารต่างชาติ รวมทั้งสถานบันเทิงยามค่ำคืน นอกจากนี้ยังมีร้านค้าสะดวกซื้อ และตลาดนัด ซึ่งจัดขึ้นให้บริการคนบนเกาะและนักท่องเที่ยว ซึ่งจะจัดหมุนเวียนสลับวันกันไปรอบ ๆ เกาะ

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว บนเกาะช้างจะมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอยู่บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติเกาะช้าง และยังมีจุดให้บริการข้อมูลท่องเที่ยวซึ่งดำเนินงานโดยเอกชนอยู่ทั่วไปด้วย นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังสามารถขอรับข้อมูลการท่องเที่ยวจากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ฯ ซึ่งเอกสารส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบแผ่นพับ หรือ เอกสารแจก และนักท่องเที่ยวยังสามารถขอรายละเอียดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจากโรงแรมและสถานที่ที่ตนเองพักได้เช่นกัน นอกจากนี้ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวจะตั้งอยู่ตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ด้วย

ภาพประกอบ 17 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
(ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

โรงพยาบาลหรืออนามัย สำหรับสถานพยาบาลของรัฐ มีสถานอนามัยของกิ่งอำเภอเกาะช้างอยู่ทั้งหมด 5 แห่ง สำนักงานสาธารณสุข 1 แห่ง และโรงพยาบาลเกาะช้างอีก 1 แห่ง นอกจากนี้ยังมีคลินิกและโรงพยาบาลเอกชนอีกด้วย

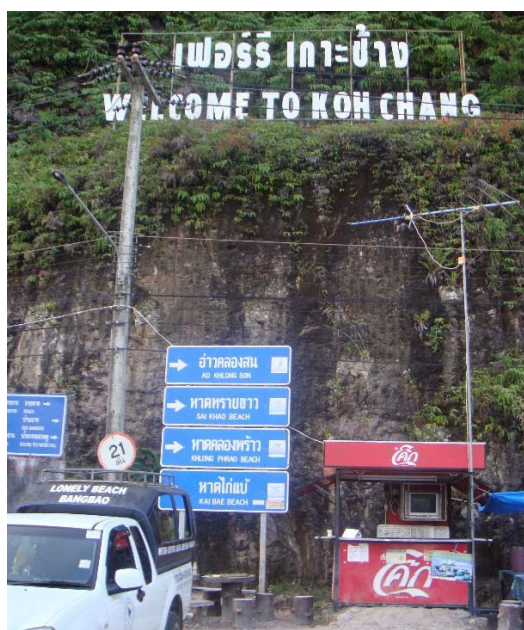

ภาพประกอบ 18 โรงพยาบาลเกาะช้าง
(ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

ตอนที่ 2 ผลการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวก

ผลการตรวจสอบอำนวยความสะดวก ผู้วิจัยสำรวจแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้แบบสำรวจของสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเป็นเครื่องมือ ได้ผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

ป้ายบอกทางเข้าถึง เมื่อนักท่องเที่ยวข้ามฟากจากฝั่งถึงท่าเรือที่เกาะช้างโดยเรือเฟอร์รี่ นักท่องเที่ยวจะเห็นป้ายเฟอร์รี่เกาะช้างได้ด้านหน้าของท่าเรือ ซึ่งหน้าป้ายบอกทางเข้าถึง จะมีป้ายแจ้งเกี่ยวกับเส้นทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางไป

ภาพประกอบ 19 ท่าเฟอรี่ เกาะช้าง
(ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

สิ่งบ่งชี้จุดท่องเที่ยว ภายในเกาะช้างจะมีป้ายบอกทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่สำคัญ รวมถึงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอยู่บริเวณสองข้างทางริมถนน มีทั้งเป็นป้ายขนาดใหญ่และขนาดเล็ก บางป้ายตั้งอยู่หน้าทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ อาจพบป้ายบอกทางเป็นระยะ ๆ ด้วย

ภาพประกอบ 20 สิ่งบ่งชี้จุดท่องเที่ยว
(ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว ในเกาะช้างมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่เป็นของรัฐมีอยู่ 1 แห่ง อยู่บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ อยู่บริเวณน้ำตกธารมะยม นอกจากนี้ยังมีศูนย์บริการ นักท่องเที่ยวเอกชนอยู่ตามบริเวณหาดต่าง ๆ รอบ ๆ เกาะ

สุขา สำหรับห้องน้ำในเกาะช้าง องค์การบริหารพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ได้สร้างห้องน้ำสาธารณะไว้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งหมด 8 จุด ซึ่งใน แต่ละที่จะมีห้องน้ำชาย 2 และ หญิง 2 ห้อง ลักษณะห้องน้ำเป็นแบบท้องถิ่น (ส้วมซึม)

ภาพประกอบ 21 ห้องน้ำสาธารณะในเกาะช้าง

(ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

ร้านอาหารและเครื่องดื่ม จะมีร้านอาหารอยู่บริเวณตามหน้าหาดต่าง ๆ สำหรับ ร้านอาหารก็มีหลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นอาหารไทย และต่างชาติ รวมถึงมีร้านอาหารจานด่วน บริการด้วย นอกจากนี้ลูกค้าก็สามารถรับประทานอาหารที่โรงแรมได้เช่นกัน

ร้านขายของที่ระลึก สำหรับร้านขายของที่ระลึก ส่วนใหญ่จะมีการตั้งร้านขายสองข้าง ทาง และนอกจากนักท่องเที่ยวสามารถซื้อได้ตามแหล่งสถานที่ท่องเที่ยว อย่างเช่น ตลาดบางเบ้า หรือ หน้าทางเข้าน้ำตกต่าง ๆ เป็นต้น

การให้ข้อมูลและการสื่อความหมายเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว บริเวณทางเข้าของ แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จะมีการให้ข้อมูล และมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อทำการรองรับนักท่องเที่ยว อยู่เป็นจุด ๆ รวมถึงในบางแหล่งท่องเที่ยวก็จะมีคนแก็งกฏระเบียบในการเข้าชม

ลำดับที่	ลักษณะน้ำตก	ขนาดพื้นที่	
		พื้นที่/ไร่	จำนวน/ปี
1	น้ำตก	500-20,000	5-20
2	น้ำตกที่มีน้ำไหลตลอดเวลา	500	-
3	น้ำตกที่มีน้ำไหลตามฤดูกาล	500	-
4	น้ำตกที่มีน้ำไหลตามฤดูกาล	500	-
5	น้ำตก	500-20,000	-
6	น้ำตกที่มีน้ำไหลตลอดเวลา	500	-
7	น้ำตกที่มีน้ำไหลตลอดเวลา	500	-
8	น้ำตก	500	-
9	น้ำตกที่มีน้ำไหลตามฤดูกาล	500	-
10	น้ำตกที่มีน้ำไหลตลอดเวลา	500-1,000	1 เดือน
11	น้ำตกที่มีน้ำไหลตลอดเวลา	1,000	1 เดือน

ภาพประกอบ 22 ป้ายให้ข้อมูล บริเวณน้ำตกคลองพลู (ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

การกำหนดเส้นทางเดินเที่ยวในบริเวณนั้นและมีลูกศรชี้ทาง โดยทั่วไปการกำหนดเส้นทางจะมีเฉพาะสถานที่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นน้ำตก ซึ่งจะมีการแจ้งระยะทางเป็นระยะ ๆ

วัตถุประสงค์ท้องถิ่น ส่วนใหญ่การเดินทางท่องเที่ยวภายในเกาะช้าง นักท่องเที่ยวมีการติดต่อโดยตรงกับทางโรงแรม รีสอร์ทโดยตรง และติดต่อผ่านทางบริษัทท่องเที่ยวในเกาะช้าง

การมีป้ายข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวจะมีข้อมูลและรายละเอียดให้กับนักท่องเที่ยวได้ศึกษามีทั้งแผ่นพับ และป้ายบอกข้อมูลตั้งอยู่ตามจุดของสถานที่แหล่งท่องเที่ยว

มีแผนผังแสดงภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยว บริเวณบางจุดของเกาะช้างมีป้ายแผนผังแสดงภาพรวมของเกาะช้าง

ภาพประกอบ 23 แผนผังภาพรวมของเกาะช้าง (ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

สภาพลานจอดรถ นักท่องเที่ยวมีทางเลือกสองทางในการเดินทางขึ้นเกาะ คือ 1. นำรถลงเรือเฟอร์รี่ ข้ามฟาก แล้วนำรถยนต์ไปจอดที่ในโรงแรมหรือรีสอร์ทที่พัก 2. นำรถฝากจอดไว้ที่ฝั่งท่าเรือเฟอร์รี่เกาะช้าง ซึ่งบริเวณลานจอดรถ มีพื้นที่กว้างขวางสามารถรองรับรถของนักท่องเที่ยวได้หลายร้อยคัน

ภาพประกอบ 24 ลานจอดรถที่ทำเรือเฟอร์รี่เกาะช้าง
(ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

ที่พักนักท่องเที่ยว บริเวณตามแหล่งท่องเที่ยวจะมีจุดพักให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว บางแหล่งท่องเที่ยวก็จะมีลักษณะเป็นศาลา หรือ บางทีก็อาจเป็นโต๊ะม้าหินมาวางเรียง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้นั่งพักและชมทัศนียภาพ

การเล่าเรื่องราวและให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถสอบถามและขอรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ ของเกาะช้างทั้งหมดได้ที่เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเกาะช้าง ณ ที่ทำการอุทยานแห่งชาติเกาะช้าง

สิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว บนเกาะมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวตั้งแต่ยานพาหนะ ร้านอาหารต่าง ๆ รวมทั้งร้านสะดวกซื้อหรือร้านซูเปอร์มาร์เก็ตที่คอยให้บริการนักท่องเที่ยว ส่วนในเรื่องของห้องน้ำก็มีบริการประจำตามจุดต่าง ๆ รอบ ๆ เกาะโดยมีประมาณ 8 จุด หลัก ๆ

การบริการด้านข้อมูล นักท่องเที่ยวสามารถสอบถามข้อมูลการท่องเที่ยวได้ตั้งแต่ฝั่งก่อนที่จะข้ามมายังเกาะช้าง ที่ฝั่งจะมีบริษัททัวร์ต่าง ๆ ที่คอยให้ข้อมูลและคอยให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว หรือนักท่องเที่ยวสามารถสอบถามได้กับโรงแรม หรือ รีสอร์ทที่นักท่องเที่ยวสามารถพักได้เช่นกัน

การดูแลความสะอาดของเกาะช้าง เกาะช้างมีโครงการฝังกลบขยะใกล้กับทางเข้าน้ำตกคลองพลู เป็นวิธีการส่วนใหญ่ที่ใช้กำจัดขยะบนเกาะ ทุกวันในตอนเช้าจะมีรถขยะมาเก็บขยะและบริเวณบริเวณหน้าหาด ทางโรงแรมหรือรีสอร์ทจะมีการดูแลหน้าหาดของตนเอง

นักท่องเที่ยวสามารถเดินดูสิ่งต่าง ๆ ได้มากเท่าที่ต้องการ นักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมความงามของเกาะช้างได้รอบเกาะ โดยใช้มอเตอร์ไซด์หรือพาหนะส่วนตัว บนเกาะมีแหล่งท่องเที่ยวมากมายไม่ว่าจะเป็นน้ำตก จุดชมวิว ชายหาดที่สวยงาม รวมถึงวัดต่าง ๆ อีกด้วย

ภาพประกอบ 25 รถขยะ และ ถังขยะ บนเกาะช้าง
(ถ่ายเมื่อ 12 ธันวาคม 2552)

ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว เกาะช้างถือว่ามีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ และนอกจากนี้ยังมีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย รวมถึงอัญมณีที่ดีของคนบนเกาะช้าง ซึ่งสิ่งต่าง ๆ นี้ทำให้นักท่องเที่ยวอยากมาเที่ยวชมเกาะช้างเป็นอันมาก

ปริมาณนักท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวบนเกาะช้างค่อนข้างมีเป็นจำนวนมากในแต่ละปีและมีแนวโน้มจะมากขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละปี โดยเฉพาะถ้าเป็นช่วงเทศกาลหรือช่วงวันหยุดพักผ่อนนาน ๆ ที่พักผ่อนใหญ่จะเต็ม นักท่องเที่ยวควรมีการสำรองที่พักล่วงหน้าก่อนการเดินทางเพื่อความสะดวกในการเดินทาง

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ประชากรในชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล เพื่อที่จะสอบถามประเด็นต่าง ๆ หลังจากที่ได้ทราบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ประชากรในชุมชนเกาะช้าง จังหวัดตราด ทั้งหมดจำนวน 10 คน ได้ข้อมูลดังต่อไปนี้

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานที่โดดเด่นของเกาะช้าง

สถานที่เหมาะแก่การดำน้ำเล่น ได้แก่ เกาะรัง เกาะกระ หาดคลองพร้าว หาดไก่อแบ้ เกาะเหลายา

สถานที่เหมาะแก่การดำน้ำดูปะการัง ได้แก่ เกาะกระ เกาะหยวก เกาะรัง เกาะกูด เกาะหวาย

สถานที่เหมาะแก่การจัดกิจกรรม ได้แก่ ตามหน้าหาดต่าง ๆ เช่น หาดไก่อแบ้ หาดทรายขาว หาดคลองพร้าว อุทยานธารมะยม

สถานที่เหมาะแก่การดูดาว และ หิ่งห้อย ได้แก่ บริเวณคลองพร้าว บ้านสลักเพชร บ้านสลักคอก บริเวณหมู่บ้านคลองสน

สถานที่เหมาะแก่การพายเรือ ได้แก่ บริเวณคลองพร้าว บ้านสลักเพชร หาดคลองพร้าว และหาดไก่อแบ้

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ ที่พัก ราคาค่าเดินทางภายในเกาะ

มีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งแต่ละโรงแรมจะมีการประชาสัมพันธ์ที่พักของตนเอง และมีการประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุ 98.25 ของเกาะช้าง

ที่พักบนเกาะมีหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นโรงแรมและรีสอร์ท รวมทั้งมีการบริการแบบโฮมสเตย์ ราคาที่พักจะมีตั้งแต่ 300-10,000 บาท

ราคาค่าเดินทาง ขึ้นอยู่กับระยะทางในการเดินทางว่าจะขึ้นและลงที่จุดใด ซึ่งมีบริการแบบสาธารณะและแบบเหมา

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของคนในชุมชน

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อย ซึ่งคนในชุมชนต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาประชาสัมพันธ์ และให้ความรู้เพื่อที่คนในชุมชนจะได้รับทราบและตระหนักถึงความสำคัญ

การจัดการด้านอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

การจัดการด้านอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ควรมีหน่วยงานภาครัฐ อย่างเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล คอยดูแลในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมและให้ปฏิบัติงานอย่างจริงจังเพื่อจะได้บรรลุ

การรับรู้และตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม

การรับรู้และตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม เนื่องจากคนในชุมชนยังขาดความรู้และความเข้าใจในการอนุรักษ์จึงทำให้ยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญมากที่ควร ซึ่งควรมีหน่วยงานดูแลรับผิดชอบโดยตรง

สภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สภาพทรัพยากรส่วนใหญ่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ แต่ถ้าหากไม่มีการดูแลและมีการอนุรักษ์อย่างจริงจังก็อาจส่งผลให้ทรัพยากรถูกทำลายและเสื่อมโทรมได้

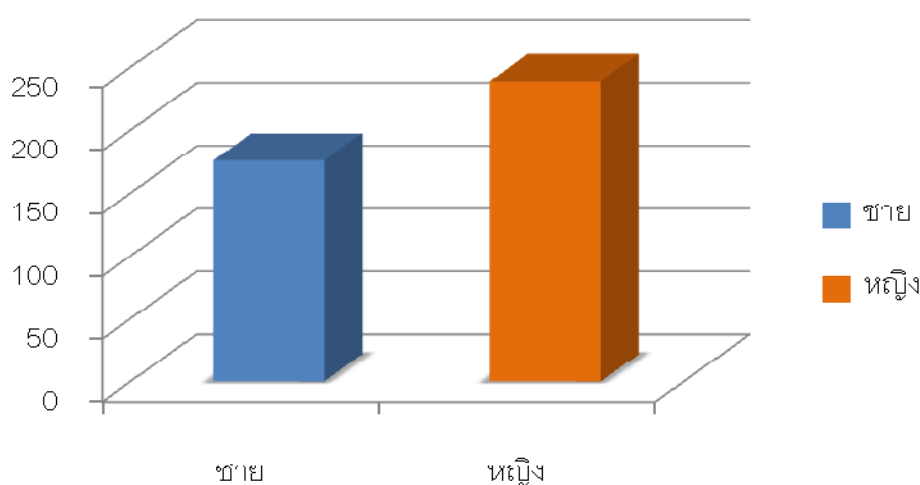
ตอนที่ 4 การวิเคราะห์แบบสอบถามของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ยังเกาะช้าง

4.1 รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวที่เกาะช้าง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอเกาะช้าง จำนวน 415 คน คิดเป็นร้อยละ 103.75 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ดังรายละเอียดในตาราง 1

ตาราง 1 รายละเอียดข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวที่เกาะช้างจำแนกตามเพศ

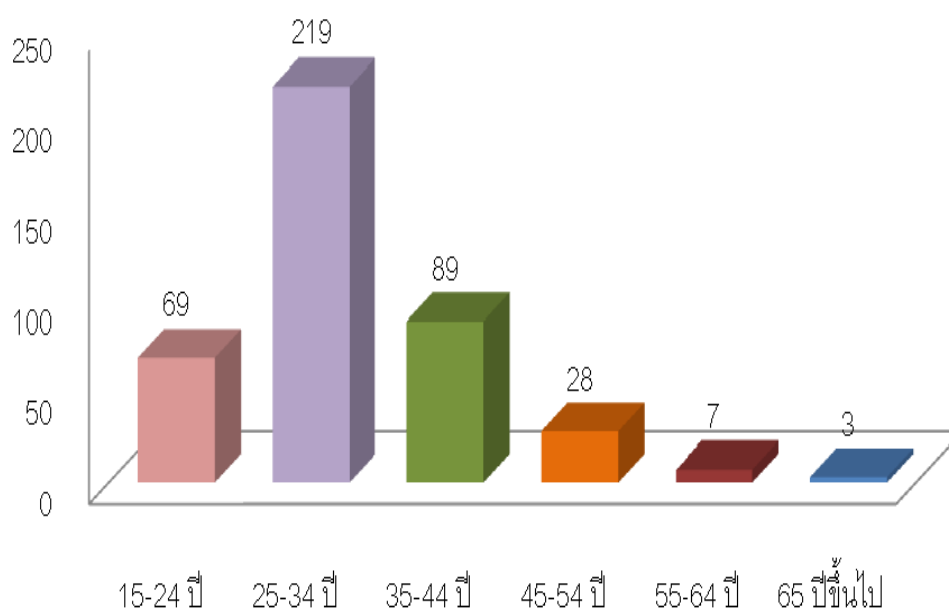
ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	176	42.410
หญิง	239	57.590
รวม	415	100.000

ภาพประกอบ 26 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเพศ

ตาราง 2 รายละเอียดข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยว
เกาะช้าง จำแนกตามอายุ

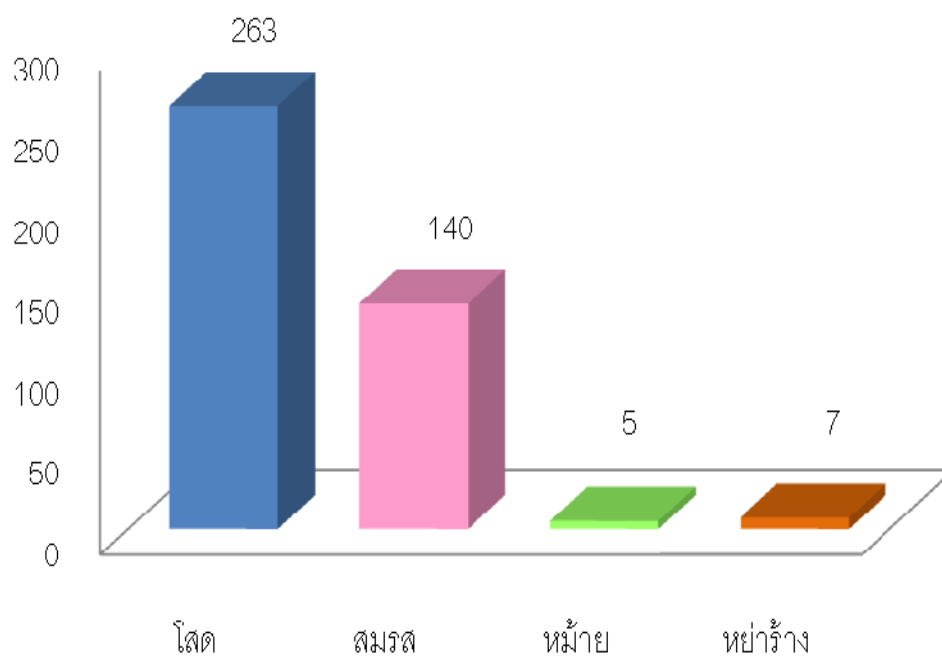
ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2. อายุ		
15-24 ปี	69	16.627
25-34 ปี	219	52.771
35-44 ปี	89	21.446
45-54 ปี	28	6.747
55-64 ปี	7	1.687
65 ปีขึ้นไป	3	0.723
รวม	415	100.00

ภาพประกอบ 27 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับอายุ

ตาราง 3 รายละเอียดข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยว
เกาะช้างจำแนกตามสถานภาพ

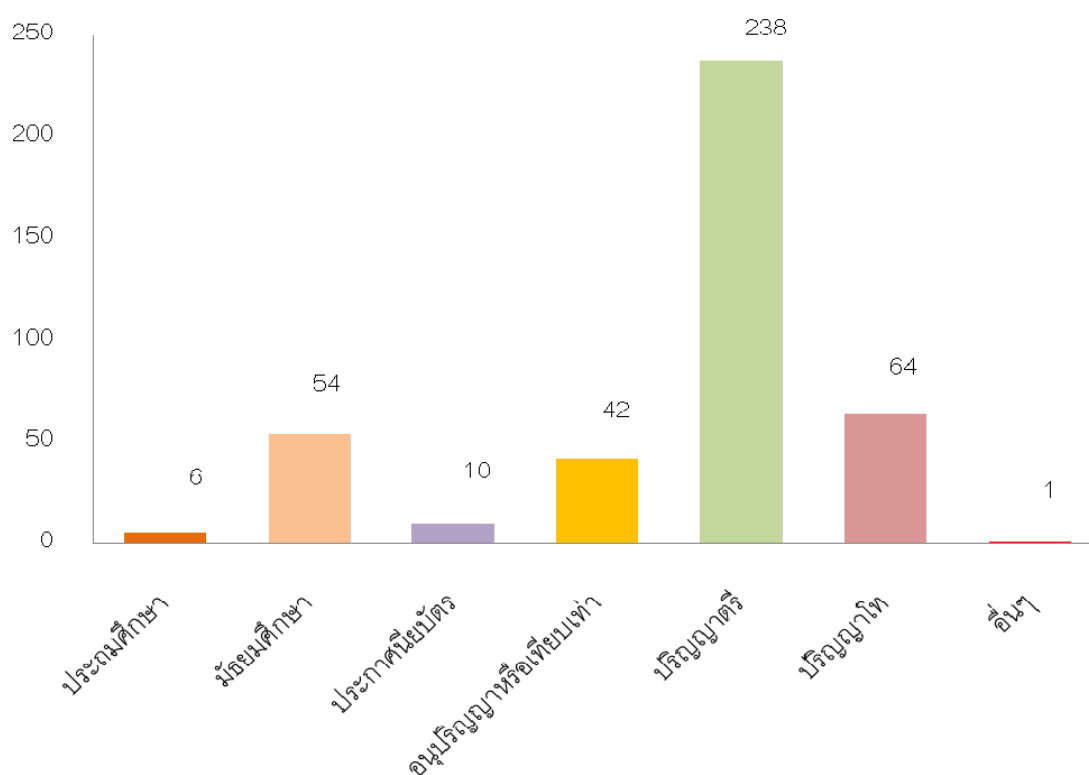
ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
3. สถานภาพ		
โสด	263	63.373
สมรส	140	33.735
หม้าย	5	1.205
หย่าร้าง	7	1.687
รวม	415	100.00

ภาพประกอบ 28 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพ

ตาราง 4 รายละเอียดข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่เป็นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวที่
เกาะช้าง จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด

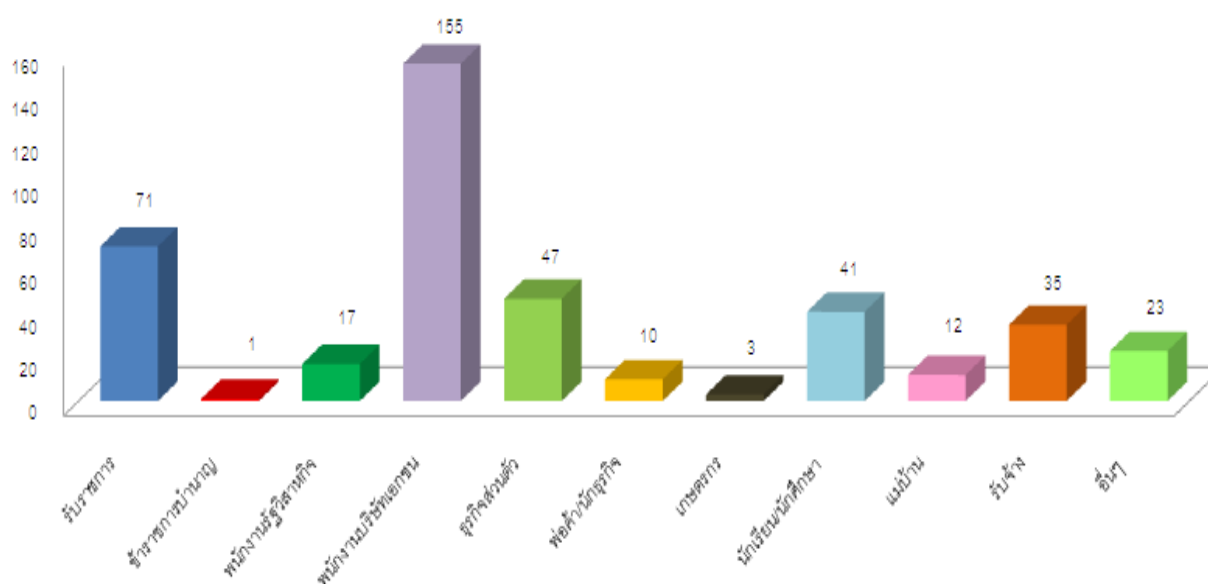
ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
4. ระดับการศึกษาสูงสุด		
ประถมศึกษา	6	1.446
มัธยมศึกษา	54	13.012
ประกาศนียบัตร	10	2.410
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	42	10.120
ปริญญาตรี	238	57.349
ปริญญาโท	64	15.422
อื่นๆ	1	0.241
รวม	121	100.00

ภาพประกอบ 29 แสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับระดับการศึกษา

ตาราง 5 รายละเอียดข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวที่
เกาะช้าง จำแนกตามอาชีพ

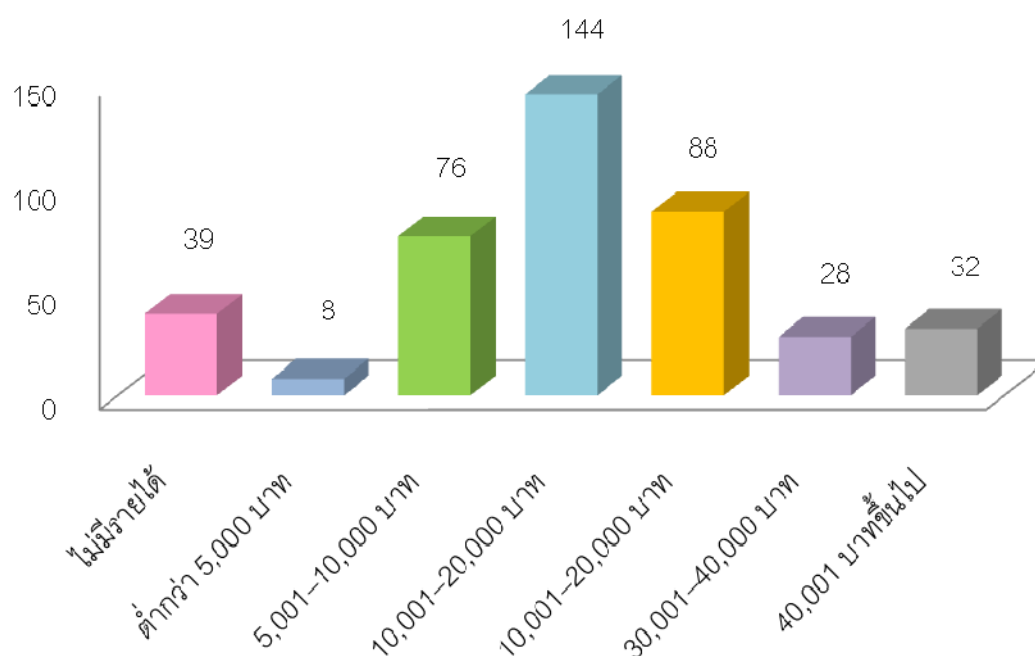
ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
5. อาชีพ		
รับราชการ	71	17.108
ข้าราชการบำนาญ	1	0.241
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	17	4.096
พนักงานบริษัทเอกชน	155	37.349
ธุรกิจส่วนตัว	47	11.325
พ่อค้า/นักธุรกิจ	10	2.410
เกษตรกร	3	0.723
นักเรียน/นักศึกษา	41	9.880
แม่บ้าน	12	2.892
รับจ้าง	35	8.434
อื่นๆ	23	5.542
รวม	415	100.00

ภาพประกอบ 30 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับอาชีพ

ตาราง 6 รายละเอียดข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่คือนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวที่
เกาะช้าง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
6. รายได้ต่อเดือน		
ไม่มีรายได้	39	9.398
ต่ำกว่า 5,000 บาท	8	1.928
5,001 – 10,000 บาท	76	18.313
10,001 – 20,000 บาท	144	34.699
20,001 – 30,000 บาท	88	21.205
30,001 – 40,000 บาท	28	6.747
40,001 บาทขึ้นไป	32	7.711
รวม	415	100.00

ภาพประกอบ 31 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับรายได้

4.2 ลักษณะการเดินทาง และวัตถุประสงค์ของการเดินทาง และพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง

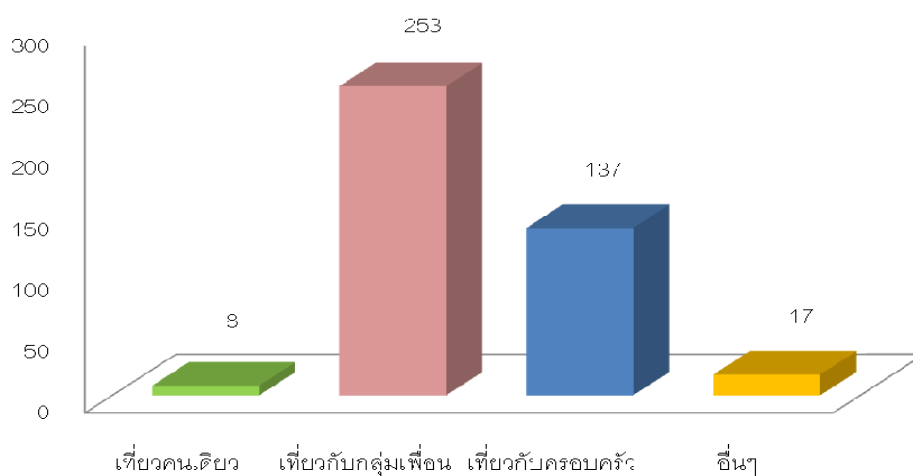
ตาราง 7 แสดงความถี่ของการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	จำนวนการเลือก					อันดับ
	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3	อันดับ 4	อันดับ 5	
ชายทะเล หมู่เกาะต่าง ๆ	217	76	53	30	39	1
น้ำตก	55	130	114	53	63	2
ภูเขา และ ดอยต่าง ๆ	41	82	122	71	99	3
อุทยานแห่งชาติทางบก	36	60	67	125	127	5
อุทยานแห่งชาติทางทะเล	63	72	59	133	88	4

จากตาราง 7 แสดงการจัดลำดับความถี่ของการเดินทางไปท่องเที่ยว โดยจัดลำดับจากประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวที่เกาะช้างเคยไปเที่ยว พบว่า **อันดับ 1** คือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทชายทะเล หมู่เกาะต่าง ๆ **อันดับ 2** คือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก **อันดับ 3** คือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทภูเขาและดอยต่างๆ **อันดับ 4** คือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทอุทยานแห่งชาติทางทะเล และสุดท้าย **อันดับ 5** คือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทอุทยานแห่งชาติทางบก

ตาราง 8 แสดงลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้างกับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวที่เกาะช้าง จำแนกตามลักษณะการเดินทาง

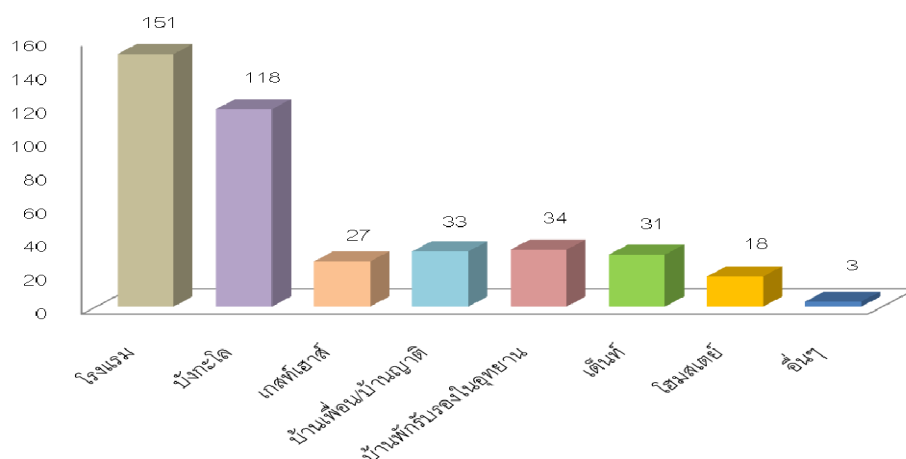
ลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ลักษณะการท่องเที่ยว		
เที่ยวคนเดียว	8	1.928
เที่ยวกับกลุ่มเพื่อน	253	60.964
เที่ยวกับครอบครัว	137	33.012
อื่น ๆ	17	4.096
รวม	415	100.000

ภาพประกอบ 32 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะการท่องเที่ยว

ตาราง 9 แสดงลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้างกับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเที่ยวที่เกาะช้าง จำแนกตามประเภทที่พัก

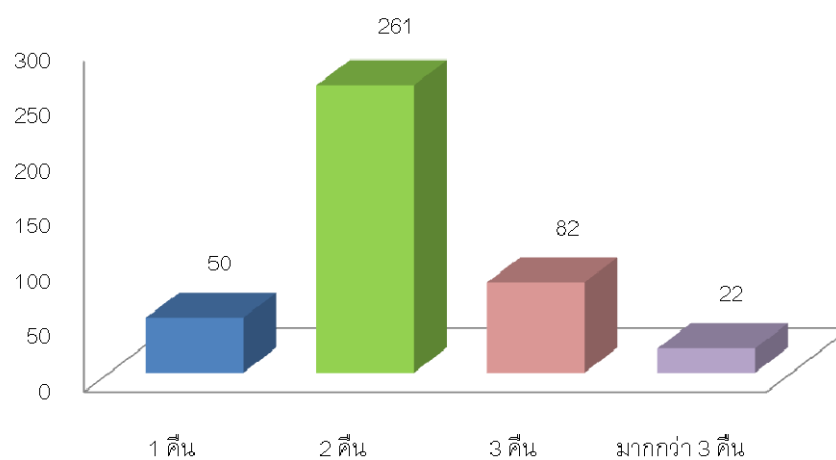
ลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประเภทที่พักในการท่องเที่ยว		
โรงแรม	151	36.386
บังกะโล	118	28.434
เกสท์เฮาส์	27	6.506
บ้านเพื่อน/บ้านญาติ	33	7.952
บ้านพักรับรองในอุทยาน	34	8.193
เต็นท์	31	7.470
โฮมสเตย์	18	4.337
อื่นๆ	3	0.723
รวม	415	100.000

ภาพประกอบ 33 แผนภูมิแสดงข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ที่นักท่องเที่ยวมาพัก

ตาราง 10 แสดงลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้างกับนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวที่เกาะช้าง จำแนกตามจำนวนการค้างคืน

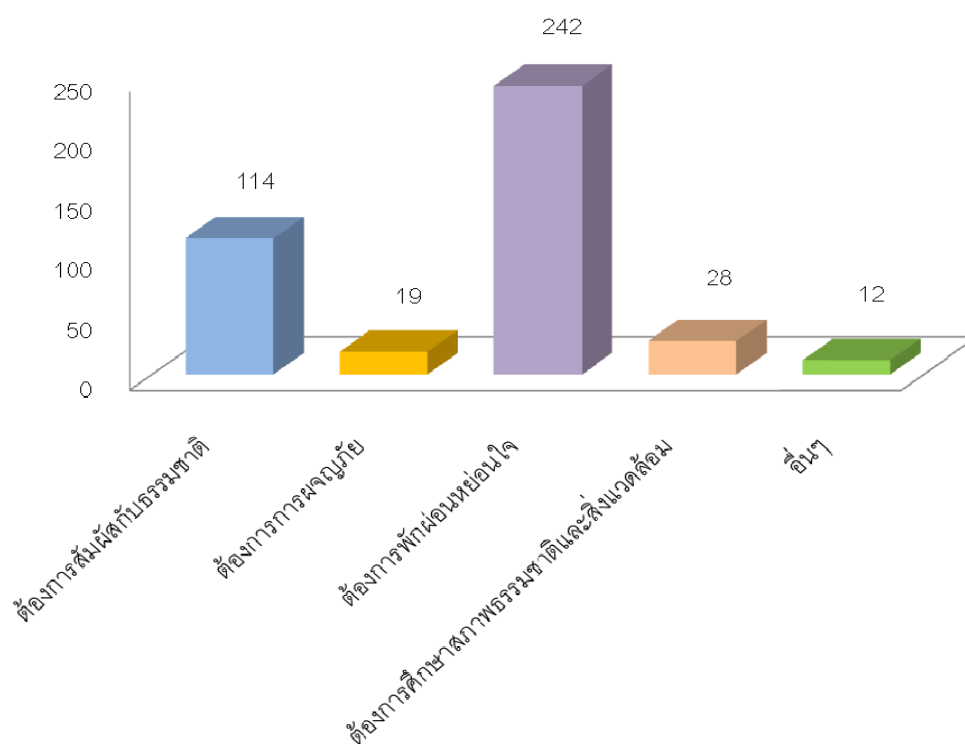
ลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนค้างคืน		
1 คืน	50	12.048
2 คืน	261	62.892
3 คืน	82	19.759
มากกว่า 3 คืน	22	5.301
รวม	415	100.000

ภาพประกอบ 34 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนคืนที่เข้าพัก

ตาราง 11 แสดงวัตถุประสงค์การเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้างกับนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวที่เกาะช้าง

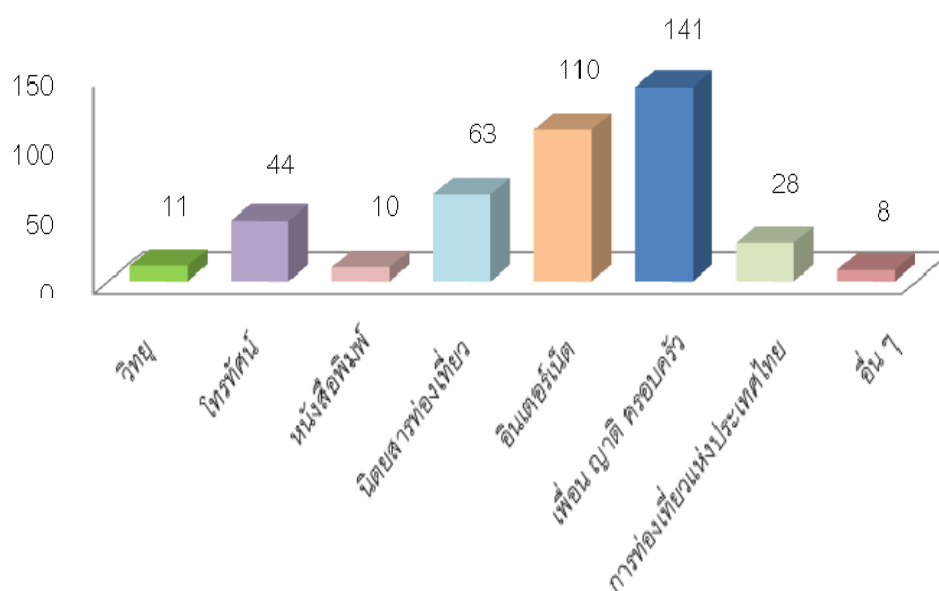
วัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต้องการสัมผัสกับธรรมชาติ	114	27.470
ต้องการการผจญภัย	19	4.578
ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ	242	58.313
ต้องการศึกษาสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	28	6.747
อื่นๆ	12	2.892
รวม	415	100.000

ภาพประกอบ 35 แผนภูมิแสดงข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการเดินทาง

ตาราง 12 แสดงสื่อและแหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้างของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวที่เกาะช้าง

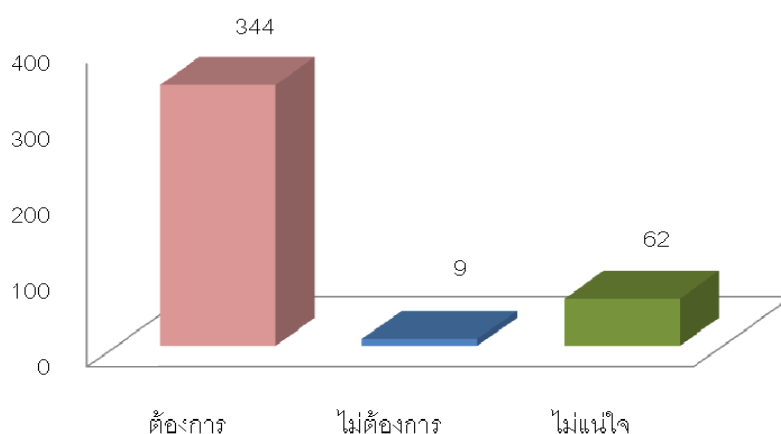
วัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สื่อ/แหล่งข้อมูลการท่องเที่ยว		
วิทยุ	11	2.651
โทรทัศน์	44	10.602
หนังสือพิมพ์	10	2.410
นิตยสารท่องเที่ยว	63	15.181
อินเทอร์เน็ต	110	26.506
เพื่อน ญาติ ครอบครัว	141	33.976
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	28	6.747
อื่น ๆ	8	1.928
รวม	415	100.000

ภาพประกอบ 36 แผนภูมิแสดงข้อมูลของการท่องเที่ยว

ตาราง 13 แสดงความประทับใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้างของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวที่เกาะช้าง โดยจำแนกตามความต้องการในการกลับมาเกาะช้างในภายหลัง

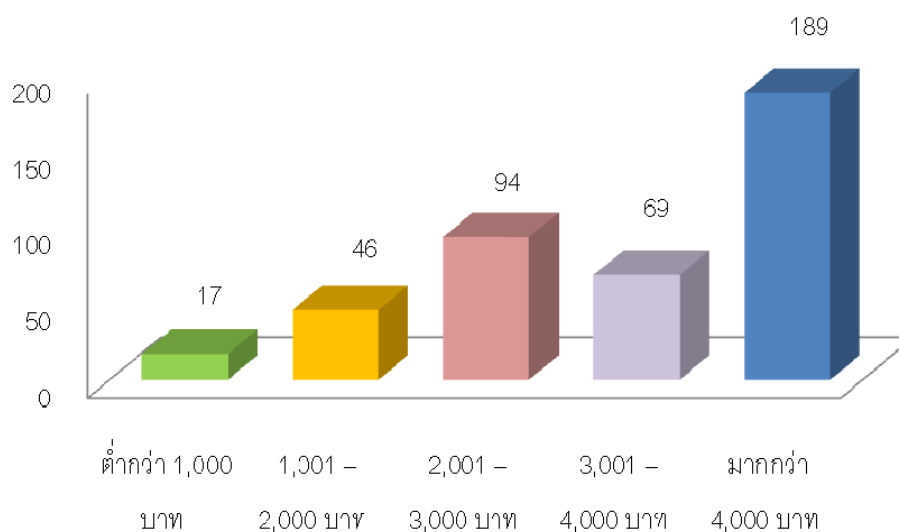
ความประทับใจของการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความต้องการกลับมาเที่ยว		
ต้องการ	344	82.892
ไม่ต้องการ	9	2.169
ไม่แน่ใจ	62	14.940
รวม	415	100.000

ภาพประกอบ 37 แผนภูมิแสดงข้อมูลเกี่ยวกับการความประทับใจของการเดินทาง

ตาราง 14 แสดงจำนวนค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้างของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวที่เกาะช้าง

ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,000 บาท	17	4.096
1,001 – 2,000 บาท	46	11.084
2,001 – 3,000 บาท	94	22.651
3,001 – 4,000 บาท	69	16.627
มากกว่า 4,000 บาท	189	45.542
รวม	415	100.000

ภาพประกอบ 38 แผนภูมิแสดงข้อมูลค่าใช้จ่ายในการมาเที่ยวที่เกาะช้าง

การวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รายละเอียดดังตาราง 15 แล้วนำค่าเฉลี่ยมาเทียบเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้

1.00 – 1.80	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด
1.81 – 2.60	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
2.61 – 3.40	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
3.41 – 4.20	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
4.21 – 5.00	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด

ตาราง 15 ผลการวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

พฤติกรรม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. เมื่อท่านไปยังแหล่งท่องเที่ยว ท่านจะไม่เก็บสิ่งของที่อยู่ในธรรมชาติไว้เป็นที่ระลึก	4.250	1.255	มากที่สุด
2. เมื่อมีคนท้องถิ่นนำของจากธรรมชาติ หรือของป่ามาจำหน่าย ท่านจะไม่ซื้อกลับ	3.949	1.271	มาก

ตารางที่ 15 (ต่อ)

พฤติกรรม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
3. เมื่อท่านเห็นขยะในแหล่งท่องเที่ยว ท่านมักจะเก็บและนำไปทิ้งอยู่เสมอ	3.794	0.973	มาก
4. ท่านมักจะปฏิบัติตามกฎระเบียบของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด	4.272	0.789	มากที่สุด
5. หากท่านพบเห็นผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎของแหล่งท่องเที่ยว ท่านมักจะเข้าไปห้ามและอธิบายผลเสียที่จะเกิดขึ้น	3.024	1.037	ปานกลาง
6. ท่านมักจะขอศึกษารายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวโดยการอ่านจากป้ายข้อมูล แหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ อย่างละเอียด	4.002	0.762	มาก
7. การเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศของท่านในแต่ละครั้ง ท่านจะคำนึงถึงผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ	3.971	0.815	มาก
8. ท่านมักจะเลือกสถานที่พักในอุทยานหรือสถานที่พักเชิงนิเวศมากกว่าโรงแรมหรือรีสอร์ท	3.419	1.046	มาก
9. ท่านมักจะเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว	3.320	0.964	ปานกลาง
10. หลังจากท่านเดินทางกลับจากการท่องเที่ยว ท่านจะนำความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ มาเล่าให้เพื่อนฟังอยู่เสมอ	3.780	0.883	มาก
11. ท่านจะเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการศึกษาธรรมชาติมากกว่าความเพลิดเพลิน	3.326	0.940	ปานกลาง
12. ท่านจะเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยไม่คำนึงถึงว่าสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีชื่อเสียงหรือที่นิยมติดอันดับหรือไม่	3.743	0.913	มาก
รวม	3.713	0.565	มาก

จากตาราง 15 พบว่า นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเกาะช้าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” คือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.713

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับ “มากที่สุด” โดยสามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ การที่นักท่องเที่ยวมักจะปฏิบัติตามกฎระเบียบของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด และเมื่อไปยังแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะไม่เก็บสิ่งของที่อยู่ในธรรมชาติไว้เป็นที่ระลึกโดยมีค่าเฉลี่ย 4.272 และ 4.250 ตามลำดับ

พฤติกรรมการท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับ “มาก” ได้แก่ การที่นักท่องเที่ยวมักจะขอศึกษารายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวโดยการอ่านจากป้ายข้อมูล แหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ อย่างละเอียด มีค่าเฉลี่ย การคำนึงถึงผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว ในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละครั้ง การไม่ซื้อสินค้า เมื่อมีคนท้องถิ่นนำของจากธรรมชาติ หรือของปามาจำหน่าย เมื่อเห็นขยะในแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมักจะเก็บและนำไปทิ้งอยู่เสมอ หลังจากเดินทางกลับจากการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะนำความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ มาเล่าให้เพื่อนฟังอยู่เสมอ นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว เชิงนิเวศโดยไม่คำนึงถึงว่าสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีชื่อเสียงหรือที่นิยมติดอันดับหรือไม่ และสุดท้ายนักท่องเที่ยวมักจะพักในอุทยานหรือสถานที่พักเชิงนิเวศมากกว่าโรงแรมหรือรีสอร์ท โดยมีค่าเฉลี่ย 4.002 3.971 3.949 3.794 3.780 3.743 และ 3.419 ตามลำดับ

พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อยู่ในระดับ “ปานกลาง” คือ การที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการศึกษาธรรมชาติมากกว่าความเพลิดเพลิน การที่นักท่องเที่ยวมักจะเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว และสุดท้ายการที่นักท่องเที่ยวพบเห็นผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎของแหล่งท่องเที่ยว มักจะเข้าไปห้ามและอธิบายผลเสียที่จะเกิดขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ย 3.326 3.320 และ 3.024 ตามลำดับ

4.3 การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นจากการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวในเกาะช้าง

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อทรัพยากรท่องเที่ยว รายละเอียดดังตาราง 16 แล้วนำค่าเฉลี่ยมาเทียบเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้

1.00 – 1.80	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด
1.81 – 2.60	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
2.61 – 3.40	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
3.41 – 4.20	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
4.21 – 5.00	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด

ตาราง 16 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อทรัพยากรท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ

ทรัพยากรการท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
ด้านสถานที่ท่องเที่ยวดึงดูดใจนักท่องเที่ยว			
1. ชายหาด ได้แก่ หาดคลองพร้าว หาดทรายขาว หาดไก่อแบ้ หาดทำนน้ำ	4.278	0.754	มากที่สุด
2. น้ำตก ได้แก่ น้ำตกธารมะยม น้ำตกคลองพลู น้ำตกคลองนนทรี น้ำตกศิรีเพชร น้ำตกคลองหนึ่ง	3.793	0.808	มาก
3. ป่าไม้ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเกาะช้าง	3.639	0.865	มาก
รวม	3.865	0.691	มาก
ด้านคุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์สำหรับการท่องเที่ยว			
1. อนุสรณ์สถานยุทธนาวีเกาะช้าง	3.872	0.892	มาก
2. รอยจารึกอักษรย่อและศักราช บนแผ่นหินของรัชกาลที่ 4, รัชกาลที่ 5 บนน้ำตกธารมะยมและน้ำตกคลองนนทรี	3.951	0.920	มาก
3. วิถีชีวิต ได้แก่ หมู่บ้านชาวประมงบางเบ้า หมู่บ้านสลักเพชร-โรงถ่าน	3.861	0.878	มาก
รวม	3.863	0.811	มาก
ด้านงานเทศกาลและงานประเพณี			
1. เทศกาลสงกรานต์	3.662	0.981	มาก
2. เทศกาลปีใหม่	3.774	0.979	มาก
3. งานวีรกรรมทหารเรือไทยในยุทธนาวีที่เกาะช้าง	3.576	1.013	มาก
รวม	3.659	0.829	มาก
ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว			
1. การดำน้ำดูปะการัง	4.305	0.784	มากที่สุด
2. การเดินป่าศึกษาเส้นทางธรรมชาติ	3.714	0.829	มาก
3. การขี่จักรยาน หรือมอเตอร์รอบเกาะ	3.623	0.919	มาก
4. การพายเรือคายัค แคนู	3.752	0.959	มาก
รวม	3.837	0.624	มาก

ตาราง 16 (ต่อ)

ทรัพยากรการท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
ด้านบริการ			
1. สถานที่พักที่คงรักษาความธรรมชาติ	4.085	0.906	มาก
2. การคมนาคมขนส่งที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม	3.883	0.881	มาก
3. อาหารที่นำมาจำหน่ายจะต้องไม่นำมาจากป่า หรือเป็น ทรัพยากรธรรมชาติที่หายาก	4.056	0.981	มาก
4. มีศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่ นักท่องเที่ยว	3.939	0.856	มาก
5. โรงพยาบาลหรืออนามัย	3.788	0.934	มาก
6. ร้านสะดวกซื้อที่ไม่บดบังทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว	3.806	1.007	มาก
รวม	3.914	0.737	มาก
ภาพรวม 5 ด้าน	3.802	0.594	มาก

จากตาราง 16 พบว่า นักท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นต่อทรัพยากร การท่องเที่ยวในเกาะช้าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” คือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.802 หากพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ด้านคุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์สำหรับการท่องเที่ยว ด้านงานเทศกาลและงานประเพณี ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านบริการ พบว่า นักท่องเที่ยวและประชาชนมีความคิดเห็นต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวใน เกาะช้างอยู่ในระดับ “มาก” ทุกด้าน โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านบริการ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีค่าด้านสถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ด้านคุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์สำหรับการท่องเที่ยว และ ด้านงานเทศกาลและงานประเพณี โดยมีค่าเฉลี่ย 3.914 3.837 3.865 3.863 และ 3.659 ตามลำดับ

หากพิจารณาเฉพาะด้านสถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว พบว่าในภาพรวม อยู่ในระดับ “มาก” โดยหากแยกเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานที่ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับ “มากที่สุด” คือ ชายหาดของเกาะช้าง ได้แก่ หาดคลองพร้าว หาดทรายขาว หาดไก่อแบ้ หาดท่าแร่ ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับ “มาก” คือ น้ำตก ได้แก่ น้ำตกธารมะยม น้ำตกคลองพลู น้ำตกคลองนนทรีย์ น้ำตกศรีเพชร น้ำตกคลองหนึ่ง และ ป่าไม้ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเกาะช้าง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.278 3.793 และ 3.639 ตามลำดับ

ด้านคุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์สำหรับการท่องเที่ยว พบว่าในภาพรวม อยู่ในระดับ “มาก” โดยหากแยกเป็นรายข้อ พบว่า นักท่องเที่ยวและประชาชนมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์สำหรับการท่องเที่ยวอยู่ในระดับ “มาก” ทุกข้อ โดยนักท่องเที่ยวและประชาชนเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของรอยจารึกอักษรย่อและศักราช บนแผ่นหินของรัชกาลที่ 4, รัชกาลที่ 5 บนน้ำตกธารมะยมและน้ำตกคลองนนทรี อนุสรณ์สถานยุทธนาวีเกาะช้าง และวิถีชีวิต ได้แก่ หมู่บ้านชาวประมงบางเบ้าหมู่บ้านสลักเพชร-โรงถ่าน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.951 3.872 และ 3.861 ตามลำดับ

ด้านงานเทศกาลและงานประเพณี พบว่าในภาพรวม อยู่ในระดับ “มาก” โดยหากแยกเป็นรายข้อ พบว่า นักท่องเที่ยวและประชาชนมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับงานเทศกาลและงานประเพณีอยู่ในระดับ “มาก” ทุกข้อ โดยนักท่องเที่ยวชอบที่จะมาท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ และงานวีรกรรมทหารเรือไทยในยุทธนาวีที่เกาะช้าง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.774 3.662 และ 3.576 ตามลำดับ

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่าในภาพรวม อยู่ในระดับ “มาก” โดยหากแยกเป็นรายข้อ พบว่า กิจกรรมที่อยู่ในระดับ “มากที่สุด” คือ กิจกรรมดำน้ำดูปะการัง กิจกรรมที่อยู่ในระดับ “มาก” คือ กิจกรรมพายเรือคายัค แคนู การเดินป่าศึกษาเส้นทางธรรมชาติ กิจกรรมขี่จักรยาน หรือมอเตอร์ไซด์รอบเกาะ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.305 3.752 3.714 และ 3.623 ตามลำดับ

สุดท้ายเมื่อพิจารณาเฉพาะด้านบริการ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” โดยหากแยกเป็นรายข้อ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริการในพื้นที่เกาะช้าง อยู่ในระดับ “มาก” ทุกข้อ โดยบริการด้านสถานที่พักที่คงรักษาความธรรมชาติ บริการอาหารที่นำมาจำหน่าย (ไม่นำมาจากป่า หรือเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่หายาก) ศูนย์บริการข้อมูล การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยว บริการคมนาคมขนส่งที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม บริการร้านสะดวกซื้อที่ไม่บดบังทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว และบริการโรงพยาบาลหรืออนามัย โดยมีค่าเฉลี่ย 4.085 4.056 3.939 3.883 3.806 และ 3.788 ตามลำดับ

4.4 การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง

การวิเคราะห์ระดับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง รายละเอียดดังตาราง 17

ตาราง 17 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง ในด้านศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการพัฒนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและโดยภาพรวม

จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
ด้านศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ			
1. เป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับสองของประเทศทำให้นักท่องเที่ยวได้มาก	4.136	0.718	มาก
2. มีสถานที่พักที่หลากหลายในภูมิทัศน์ที่สวยงาม	4.125	0.669	มาก
3. มีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม เช่น ชายหาด ปะการัง และน้ำตก หลายแห่ง จนได้รับชื่อเสียงว่าเป็น “อัมมานแห่งภาคตะวันออก”	4.191	0.710	มาก
4. มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าธรรมชาติ	4.067	0.766	มาก
5. การให้คนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดการ ท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว	3.917	0.793	มาก
6. การเก็บรักษาพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติจากการบุกรุกทำลาย	3.813	0.887	มาก
7. การจัดการสิ่งแวดล้อม ความสะดวกของห้องน้ำและการกำจัดขยะ	3.639	0.967	มาก
8. ความยุติธรรมของราคาที่พัก	3.427	0.924	มาก
9. มีศูนย์บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว	3.617	0.849	มาก
10. ความรู้ในการอนุรักษ์และการรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวของ คนในชุมชน	3.645	0.935	มาก
รวม	3.833	0.598	มาก

ตาราง 17 (ต่อ)

จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
ด้านโอกาสในการพัฒนา			
1. คนไทยมีแนวโน้มที่จะท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ทำให้เกาะช้างมีโอกาสเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ	4.092	0.725	มาก
2. มีมาตรการควบคุมดูแลอุทยานแห่งชาติของประเทศไทยโดยภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	3.910	0.809	มาก
3. มีความสะดวกของเส้นทางในการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวในเกาะ	3.939	0.799	มาก
4. คนไทยได้รับความรู้และความเข้าใจในการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวไทย	3.724	0.906	มาก
5. เศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้นักท่องเที่ยวลดน้อยลง	3.932	0.911	มาก
6. มีจำนวนสถานที่พักที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดย ขาดการควบคุมดูแลและไม่เป็นระเบียบ	1.932	0.823	น้อย
7. เกิดการขัดแย้งในการเมืองของคนในประเทศ	2.146	1.024	น้อย
8. มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างทั่วแพร่หลาย	3.811	0.873	มาก
รวม	3.422	0.414	มาก
ภาพรวม 2 ด้าน	3.633	0.512	มาก

จากตาราง 17 พบว่าโดยภาพรวมนักท่องเที่ยวเห็นว่าเกาะช้างมีโอกาสและจุดแข็งในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.633 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่านักท่องเที่ยวเห็นว่าเกาะช้างมีศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.833 และเกาะช้างมีโอกาสในการพัฒนาโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.422

ในด้านศักยภาพนักท่องเที่ยวมีความเห็นว่าเกาะช้างมีศักยภาพในด้านการมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสวยงาม มากกว่าด้านอื่น ๆ และในเรื่องที่มีศักยภาพน้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือ ความยุติธรรมของราคาที่พัก

ในด้านโอกาสในการพัฒนานักท่องเที่ยวมีความเห็นว่าเกาะช้างมีโอกาสนในเรื่องคนไทยมีแนวโน้มที่จะท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ทำให้เกาะช้างมีโอกาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และในเรื่องที่มีโอกาสในการพัฒนาน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ คือ มีจำนวนสถานที่พักที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยขาดการควบคุมดูแลและไม่เป็นระเบียบ

4.5 การวิเคราะห์ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การวิเคราะห์ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รายละเอียดดังตาราง 18 มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ตอบถูกได้	เท่ากับ	1 คะแนน
ตอบผิดได้	เท่ากับ	0 คะแนน
ผลคะแนน มีรายละเอียด ดังนี้		
คะแนนเต็มรายชื่อ	เท่ากับ	1 คะแนน
คะแนนเต็มทั้งฉบับ	เท่ากับ	9 คะแนน

ตาราง 18 ผลการวิเคราะห์ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	การตอบ		คะแนนที่ได้
	ถูก	ผิด	
1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยลดการทำลายสิ่งแวดล้อม	359	56	0.87
2. ควรสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้มากเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยไม่ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม	61	354	0.85
3. นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรมีการเตรียมตัวก่อนการเดินทาง และศึกษาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	401	14	0.97
4. การอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวเป็นหน้าที่ของคนในชุมชนเท่านั้น	63	352	0.85
5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีส่วนช่วยกระจายรายได้ให้คนในท้องถิ่น	392	23	0.94

ตาราง 18 (ต่อ)

ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิง นิเวศ	การตอบ		คะแนน ที่ได้
	ถูก	ผิด	
6. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนักท่องเที่ยวจะ ได้รับความเพลิดเพลินแล้ว ยังได้รับความรู้ใน การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวด้วย	411	4	0.99
7. การศึกษาเส้นทางธรรมชาติ และ ดูนก ถือเป็น กิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	407	8	0.98
8. นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดีต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด	409	6	0.99
9. นักท่องเที่ยวถือเป็นบุคคลหนึ่งที่มีส่วนต่อการ รักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว	412	3	0.99
คะแนนรวม		9	8.43

จากตาราง 18 เป็นการวิเคราะห์ความรู้ ความเข้าใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับ 8.43 คะแนน จากคะแนนเต็ม 9 คะแนน เมื่อพิจารณาคะแนนความรู้ ความเข้าใจเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับคะแนนจากมากไปน้อย พบว่า นักท่องเที่ยวและประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยได้รับความรู้ในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวแต่ละครั้งในระดับ 0.99 คะแนน ได้ความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด ในระดับ 0.99 คะแนน และมีความรู้ ความเข้าใจว่านักท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวในระดับ 0.99 คะแนน โดยมีเท่ากันทุกข้อ รองลงมาคือทราบว่าการท่องเที่ยวแบบศึกษาเส้นทางธรรมชาติ และดูนกเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้คะแนนในระดับ 0.98 คะแนน การที่นักท่องเที่ยวและประชาชนทราบว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีการเตรียมตัว และศึกษาข้อมูลก่อนการเดินทางท่องเที่ยว ในระดับ 0.97 คะแนน การที่นักท่องเที่ยวและประชาชนทราบว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยกระจายรายได้ให้คนในท้องถิ่น ในระดับ 0.94 คะแนน การที่นักท่องเที่ยวและประชาชนรู้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยลดการทำลายสิ่งแวดล้อม ในระดับ 0.87 คะแนน และสุดท้ายการที่นักท่องเที่ยวทราบว่าไม่ควรสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้มาก เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

โดยไม่ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม และการอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวไม่ได้เป็นหน้าที่ของคนในชุมชน เท่านั้น ได้ ในระดับ 0.85 คะแนน เท่ากัน ตามลำดับ

4.6 การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจในการมาท่องเที่ยวในเกาะช้าง

การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจในการมาท่องเที่ยวในเกาะช้าง รายละเอียดดังตาราง 19

ตาราง 19 ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจเกี่ยวกับการมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง

ความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. สภาพภูมิทัศน์และทัศนียภาพ	4.288	0.660	มากที่สุด
2. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยว	4.107	0.684	มาก
3. ความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยว	4.007	0.785	มาก
4. อธิยาศัยไมตรีของคนในชุมชนท้องถิ่น	3.873	0.815	มาก
5. กิจกรรมการท่องเที่ยว	3.848	0.774	มาก
6. การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว	3.771	0.801	มาก
7. ความสะอาดของเกาะช้าง	3.515	0.972	มาก
8. ความสวยงามของหาดทราย	3.988	0.841	มาก
ภาพรวม	3.921	0.587	มาก

จากตาราง 19 พบว่า นักท่องเที่ยวมีระดับความพึงพอใจเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” คือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.921 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ “มากที่สุด” คือ สภาพภูมิทัศน์และทัศนียภาพ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับ “มาก” สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยว ความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยว ความสวยงามของหาดทราย อธิยาศัยไมตรีของคนในชุมชนท้องถิ่น กิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว และสุดท้ายความสะอาดของเกาะช้าง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.288 4.107 4.007 3.988 3.873 3.848 3.771 และ 3.515 ตามลำดับ

4.7 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านสาธารณูปโภค กิจกรรมการท่องเที่ยว การบริการ และความปลอดภัยในเกาะช้าง

ตาราง 20 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านสาธารณูปโภค กิจกรรมการท่องเที่ยว การบริการ และความปลอดภัยที่ทันต่อการในอนาคต

ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
ดูแลเรื่องความสะดวกสบายของเกาะ และเพิ่มจุดวางถังขยะเพิ่มขึ้น	20
ควบคุมราคาสินค้า อาหารและบริการของระบบขนส่งและที่พักให้มีความเหมาะสมและยุติธรรม	13
แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ไม่ควรมีร้านสะดวกซื้อมากมาย และสถานบริการยามค่ำคืน เพราะจะทำให้บดบังทัศนียภาพที่สวยงาม และทำลายบรรยากาศที่ดี	11
เพิ่มระบบขนส่งบนเกาะและเรือข้ามเกาะให้มีความสะดวก และปลอดภัย	10
ปรับปรุง ดูแล และซ่อมแซมเส้นทางคมนาคมบนเกาะช้างให้มีความปลอดภัย	9
เพิ่มไฟฟ้าตามชายหาด ถนน และเส้นทางคมนาคมบนเกาะ	7
ให้ความรู้ ความเข้าใจในการรักษาสภาพแวดล้อมแก่ผู้นำชุมชน ประชาชน และผู้ประกอบการบนเกาะช้าง เช่น การอนุรักษ์ธรรมชาติ การกำจัดขยะมูลฝอย บำบัดน้ำเสีย การอนุรักษ์ปะการัง เป็นต้น	7
สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติบนเกาะช้างถูกทำลายจากการบุกรุกของนักท่องเที่ยว และสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ควรจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว	6
ควรมีหน่วยงานและมาตรการดูแลสภาพแวดล้อมของเกาะช้างอย่างจริงจัง	5
ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเชิงอนุรักษ์ เพราะจะทำให้เกิดการพัฒนาในระยะยาว และทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด	5
เพิ่มมาตรการดูแล / รักษาความปลอดภัย เช่น สถานีตำรวจ และตำรวจ	5
ควรเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ และหน่วยบริการนักท่องเที่ยว	4
ควรเพิ่มแผนที่ / ป้ายแสดงเส้นทางท่องเที่ยว และมีความชัดเจน	3
สรรหาและเพิ่มเติมกิจกรรมการท่องเที่ยวจากเดิม	3

ตาราง 20 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
ผู้ประกอบการทั้งบริการที่พัก และอาหารควรให้ความสำคัญกับคนไทยให้เหมือนกับคนต่างชาติ	3
เพิ่มช่องทาง และข่าวสารการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวของเกาะช้าง	2
เพิ่มระบบสาธารณสุข เช่น โรงพยาบาล หรือคลินิก	2
ขาดจิตสำนึกต่อท้องทะเล เพราะสภาพแวดล้อมของทะเลไม่สะอาด มีน้ำมันจากเรือรั่วลงสู่ทะเล	2
ควรเพิ่มประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์บนเกาะช้าง	1

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง โดยแยกตามลักษณะนักท่องเที่ยว รายละเอียดดังตาราง 21 - 26

ตาราง 21 แสดงพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง โดยจำแนกตามเพศ

เพศ	พฤติกรรมการท่องเที่ยว		ความหมาย
	$\bar{X}$	SD	
ชาย	3.696	0.568	มาก
หญิง	3.725	0.565	มาก

จากตาราง 21 พบว่า นักท่องเที่ยวเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากกว่าเพศชาย

ตาราง 22 แสดงพฤติกรรมการทำงานที่ยาวเชิงนิเวศในเกาะช้าง โดยจำแนกตามอายุ

อายุ	พฤติกรรมการทำงานที่ยาว		ความหมาย
	$\bar{X}$	SD	
15-24 ปี	3.635	0.499	มาก
25-34 ปี	3.735	0.583	มาก
35-44 ปี	3.728	0.603	มาก
45-54 ปี	3.789	0.463	มาก
55-64 ปี	3.452	0.525	มาก
65 ปีขึ้นไป	3.306	0.347	ปานกลาง

จากตาราง 22 พบว่า นักท่องเที่ยวในกลุ่มอายุ 45-54 ปี มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมการทำงานที่ยาวเชิงนิเวศมากกว่ากลุ่มอื่น และกลุ่ม 65 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดกว่ากลุ่มอื่น

ตาราง 23 แสดงพฤติกรรมการทำงานที่ยาวเชิงนิเวศในเกาะช้าง โดยจำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	พฤติกรรมการทำงานที่ยาว		ความหมาย
	$\bar{X}$	SD	
โสด	3.726	0.558	มาก
สมรส	3.720	0.582	มาก
หม้าย	3.450	0.192	มาก
หย่าร้าง	3.274	0.558	ปานกลาง

จากตาราง 23 พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีสถานภาพโสด มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมการทำงานที่ยาวเชิงนิเวศมากที่สุด และสถานภาพหย่าร้างมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตาราง 24 แสดงพฤติกรรมการทำงานที่เกี่ยวเนื่องเชิงนิเวศในเกาะช้าง โดยจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษาสูงสุด	พฤติกรรมการทำงานที่เกี่ยว		ความหมาย
	$\bar{X}$	SD	
ประถมศึกษา	3.819	0.746	มาก
มัธยมศึกษา	3.474	0.583	มาก
ประกาศนียบัตร	3.608	0.497	มาก
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	3.607	0.545	มาก
ปริญญาตรี	3.782	0.557	มาก
ปริญญาโท	3.720	0.531	มาก
อื่นๆ คือ MINI MBA	4.667	-	มากที่สุด

จากตาราง 24 พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีวุฒิการศึกษา MINI MBA มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมการทำงานที่เกี่ยวเนื่องมากที่สุด และวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ตาราง 25 แสดงพฤติกรรมการทำงานที่เกี่ยวเนื่องเชิงนิเวศในเกาะช้าง โดยจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	พฤติกรรมการทำงานที่เกี่ยว		ความหมาย
	$\bar{X}$	SD	
รับราชการ	3.816	0.536	มาก
ข้าราชการบำนาญ	3.667	-	มาก
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	3.686	0.814	มาก
พนักงานบริษัทเอกชน	3.755	0.559	มาก
ธุรกิจส่วนตัว	3.706	0.630	มาก
พ่อค้า/นักธุรกิจ	3.575	0.555	มาก
เกษตรกร	3.583	0.083	มาก
นักเรียน/นักศึกษา	3.557	0.475	มาก
แม่บ้าน	3.604	0.601	มาก
รับจ้าง	3.550	0.593	มาก
อื่นๆ	3.804	0.430	มาก

จากตาราง 25 พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพรับราชการ มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมการทำงานที่เกี่ยวเนื่องเชิงนิเวศมากที่สุด และอาชีพรับจ้างมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ตาราง 26 แสดงพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง โดยจำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้	พฤติกรรมการท่องเที่ยว		ความหมาย
	$\bar{X}$	SD	
ไม่มีรายได้	3.622	0.471	มาก
ต่ำกว่า 5,000 บาท	3.563	0.503	มาก
5,001 – 10,000 บาท	3.537	0.610	มาก
10,001 – 20,000 บาท	3.774	0.584	มาก
20,001 – 30,000 บาท	3.827	0.522	มาก
30,001 – 40,000 บาท	3.821	0.489	มาก
40,001 บาทขึ้นไป	3.594	0.569	มาก

จากตาราง 26 พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท มีค่าเฉลี่ยต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวมากกว่ากลุ่มอื่น และ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ 5,001 – 10,000 บาท มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในกลุ่ม

ตอนที่ 6 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากผลการศึกษาทั้งหมดได้แก่ แบบสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยว แบบสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวก แบบสัมภาษณ์คนในชุมชน และแบบสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทย ผู้วิจัยได้นำมาประมวลผลเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะช้างจังหวัดตราด ดังนี้

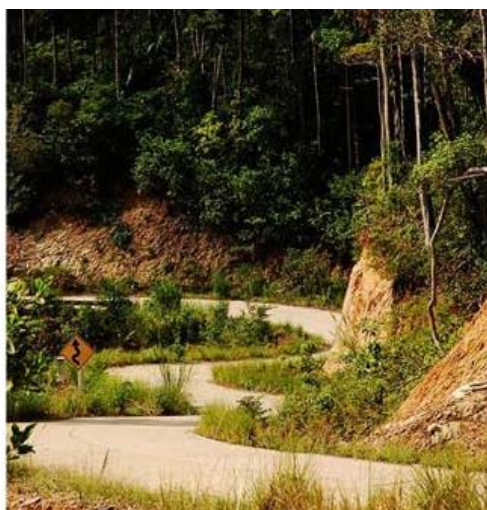
1. ด้านการพัฒนาพื้นที่

1.1 ควรมีการเพิ่มไฟฟ้าส่องสว่าง เนื่องจากบางจุดถนนของเกาะช้างมีทางคดโค้งและค่อนข้างเปลี่ยวจึงทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางลำบาก เช่นเส้นทางไปหาดโลนลี่หรือหาดท่าแร่ เส้นทางค่อนข้างชันและไม่มีไฟตามทางซึ่งอาจทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ นอกจากนี้ควรมีการตรวจตราเปลี่ยนหลอดไฟที่ขาดให้ใช้งานได้ตลอดเวลาโดยเฉพาะฤดูกาลท่องเที่ยว

ภาพประกอบที่ 39 ทางไปหาดทำน้ำไม่มีไฟส่องทางตอนกลางคืน
(ถ่ายเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2552)

1.2. ป้ายจราจรต่าง ๆ ควรมีการติดไฟหรือไฟเรืองแสงให้ชัดเจน โดยเฉพาะบริเวณ
ขึ้นเขาหรือเส้นทางที่คดโค้ง เนื่องจากเวลากลางคืนนักท่องเที่ยวไม่สามารถมองเห็นป้ายได้ และทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง

ภาพประกอบ 40 ทางไปหาดทำน้ำที่มีเส้นทางคดเคี้ยว ควรมีไฟส่องทาง
(ถ่ายเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2552)

1.3 ควรมีการควบคุมและดูแลการใช้พื้นที่ของคนในชุมชน เนื่องจาก ณ ปัจจุบันคนในชุมชนมีการบุกรุกพื้นที่เพื่อสร้างโรงแรมหรือรีสอร์ทโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เพราะฉะนั้นหน่วยงานภาครัฐควรมีการตรวจสอบและลงพื้นที่เพื่อไม่ให้คนในชุมชนนำพื้นที่สาธารณะมาเป็นของตนเองหรือลูก้าพื้นที่โดยผิดกฎหมาย

1.4 การดูแลและจัดการภูมิทัศน์หาดทรายของเกาะช้างจะดูไม่ค่อยสวยงามในช่วงฤดูฝน เพราะมีต้นไม้กรูกรังเป็นจำนวนมาก เมื่อเวลาที่มีฝนตกทำให้เศษไม้หรือกิ่งไม้ไหลลงทะเลและมารวมกันอยู่บริเวณหน้าชายหาด และหาดทราย ดังนั้นควรให้คนในชุมชนและผู้ประกอบกิจการที่พักที่อยู่บริเวณหน้าหาดช่วยกันดูแลและทำความสะอาดหน้าหาดของตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้หาดทรายมีความสะอาดและสวยงามอยู่ตลอด

1.5 มีการดูแลถนนหนทางและผิวจราจรให้อยู่ในสภาพดีตลอดเวลา ไม่ให้เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางและการจราจร ช่วยลดอุบัติเหตุ โดยเฉพาะก่อนและหลังฤดูกาลท่องเที่ยว

2. ด้านการพัฒนากิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้

2.1 ควรมีหน่วยงานเข้าไปให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวเนื่องจากปัจจุบันคนในชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่น้อย ทำให้คนในชุมชนยังขาดความรู้และความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

2.2 ควรมีการจัดนิทรรศการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้มาศึกษาหาความรู้

2.3 มีการเพิ่มจัดโปรแกรมทัวร์เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้น เช่นกิจกรรมการเดินป่า การศึกษาทรัพยากรป่าไม้ การปลูกป่า หรือมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวพักแบบธรรมชาติ เช่นการพักโฮมสเตย์ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ จะเป็นการสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจและสามารถดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ต่อไปได้

2.4 ควรมีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเฉพาะ เพื่อให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่ได้มาท่องเที่ยวในเกาะช้าง ซึ่งนอกจากนักท่องเที่ยวจะได้รับความสนุกสนานแล้ว นักท่องเที่ยวยังได้ความรู้ควบคู่จากการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางศูนย์บริการท่องเที่ยวได้กำหนด

2.5 ควรมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาครัฐ หรือเจ้าของกิจการ ควรมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้เพื่อที่จะนำไปพัฒนาให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลำดับต่อไป

2.6 มีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวกับผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เพราะผู้นำชุมชนถือว่าเป็นบุคคลหนึ่งที่มี

บทบาทต่อคนในชุมชน เพราะฉะนั้นเมื่อมีการอบรมความรู้ให้กับผู้นำในชุมชนแล้วก็ให้ผู้นำในชุมชนไปถ่ายทอดกับคนในชุมชนต่อไปเพื่อที่จะให้คนในชุมชนรับทราบและนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

2.7.สถานที่แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ควรมีการ**ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว**ก่อนที่จะเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบถึงระเบียบและข้อปฏิบัติต่าง ๆ ในการเข้าชมและนอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังสามารถสอบถามข้อมูลที่ยากทราบได้จากเจ้าหน้าที่ที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ ได้ทันที

3. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น

3.1 ให้คนในชุมชนเข้ามามี**ส่วนร่วม**ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อที่จะหาแนวทางแก้ไขได้ทันถ่วงที อาจมีการจัดกิจกรรมเป็นระยะ ๆ นอกฤดูกาลท่องเที่ยวเพื่อจะได้มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างทั่วถึง

3.2 จัดให้มีเจ้าหน้าที่**อาสาสมัครดูแล** รับผิดชอบงานต่าง ๆ ในแหล่งพื้นที่โดยเฉพาะเรื่องความปลอดภัย การตัดราคาเพื่อแย่งลูกค้า การโกงราคาเพื่อเอาเปรียบลูกค้า โดยใช้อาสาสมัครจากคนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญของมาตรฐานการบริหารธุรกิจ นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเองได้อาศัยอยู่

3.3 ควรส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นเป็น**ภาคีผู้ท้องถิ่น** โดยเฉพาะวัยเด็กและเยาวชนเพื่อที่จะได้มีการสืบสาน วัฒนธรรม ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกจากนี้ยังทำให้ภาคีผู้ท้องถิ่นได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3.4 องค์กรหรือ**ส่งเสริมกิจกรรม**ให้คนในชุมชนประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น โฮมสเตย์ โดยให้คนในชุมชนได้ถ่ายทอดประสบการณ์ รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวที่มาพัก เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์และเรียนรู้วิถีชีวิต ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวได้ทั้งความประทับใจและความรู้

4. การจัดการด้านการท่องเที่ยว

4.1 หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการ**ประชาสัมพันธ์**การท่องเที่ยว เพราะโดยส่วนใหญ่การประชาสัมพันธ์ในเกาะช้างจะมีการประชาสัมพันธ์โดยโรงแรมและรีสอร์ทเท่านั้น

4.2 ควรมี**ศูนย์บริการ**นักท่องเที่ยวของภาครัฐกระจายตามจุดบริเวณรอบ ๆ เกาะ เพราะในปัจจุบัน ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของภาครัฐมีเพียงแห่งเดียวในเกาะช้าง จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความสะดวกในการติดต่อหรือสอบถามข้อมูล ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวก็จะใช้ศูนย์บริการท่องเที่ยวที่เป็นเอกชน ซึ่งในบางครั้งนักท่องเที่ยวอาจไม่ได้รับความเป็นธรรมในการใช้บริการ

4.3 ควรมีหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมาดูแลและให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เพราะในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง เช่น น้ำตกคลองนันทรี หรือน้ำตกศรีเพชร ไม่มีผู้คอยดูแลหรือให้คำแนะนำเหมือนกับน้ำตกธารมะยมและน้ำตกคลองพลู ดังนั้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายจากการท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องเตรียมบุคลากรคอยดูแลเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและได้รับความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว

4.4 **บริการรถสาธารณะด้วยราคามาตรฐาน** จำนวนรถโดยสารสาธารณะบนเกาะนั้นเป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่นั้นการบริการบางช่วงเวลานักท่องเที่ยวต้องรอเป็นเวลา อย่างเช่นนักท่องเที่ยวจะเดินทางไปที่ทำเรื่องจะมีรถบริการสาธารณะประมาณทุก ๆ ชั่วโมง ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวต้องรอเป็นเวลานาน ซึ่งหากนักท่องเที่ยวไม่สะดวกที่จะรอรถสาธารณะก็ต้องใช้บริการแบบเหมาซึ่งราคาก็จะแตกต่างกับรถสาธารณะอย่างมากทำให้นักท่องเที่ยวไม่พอใจ ควรมีการประชุมตกลงราคาเหมาที่เป็นกลาง

ในช่วงเทศกาล หรือฤดูกาลท่องเที่ยว การจราจรค่อนข้างคับคั่ง และปริมาณรถไม่เพียงพอ ดังนั้นอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มจุดจอดรถ รวมทั้งปริมาณรถให้สัมพันธ์กับจำนวนนักท่องเที่ยว นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการออกมาตรวจสอบในเรื่องค่าบริการ โดยมีการควบคุมมาตรฐานด้านราคา เพราะในบางครั้งผู้ประกอบการอาจมีการเปลี่ยนแปลงราคาขึ้นในช่วงเทศกาล หรือในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเป็นจำนวนมากทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความเป็นธรรม

4.5 ควรมีการประกาศหรือออกกฎระเบียบในการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด เพราะในบางครั้งนักท่องเที่ยวอาจฝ่าฝืนกฎระเบียบ นอกจากนี้ควรมีการกำหนดบทลงโทษอย่างชัดเจนเพื่อที่จะให้นักท่องเที่ยวไม่ฝ่าฝืนกฎ บนเกาะช้างบางแหล่งท่องเที่ยวได้มีการออกกฎระเบียบแล้วเช่นในบริเวณน้ำตกคลองพลูจะมีป้ายแจ้งกฎระเบียบรวมทั้งบทลงโทษหากนักท่องเที่ยวฝ่าฝืนซึ่งถือว่าเป็นแบบอย่างที่ดี หากแหล่งท่องเที่ยวในเกาะช้างปฏิบัติเหมือนกันทุกแหล่งท่องเที่ยวก็จะทำให้สถานที่ท่องเที่ยวน่าเที่ยวและไม่ถูกทำลาย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะช้าง จังหวัดตราด สรุปผลได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อสำรวจทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในเกาะช้าง จังหวัดตราด
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวและชุมชนที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความสำคัญของการวิจัย

1. ข้อมูลจากผลการศึกษาคือจะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเกาะช้าง เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ไปสู่ตลาดคุณภาพ และการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างชัดเจนและเป็นระบบ

2. ทราบถึงแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม รวมทั้งทราบถึงปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยว

3. ผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง และเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงหรือมีปัญหาในการพัฒนาการท่องเที่ยวเช่นเดียวกับเกาะช้าง

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เกาะช้าง จังหวัดตราด

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

กลุ่มที่ 2 นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวใน อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสำรวจแบบสอบถามและสัมภาษณ์ในระหว่างวันที่ 1-31 กรกฎาคม 2552

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะช้าง จำนวน 10 ตัวอย่าง และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอเกาะช้าง โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience sampling) จำนวน 415 ตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อได้เครื่องมือที่มีมาตรฐานแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยวางแผนและศึกษาพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยทำการติดต่อประสานงานเป็นการภายในกับผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามทุกฉบับว่าถูกต้องหรือไม่
4. ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวเกาะช้าง โดยเข้าไปสอบถาม

ด้วยตนเอง

6. ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลและจัดระบบข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม เพื่อจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทำการเก็บข้อมูลจากแบบตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวและแบบสอบถามเสร็จแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 แบบตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว ส่วนที่ 2 แบบสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวก ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ประชากรในชุมชนเกาะช้างนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) และส่วนที่ 4 แบบสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมายังเกาะช้าง นำมาวิเคราะห์เชิงสถิติ ดังนี้

1. รวบรวมแบบสอบถาม มาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

2. บันทึกข้อมูลลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 **สถิติพื้นฐาน** ได้แก่ การหาค่าร้อยละ(Percentage) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

3.2 **การหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)** เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลด้านการประเมินทรัพยากรท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ

3.3 การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เพื่อใช้แปลความหมายทรัพยากรท่องเที่ยว ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT Analysis) ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

สถิติสำหรับการวิเคราะห์ทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทย ต่อการวางแผนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในด้านต่าง ๆ มาวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนา โดยใช้การหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาแนวทางการพัฒนาเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา เกาะช้าง จังหวัดตราด สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

ผลการสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยว

ในการสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวในเกาะช้างผู้วิจัยพบว่า เกาะช้างมีทรัพยากรที่สำคัญดังต่อไปนี้

ทรัพยากรทางธรรมชาติ

1. ชายหาด ได้แก่ หาดทรายขาว หาดคลองพร้าว หาดไก่อแบ้ หาดท่าหน้า
2. น้ำตก ได้แก่ น้ำตกธารมะยม น้ำตกคลองพลู น้ำตกคลองนนทรี น้ำตกศิรีเพชร และ น้ำตกคลองหนึ่ง ประเภท
3. ทรัพยากรธรรมชาติประเภทป่าไม้ ป่าในอุทยานแห่งชาติเกาะช้าง

ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ได้แก่ หมู่บ้านชาวประมงบางเบ้า หมู่บ้านสลักเพชร อนุสรณ์สถานยุทธนาวีเกาะช้าง รอยจารึกอักษรย่อและศักราช บนแผ่นหินของรัชกาลที่ 4 และ รัชกาลที่ 5 บนน้ำตกธารมะยม

ทรัพยากรประเพณี และ งานเทศกาล ได้แก่ เทศกาลสงกรานต์ เทศกาลปีใหม่ งานวีรกรรมทหารเรือไทยในยุทธนาวีที่เกาะช้าง

ทรัพยากรด้านกิจกรรม ได้แก่ การดำน้ำชมปะการัง การเดินป่าศึกษาเส้นทางธรรมชาติ การขี่จักรยาน หรือ มอเตอร์ไซด์รอบเกาะ การพายเรือแคนู ค่ายัค

ทรัพยากรด้านบริการ

ด้านที่พัก มีทั้งประเภทโรงแรม รีสอร์ท และโฮมสเตย์

ด้านการคมนาคมขนส่ง มีการที่จอดรถ เรือเฟอร์รี่ และรถสองแถวบนเกาะ

ร้านค้าและร้านอาหาร ในเกาะช้างมีร้านอาหารจำนวนมาก และมีหลากหลายประเภททั้งร้านอาหารไทยและอาหารต่างชาติ รวมทั้งสถานบันเทิงยามค่ำคืน

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว บนเกาะช้างจะมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่เป็นของภาครัฐอยู่บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติเกาะช้าง และยังมีจุดให้บริการด้านการท่องเที่ยวของเอกชนอยู่ทั่วไป

โรงพยาบาลหรืออนามัย บนเกาะช้างมีสถานพยาบาลของรัฐและเอกชน

ผลการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวก

บนเกาะช้างมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ป้ายบอกทางเข้าถึงสถานที่แหล่งท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว สุขา ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก ป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว ป้ายบอกข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ แผ่นผังแสดงแผนที่ภาพรวมของเกาะช้าง ลานจอดรถ ที่พัก และการบริการรถเช่า

ผลการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ประชากรในชุมชน

คนในชุมชนมีส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อย ซึ่งคนในชุมชนต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เพื่อที่จะได้รับทราบและตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ควรมีหน่วยงานภาครัฐคอยดูแลในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมและให้ปฏิบัติงานอย่างจริงจัง คนในชุมชนเห็นสภาพทรัพยากรส่วนใหญ่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ แต่ถ้าหากไม่มีการดูแลและมีการอนุรักษ์อย่างจริงจังก็อาจส่งผลให้ทรัพยากรถูกทำลายและเสื่อมโทรมได้

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มายังเกาะช้าง

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง เป็นเพศชายมากกว่าหญิง มีอายุระหว่าง 25-34 ปี สถานภาพโสด สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน รายได้ต่อเดือน ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท

การเดินทางไปท่องเที่ยวโดยจัดลำดับจาก**ประเภทแหล่งท่องเที่ยว** พบว่านักท่องเที่ยวเคยไปเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวประเภทชายทะเล หมู่เกาะต่าง ๆ และมากที่สุด โดยนิยมการเดินทางไปท่องเที่ยวกับกลุ่มเพื่อน และใช้บริการของโรงแรม โดยเฉลี่ยพักค้างคืน 2 คืน วัตถุประสงค์ที่มาคือเพื่อพักผ่อนหย่อนใจมากที่สุด นักท่องเที่ยวทราบ**ข่าวสารการท่องเที่ยว**จาก เพื่อน ญาติ ครอบครัว มากที่สุด นักท่องเที่ยวมีความประทับใจและต้องการกลับมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกาะช้างในภายหลังอีก ในแต่ละครั้งนักท่องเที่ยวมี**ค่าใช้จ่าย**ที่ใช้ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง มากกว่า 4,000 บาท

มากที่สุด และพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนพื้นที่เกาะช้างของนักท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับ “ดีมาก”

นักท่องเที่ยวมีระดับ**ความคิดเห็นต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว**ในเกาะช้าง โดยภาพรวมและพิจารณารายด้านอยู่ในระดับ “มาก” นักท่องเที่ยวเห็นว่า**แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ**ที่น่าสนใจ ได้แก่ หาดคลองพร้าว หาดทรายขาว หาดไก่แก้ว **แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์** ที่น่าสนใจได้แก่ รอยจารึกบนแผ่นหินของรัชกาลที่ 4 รัชกาลที่ 5 บนน้ำตกธารมะยม และน้ำตกคลองพลู **เทศกาลและงานประเพณี**ที่น่าสนใจมากที่สุดได้แก่เทศกาลปีใหม่ **กิจกรรมการท่องเที่ยว**ที่น่าสนใจมากที่สุด คือ กิจกรรมการดำน้ำดูปะการัง **ส่วนการบริการ** คือ สถานที่พักที่เป็นธรรมชาติและกิจกรรมที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวคิดว่าเกาะช้างมี**ศักยภาพ**ในการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมาก ด้าน**ความรู้ความเข้าใจ**ของนักท่องเที่ยวและประชาชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 8.43 คะแนน จากคะแนนเต็ม 9 คะแนน นักท่องเที่ยวมีระดับความพึงพอใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” โดยนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ ภาพภูมิทัศน์และทัศนียภาพมากที่สุด และมีเสนอแนะว่าควรดูแลเรื่องความสะดวกสบายของเกาะ และเพิ่มจุดวางถังขยะ รองลงมาคือ ควบคุมสินค้า อาหารและบริการของระบบขนส่งและที่พักให้มีความเหมาะสมและยุติธรรม

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะช้าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะช้างดังนี้

1. ด้านการพัฒนาพื้นที่

ควรดูแลด้านความปลอดภัยของการเดินทาง เช่น ถนนหนทางที่อาจเป็นหลุมเป็นบ่อ เนื่องจากฝนตก เพิ่มไฟและป้ายเตือนในจุดเสี่ยง ควรมีการควบคุมดูแลการให้บริการให้อยู่ในมาตรฐานของการรักษาสิ่งแวดล้อมและป้องกันการบุกรุกพื้นที่

2. ด้านการพัฒนากิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้

ควรมีหน่วยงานเข้าไปอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และความสำคัญของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวกับคนในชุมชนรวมถึงนักท่องเที่ยวเพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติและ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อาจมีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวหรือคนในชุมชนได้เห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ควรจัดในช่วงที่ไม่ใช่ฤดูกาลท่องเที่ยวเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับการอบรมอย่างทั่วถึง

3. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น

ให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรจัดให้มีการประชุมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ ควรจัดในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับการอบรมอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครดูแล รับผิดชอบงานต่าง ๆ อาจมีการส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยเฉพาะรุ่นเยาวชนเพื่อที่จะได้มีการสืบสาน วัฒนธรรม ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

4. การจัดการด้านการท่องเที่ยว

หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวร่วมกับภาคเอกชน เช่น โรงแรมและรีสอร์ท นอกจากนี้ควรมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวส่วนกลางกระจายตามจุดบริเวณรอบ ๆ เกาะ เพราะในปัจจุบัน ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของภาครัฐมีเพียงแห่งเดียวในเกาะช้าง ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความสะดวกในการติดต่อหรือสอบถามข้อมูล ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวก็จะใช้ศูนย์บริการท่องเที่ยวที่เป็นเอกชน ซึ่งในบางครั้งนักท่องเที่ยวอาจไม่ได้รับความเป็นธรรมในการใช้บริการ

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวบนพื้นที่เกาะช้างจังหวัดตราด ซึ่งในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ดังนั้นสิ่งที่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนบนพื้นที่เกาะช้างและพื้นที่เกี่ยวข้องควรคำนึงถึงคือ การดูแลรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความประทับใจและเชื่อมั่นในความปลอดภัย ทำให้เกิดความประทับใจที่จะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีก ซึ่งสอดคล้องกับ วิชา วัฒนธรรมศาสตร์ (2542 : 8) ที่ว่านักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นประการสำคัญ ดังนั้นสถานที่ท่องเที่ยวจึงต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพและทั่วถึงทุกแหล่งท่องเที่ยว และนอกจากนี้ในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานของสาธารณูปโภค เช่น ถนนในเกาะ ควรมีหน่วยงานเข้ามาดูแลในเรื่องเส้นทางถนนบางจุดที่ไม่เป็นหลุมเป็นบ่อ หรือไม่มีไฟตามทาง รวมถึงป้ายจราจรควรทำให้เห็นเด่นชัด โดยอาจมีการใช้ไฟเรืองแสง ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อาจลดอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งเชื่อมโยงกับผลการวิจัยในเรื่องของความประทับใจที่นักท่องเที่ยวมีต่อเกาะช้าง ว่าส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเหล่านั้นต้องการเดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าโดยรวมแล้วภาพลักษณ์ของเกาะช้างที่มีต่อนักท่องเที่ยว คือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมั่นใจในมาตรการการดูแล การรักษาความปลอดภัย จึงทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะช้าง

นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” โดย 3 อันดับแรกของพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว คือ การที่นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด การไม่เก็บของสิ่งของทางธรรมชาติมาเป็นที่ระลึก และการศึกษารายละเอียดของการท่องเที่ยวโดยศึกษาจากป้ายของแหล่งท่องเที่ยวอย่างละเอียด จากผลการสำรวจสะท้อนให้เห็นว่านักท่องเที่ยวเป็นนักท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อธรรมชาติและสถานที่ เห็นได้ว่าสอดคล้องกับที่สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก (Pacific Asia Travel Association: PATA) ที่ว่าการท่องเที่ยวจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อคำนึงถึงความคงอยู่ การรักษาเพื่อให้เกิดทอดถึงอนุชนรุ่นลูกหลานสืบไป โดยไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว หรือการทำลายเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น จากพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักท่องเที่ยวมีต่อเกาะช้างและบริบทของดังกล่าวข้างต้น จะนำไปเกาะช้างเกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต่อไป

เมื่อนักท่องเที่ยววิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง พบว่า นักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญด้านศักยภาพในการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะช้างอยู่ในระดับมาก โดยเกาะช้างเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงาม จนได้รับการขนานนามว่า อันดามันแห่งภาคตะวันออก การที่นักท่องเที่ยวคิดว่าเกาะช้างมีพื้นที่กว้างใหญ่ทำให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีที่พักที่หลากหลายใน ภูมิทัศน์ที่สวยงาม แต่ศักยภาพดังกล่าวจะต้องดำเนินการภายใต้ขีดจำกัดของสถานที่และธรรมชาติที่เป็นอยู่ ดังที่ อลิซาเบธ สตาร์ค (Elizabeth Stark, 1993 : 78) กล่าวว่าไว้ว่าการท่องเที่ยวต้องไม่ทำลายสภาพแวดล้อม ปราศจากสิ่งฟุ่มเฟือยต่างๆ มีเพียงสิ่งจำเป็นในการท่องเที่ยวเท่านั้น ส่วนด้านโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะช้าง นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่าปัจจุบันคนไทยมีแนวโน้มในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูงขึ้นเกาะช้างจึงเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับการท่องเที่ยวและระบบการคมนาคมบนเกาะก็มีความสะดวกมากขึ้น แต่ปัญหาสำคัญก็คือสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้เกิดผลกระทบต่อการท่องเที่ยว ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและผู้เกี่ยวข้องต้องมีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะช้างให้เกิดความยั่งยืน ดังที่ ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2542 : 23-26) กล่าวว่าไว้ว่า การที่ประชาชนและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม และเต็มใจในการร่วมแก้ไขปัญหาเพราะเป็นการนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของตนเองที่ดีขึ้น การได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น จะทำให้ประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องพร้อมจะอุทิศตนเพื่อการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งนี้

1.1 การสัมภาษณ์ครั้งนี้ไม่สามารถนัดสัมภาษณ์กับหัวหน้าชุมชนในแต่ละหมู่บ้านได้เนื่องจากข้อจำกัดของเวลาและฤดูกาล

1.2 การวิจัยควรให้ครอบคลุมความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่างชาติซึ่งอาจมีมุมมองที่แตกต่างออกไป จากการสำรวจพบว่ามีนักท่องเที่ยวต่างชาติถึงประมาณร้อยละ 30 ซึ่งถ้านำข้อมูลมาเป็นแนวทางการพัฒนาก็อาจทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติสนใจมาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยในการหาวิธีนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน

2.2 ควรขยายขอบข่ายการวิจัยให้ครอบคลุมพื้นที่ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงเกาะช้าง เช่นเกาะเหลายา เกาะหวาย เกาะคลุ้ม เป็นต้น เพื่อเป็นการขยายเส้นทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว

2.3 เนื่องจากปัจจุบันมีกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติมาเที่ยวที่เกาะช้างเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการทำแบบสำรวจความคิดเห็นของชาวต่างชาติ เพื่อนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกับนักท่องเที่ยวชาวไทย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2546). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2552.

จาก www.2.tat.or.th/tatnew.php.

_____. (2540). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเรื่องกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพฯ : มปท.

_____. (2544). *แผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2552. จาก

<http://www.dnp.go.th/parkreserve/asp/style1/default.asp?npid=211&lg=1>

เกาะช้างรีสอร์ท. (2552). สืบค้นเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2552 จาก

www.kohchangresortandspa.com

ข้อมูลอุทยานแห่งชาติเกาะช้าง . (2552). สืบค้นเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2552 จาก

<http://www.thai2trip.com>

ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2542). *อุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.

ดารา ทีปะปาล. (2542). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ ภาควิชาการตลาด สถาบันราชภัฏสมเด็จพระเจ้า
เจ้าพระยา

ท่องเที่ยวทั่วไทย. (2552). สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552 จาก

<http://www.hamanan.com/tour/trat/mapmookkohchang.html>

ทั่วไทย.คอม (2552). สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552 จาก

http://www.tourthai.com/index_park.php

ปกรณ ปรียากกร. (2527). *แนวความคิดว่าด้วยการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์

ประเสริฐ วิทยารัฐ. (2530, 26-29 ตุลาคม). *รายงานสัมมนาทางวิชาการ เรื่องบทบาทของภูมิศาสตร์
กับการพัฒนาการท่องเที่ยว*. กาญจนบุรี : สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทยร่วมกับวิทยาลัย
ครูกาญจนบุรี.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). *การพัฒนาที่ยั่งยืน . (Sustainable Development)*.

พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง

ไพรัช เดชะรินทร์. (2516). *ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน*. พิมพ์ครั้งที่ 2.ม.ป.ท.:ม.ป.พ

ปกรณ ปรียากกร. (2527). *แนวความคิดว่าด้วยการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์

ปรีชา แดงโรจน์. (2544). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : ไฟร์ แอนด์ ไฟร์
พรินติ้ง.

วรรณนา วงษ์วานิช. (2546). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ : วิวัฒน์ เอ็ดดูเคชั่น.

วันดี สีสังข์ (2549). *แนวทางเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของจังหวัด
กาญจนบุรี*. ปรินญาณิพนธ์ วท.ม.(การวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์
สิ่งแวดล้อม) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร

วินิจ วีรยางกูร. (2532). *การจัดอุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วินัย วีระพัฒนานนท์. (2537). *การศึกษาสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

วิมล จิโรจพันธุ์, ประชิต สกุนพัฒน์ และอุดม เขยกิจวงศ์. (2548). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ :
แสงดาว มหาวิทยาลัยทักษิณ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2539) *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ พัฒนาศึกษา.

ศุภร เสรีรัตน์. (2544) *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ : เอ อาร์ บีซิเนส เพรส.

สมชาย เลี้ยงพรรณ. (2542). *ศึกษาแหล่งทรัพยากรนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณ
ทะเลน้อย ทะเลหลวง และทะเลสาบสงขลา*. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์

สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. (2552). *คู่มือท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อ่าวกระบี่และ
ชายฝั่งทะเล ต.ม่วงกลวง อ.กระบี่ จ.ระนอง*. (เอกสารตีพิมพ์) ฉบับร่าง กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุรเชษฐ์ เขษฐุมาศ; และดรชนี เอมพันธุ์. (2538). *แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. อัดสำเนา.

สมอาจ วงษ์ชมทอง. (2546). *โครงการวิธีการเรียนรู้ของคนไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
ศึกษาแห่งชาติ

Boo, Elizabeth. (1991). *Ecotourism : The Potentials and Pitfalls*. Washington D.C. : World
Wildlife Fund-US.

Ceballos-Lascurain, Hector. (1988). *The Future of Ecotourism*. Mexico Journal. 17(1): 13-14.

Crist, Costas. (2002). *Ecotourism and sustainable Development*. The 6th International
Conference 7-8 September 2002. Bangkok : Institute of Ecotourism,

Srinakharinwirot University

Gee, C, Makens, J ;& ; Choy,D, 1989, *The travel Industry*, 2nd ed., Van Nostrand Reinhold, New York

Mcintosh, Robert W : Goelder, Charles R : & Ritchie, J.R. Brent. (1995). *Tourism Principles, Practices, Philosophies*. USA

Stark, Elizabeth. (1993). *Ecotourism, Information Please Environment Almanac*. Boston : Houg Mifflin.

OKNATION.NET (2552). *ข่าวประจำเดือนพฤษภาคม 2552* สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2552 , จาก <http://www.oknation.net/blog/index.php>

Richardson, Janet.. (1993). *Ecotourism & Nature based Holidays*. Sydney : Australian Print Group

Thailand National Park Online สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2552 จาก <http://www.geocities.com/thetropics/cabana/6789/m11.html>

The Ecotourism Society, (1991). *The Ecotourism Society is definition*. The Ecotourism Society Newsletter.

Western, D. (1993). *Defining ecotourism, in K. Lindberg and D. Hawkins (eds), Ecotourism : A Guide for Planners & Managers*. Vermont : The Ecotourism Society.

WTO (World Tourism Organization). (1983). *Sustainable Tourism Development*. USA

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แบบตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

แบบบันทึกการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

สถานที่ .....

ที่ตั้ง .....

สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการ

ป้ายบอกทางเข้าถึง

.....

.....

.....

สิ่งชี้บ่งว่ามาถึงจุดท่องเที่ยว

.....

.....

.....

ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว

.....

.....

.....

ห้องสุขา

.....

.....

.....

ร้านอาหารและเครื่องดื่ม

.....

.....

.....

ร้านขายของที่ระลึก

.....

.....

.....

การให้ข้อมูลและการสื่อความหมายเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

.....

.....

.....

การกำหนดเส้นทางเดินท่องเที่ยวในบริเวณนั้นและมีลูกศรชี้ทาง

.....

.....

.....

มีมัลลเทศก์ท้องถิ่นอธิบาย

.....

.....

.....

การมีป้ายข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถานนั้น

.....

.....

.....

การมีผังแสดงภาพรวมของจุดท่องเที่ยว

.....

.....

.....

สภาพลานจอดรถ

.....

.....

.....

ที่พักนักท่องเที่ยว

.....

.....

.....

การเล่าเรื่องราวและให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

.....

.....

.....

สิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะสมแก่นักท่องเที่ยว

.....

.....

.....

การปรับปรุงบริการข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ

.....

.....

.....

การดูแลความสะอาดแหล่งท่องเที่ยว

.....

.....

.....

นักท่องเที่ยวสามารถเดินดูสิ่งต่าง ๆ ได้มากเท่าที่ต้องการ

.....

.....

.....

แหล่งท่องเที่ยวมีภาพลักษณ์ที่เป็นที่รู้จักกันดี

.....

.....

.....

ปริมาณนักท่องเที่ยว

.....

.....

.....

วันที่ประเมิน

...../...../.....

ภาคผนวก ข.

แบบสัมภาษณ์ประชาชนที่อยู่ในเกาะช้าง

แบบสัมภาษณ์ประชาชนในเกาะช้าง จังหวัดตราด

เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง จังหวัดตราด

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ.....นามสกุล.....
 ที่อยู่อาศัย.....
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ประเด็นคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. สถานที่โดดเด่นของเกาะช้าง เรียงตามลำดับ

1.1 สถานที่เหมาะแก่การดำน้ำเล่น

.....

1.2 สถานที่เหมาะแก่การดำน้ำดูปะการัง

.....

1.3 สถานที่เหมาะแก่การจัดกิจกรรม

.....

1.4 สถานที่เหมาะแก่การดูดาว และ หิ่งห้อย

.....

1.5 สถานที่เหมาะแก่การพายเรือ

.....

2. การประชาสัมพันธ์ ที่พักและราคา ค่าเดินทาง

2.1 การติดต่อและประชาสัมพันธ์

.....

2.2 ที่พัก

.....

2.3 ราคาเดินทาง

.....

2.4 ราคาที่พัก

.....

3. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของคนในชุมชน

.....

.....

.....

.....

4. การจัดการด้านอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

5. การรับรู้และตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม

.....

.....

.....

.....

6. สภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค.

แบบสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทย

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว
เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง จังหวัดตราด

คำชี้แจง : แบบสอบถามมีทั้งหมด 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ตอนที่ 2 ลักษณะการเดินทางและวัตถุประสงค์ในการเดินทางและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 3 แบบทดสอบความคิดเห็นจากการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวในเกาะช้าง

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของเกาะช้าง

ตอนที่ 5 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 6 ความพึงพอใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเกาะช้าง

ตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกาะช้าง

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่กำหนดไว้ตามความคิดเห็นของท่านและเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. อายุ

☐ 15 – 24 ปี

☐ 25 – 34 ปี

☐ 35 – 44 ปี

☐ 45 – 54 ปี

☐ 55 – 64 ปี

☐ 65 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพ

☐ โสด

☐ สมรส

☐ หม้าย

☐ หย่าร้าง

4. ระดับการศึกษาสูงสุด

☐ ระดับประถมศึกษา

☐ ระดับมัธยมศึกษา

☐ ระดับประกาศนียบัตร

☐ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า

☐ ปริญญาตรี

☐ ปริญญาโท

☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. อาชีพ

☐ รับราชการ	☐ ข้าราชการบำนาญ
☐ พนักงานรัฐวิสาหกิจ	☐ พนักงานบริษัทเอกชน
☐ ธุรกิจส่วนตัว	☐ พ่อค้า/นักธุรกิจ
☐ เกษตรกร	☐ นักเรียน/นักศึกษา
☐ แม่บ้าน	☐ รับจ้าง
☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	

6. รายได้ต่อเดือน

☐ ไม่มีรายได้	☐ ต่ำกว่า 5,000 บาท
☐ 5,001 – 10,000 บาท	☐ 10,001 – 20,000 บาท
☐ 20,001 – 30,000 บาท	☐ 30,001 – 40,000 บาท
☐ 40,001 บาทขึ้นไป	

ตอนที่ 2 ลักษณะการเดินทาง วัตถุประสงค์ของการเดินทาง และพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึงการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องสิ่งแวดล้อม โดยมีจุดประสงค์เน้นให้เกิดจิตสำนึก)

- ท่านเคยเดินทางไปท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ชายทะเล หมู่เกาะต่าง ๆ	☐ น้ำตก	☐ ภูเขา และ ดอยต่างๆ
☐ อุทยานแห่งชาติทางบก	☐ อุทยานแห่งชาติทางทะเล	
- ลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศของท่าน

☐ คนเดียว	☐ กลุ่มเพื่อน	☐ ครอบครัว	☐ อื่น ๆ
- ประเภทที่พักในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ท่านพักค้างคืนที่ท่านใช้บริการมากที่สุด

☐ โรงแรม	☐ บังกะโล	☐ เกสท์เฮาส์
☐ บ้านเพื่อน/บ้านญาติ	☐ บ้านพักรับรองในอุทยาน	☐ เต็นท์
☐ โฮมสเตย์	☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....	
- โดยเฉลี่ยท่านพักระยะเวลาานานกี่คืน

☐ 1 คืน	☐ 2 คืน	☐ 3 คืน	☐ มากกว่า 3 คืน

5. วัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศของท่านในการมาครั้งนี้
- ☐ ต้องการสัมผัสกับธรรมชาติ   ☐ ต้องการการผจญภัย
- ☐ ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ   ☐ ต้องการศึกษาศาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....
6. ท่านทราบข่าวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะช้าง จังหวัดตราด ได้อย่างไร
- ☐ วิทยุ   ☐ โทรทัศน์   ☐ หนังสือพิมพ์
- ☐ นิตยสารท่องเที่ยว   ☐ อินเทอร์เน็ต   ☐ เพื่อน,ญาติ, ครอบครัว
- ☐ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย   ☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....
7. ท่านต้องการกลับมาเที่ยวในสถานที่นี้อีกครั้งหรือไม่
- ☐ ต้องการ   ☐ ไม่ต้องการ   ☐ ไม่แน่ใจ
8. ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวครั้งนี้
- ☐ ต่ำกว่า 1,000 บาท   ☐ 1,001 – 2,000 บาท   ☐ 2,001 – 3,000 บาท
- ☐ 3,001 – 4,000 บาท   ☐ มากกว่า 4,000 บาท

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามทุกข้อ โดยให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ท่านปฏิบัติ

พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
9. เมื่อท่านไปยังแหล่งท่องเที่ยว ท่านจะไม่เก็บสิ่งของที่อยู่ในธรรมชาติไว้เป็นที่ระลึก					
10. เมื่อมีคนท้องถิ่นนำของจากธรรมชาติ หรือของป่ามาจำหน่าย ท่านจะไม่ซื้อกลับ					
11. เมื่อท่านเห็นขยะในแหล่งท่องเที่ยว ท่านมักจะเก็บและนำไปทิ้งอยู่เสมอ					
12. ท่านมักจะปฏิบัติตามกฎระเบียบของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด					
13. หากท่านพบเห็นผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎของแหล่งท่องเที่ยว ท่านมักจะเข้าไปห้ามและอธิบายผลเสียที่จะเกิดขึ้น					

พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
14. ท่านมักจะขอใบศึกษารายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวโดยการอ่านจากป้ายข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวที่นั่น ๆ อย่างละเอียด					
15. การเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศของท่านในแต่ละครั้ง ท่านจะคำนึงถึงผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ					
16. ท่านมักจะเลือกสถานที่พักในอุทยานหรือสถานที่พักเชิงนิเวศมากกว่าโรงแรมหรือรีสอร์ท					
17. ท่านมักจะเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว					
18. หลังจากท่านเดินทางกลับจากการท่องเที่ยว ท่านจะนำความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่นั่น ๆ มาเล่าให้เพื่อนฟังอยู่เสมอ					
19. ท่านจะเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการศึกษาธรรมชาติมากกว่าความเพลิดเพลิน					
20. ท่านจะเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยไม่คำนึงถึงว่าสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีชื่อเสียงหรือนิยามติดอันดับหรือไม่					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวในเกาะช้าง

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามทุกข้อ โดยให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ท่านคิดว่าเหมาะสม

3.1 ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในเกาะช้างดังต่อไปนี้ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดให้ให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวเกาะช้างในระดับใด

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของเกาะช้าง	ระดับการความน่าท่องเที่ยวของเกาะช้าง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ชายหาด ได้แก่ หาดคลองพร้าว หาดทรายขาว หาดไก่อ้น้ำ หาดท่าเรือ					
2. น้ำตก ได้แก่ น้ำตกธารมะยม น้ำตกคลองพลู น้ำตกคลองนนทรีย์ น้ำตกคีรีเพชร น้ำตกคลองหนึ่ง					
3. ป่าไม้ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเกาะช้าง					

3.2 ท่านคิดว่าเกาะช้างมีคุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์สำหรับการท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์	ระดับคุณค่าทางวัฒนธรรมและประเพณี				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. อนุสรณ์สถานยุทธนาวีเกาะช้าง					
2. รอยจารึกอักษรย่อและศักราช บนแผ่นหินของรัชกาลที่ 4, รัชกาลที่ 5 บนน้ำตกธารมะยมและน้ำตกคลองนนทรีย์					
3. วิถีชีวิต ได้แก่ หมู่บ้านชาวประมงบางเบ้า หมู่บ้านสลักเพชร-โรงถ่าน					

3.3 ท่านคิดว่าเทศกาลและงานประเพณีต่อไปนี้ทำให้เกาะช้างเป็นที่น่าท่องเที่ยวในระดับใด

เทศกาลและงานประเพณี	ระดับความน่าท่องเที่ยว				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. เทศกาลสงกรานต์					
2. เทศกาลปีใหม่					
3. งานวีรกรรมทหารเรือไทยในยุทธนาวีที่เกาะช้าง					

3.4 ท่านคิดว่าเกาะช้างเป็นสถานที่ที่น่าท่องเที่ยว สำหรับทำกิจกรรมดังต่อไปนี้ ในระดับใด

กิจกรรม	ระดับความน่าท่องเที่ยว				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. การดำน้ำดูปะการัง					
2. การเดินป่าศึกษาเส้นทางธรรมชาติ					
3. การขี่จักรยาน หรือมอเตอร์รอบคุณเกาะ					
4. การพายเรือคายัค แคนู					

3.5 ท่านคิดว่าบริการเหล่านี้ของเกาะช้างเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในระดับใด

ด้านการบริการ	ระดับความเหมาะสมของการบริการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. สถานที่พักที่คงรักษาความธรรมชาติ					
2. การคมนาคมขนส่งที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม					
3. อาหารที่นำมาจำหน่ายจะต้องไม่นำมาจากป่าหรือเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่หายาก					
4. มีศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยว					
5. โรงพยาบาลหรืออนามัย					
6. ร้านสะดวกซื้อที่ไม่บดบังทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว					

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้าง

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามทุกข้อ โดยให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ท่านคิดว่าเหมาะสม

4.1 ท่านคิดว่าเกาะช้างมีศักยภาพในเชิงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด

ศักยภาพ	ความสามารถเป็นสถานที่ท่องเที่ยว				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. เป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับสองของประเทศทำให้รองรับนักท่องเที่ยวได้มาก					
2. มีสถานที่พักที่หลากหลายในภูมิทัศน์ที่สวยงาม					
3. มีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม เช่น ชายหาด ปะการัง และน้ำตกหลายแห่ง จนได้รับชื่อเสียงว่าเป็น “อัมคัมแห่งภาคตะวันออก”					
4. มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าธรรมชาติ					
5. การให้คนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว					
6. การเก็บรักษาพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติจากการบุกรุกทำลาย					
7. การจัดการสิ่งแวดล้อม ความสะอาดของห้องน้ำ และการกำจัดขยะ					
8. ความยุติธรรมของราคาที่พัก					
9. มีศูนย์บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว					
10. ความรู้ในการอนุรักษ์และการรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวของคนในชุมชน					

4.2 ข้อความต่อไปนี้มีผลต่อการพัฒนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกาะช้างในระดับใด

โอกาสในการพัฒนา	ระดับความเห็นด้วย				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. คนไทยมีแนวโน้มที่จะท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ทำให้เกาะช้างมีโอกาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ					
2. มีมาตรการควบคุมดูแลอุทยานแห่งชาติของประเทศไทยโดยภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
3. มีความสะดวกของเส้นทางในการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวในเกาะ					
4. คนไทยได้รับความรู้และความเข้าใจในการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวไทย					
5. เศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้นักท่องเที่ยวลดน้อยลง					
6. มีจำนวนสถานที่พักที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดย ขาดการควบคุมดูแลและไม่เป็นระเบียบ					
7. เกิดการขัดแย้งในการเมืองของคนในประเทศ					
8. มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างทั่วแพร่หลาย					

ตอนที่ 5 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามทุกข้อ โดยให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ท่านคิดว่าเหมาะสม

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ใช่	ไม่ใช่
1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้ลดการทำลายสิ่งแวดล้อม		
2. ควรสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้มากเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยไม่ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม		
3. นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรมีการเตรียมตัวก่อนการเดินทาง และศึกษาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี		
4. การอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวเป็นหน้าที่ของคนในชุมชนเท่านั้น		
5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีส่วนช่วยกระจายรายได้ให้คนในท้องถิ่น		
6. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้รับความเพลิดเพลินแล้ว ยังได้รับความรู้ในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวด้วย		
7. การศึกษาเส้นทางธรรมชาติ และ ดูนก ถือเป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
8. นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดีต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด		
9. นักท่องเที่ยวถือเป็นบุคคลหนึ่งที่มีส่วนต่อการรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว		

ตอนที่ 6 ท่านมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเกาะช้างมากน้อยเพียงใด
คำชี้แจง โปรดตอบคำถามทุกข้อ โดยให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับระดับความ
 พอใจของท่าน

ความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. สภาพภูมิทัศน์และทัศนียภาพ					
2. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยว					
3. ความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยว					
4. อรรถาธิบายไม้ตรีของคนในชุมชนท้องถิ่น					
5. กิจกรรมการท่องเที่ยว					
6. การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว					
7. ความสะอาดของเกาะช้าง					
8. ความสวยงามของหาดทราย					

ตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านสาธารณูปโภค กิจกรรมการท่องเที่ยว การ
 บริการ และความปลอดภัย ที่ท่านต้องการในอนาคต

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณสำหรับความร่วมมือ

นายสุพจน์ ไทยสุริยะ

ภาคผนวก ง.

จดหมายเชิญคณะกรรมการเพิ่มเติมการสอบปากเปล่าปริญญาโท

ประวัติย่อผู้วิจัย

ภาคผนวก ง.

จดหมายเชิญคณะกรรมการเพิ่มเติมการสอบปากเปล่าปริญญาโท

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นาย สุพจน์ ไทยสุริยะ
วันเดือนปีเกิด	28 เมษายน 2521
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	88/97 เฉลิมสุขนิเวศน์ 6 หมู่ 4 ซอย รามอินทรา 13 ถนนรามอินทรา แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ 2539	มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนสาธิตวัดพระศรีมหาธาตุ สถาบันราชภัฏพระนคร
พ.ศ 2543	ศิลปศาสตรบัณฑิต (วิชาเอกภาษาอังกฤษธุรกิจ) จากสถาบันราชภัฏพระนคร
พ.ศ 2547	บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บธ.ม.) จากมหาวิทยาลัยนเรศวร
พ.ศ 2553	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (วท.ม.) สาขาวิชาการวางแผนและ การจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ